ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

NÁVRH REGIONÁLNÍHO MUZEA ZEMĚDĚLSTVÍ S DIDAKTICKÝM VYUŽITÍM

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kateřina Šabatová

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor ČJ-Dě

Vedoucí práce: PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 13. 4. 2016

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph.D. za cenné rady a odborné a trpělivé vedení mé práce. Rodině děkuji, že mi byla během celého studia oporou.

Obsah

1 ÚVOD DO TEORETICKÉ ČÁSTI 3
1.1 Vymezení tématu práce 3
1.2 Analýza literatury a pramenů 4
1.3 Struktura práce 6
2 HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ 8
2.1 Pravěké zemědělství 8
2.2 Středověké zemědělství 10
2.3 Poměry rolnického lidu v 17. a 18. století 12
2.4 Zemědělství 18. a 19. století 14
2.5 Nová pohonná síla 19. a 20. století 16
2.6 Půda patří těm, kteří na ní pracují - kolektivizace zemědělství ve druhé polovině 20. století 18
3 NÁSTIN HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ V OBCI HRADIŠTĚ U KASEJOVIC 20
3.1 Mlýny 20
3.2 Chov hospodářských zvířat 22
3.3 Statky zaznamenané v rule 23
3.4 Jednotné zemědělské družstvo Hradiště, Jednotné zemědělské družstvo Nástup . 24
4 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI 26
4.1 Vymezení tématu muzea 26
5 NÁVRH EXPOZICE 27
5.1 Jednotlivé exponáty pravěkého zemědělství 27
5.1.1 Interaktivní část pravěké expozice 30
5.2 Jednotlivé exponáty středověkého zemědělství 32
5.2.1 Interaktivní část středověké expozice 34
5.3 Expozice Plodiny a zvířata „NOVÉHO SVĚTA“ 35
5.3.1 Interaktivní expozice Plodiny a zvířata „NOVÉHO SVĚTA“ 35
5.4 Expozice k poměrům rolnického lidu 17. a 18. století 36
5.5 Expozice zemědělství 18. a 19. století 37

5.5.1 Interaktivní část expozice pro zemědělství 18. a 19. století 38
5.6 Expozice k části nová pohonná síla 19. a 20. století 39
5.7 Expozice k části půda patří těm, kteří na ní pracují – kolektivizace zemědělství ve druhé polovině 20. století 40
5.8 Zakončení expozice 41
6 PRACOVNÍ LISTY 42
6.1 Pracovní listy pro 1. stupeň základního vzdělávání 43
6.1.1 Pracovní listy pro 1. stupeň základního vzdělávání – popis úkolů 50
6.2 Pracovní listy pro 2. stupeň základního vzdělávání 53
6.2.1 Pracovní listy pro 2. stupeň základního vzdělávání – popis úkolů 61
6.3 Pracovní listy pro studenty středních a odborných škol 64
6.3.1 Pracovní listy pro studenty středních a odborných škol – popis jednotlivých úkolů 69
7 ZÁVĚR 72
8 SUMMARY 73
9 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ 74
10 PŘÍLOHA I
10.1 Seznam příloh II

1 ÚVOD DO TEORETICKÉ ČÁSTI

1.1 Vymezení tématu práce

Předkládaná diplomová práce je snahou o naplnění hlavního cíle mé bakalářské práce (obhájeno r. 2014).[1] Mým hlavním cílem bylo najít smysluplné využití historických prostor v tvrzi Hradiště u Kasejovic. Práce je návrhem regionálního muzea zemědělství se sídlem právě v historickém jádru tvrze Hradiště. Tím bych chtěla vhodně propojit teoretické poznatky s praxí, zejména pak s ohledem na budoucí návštěvníky muzea – žáky základních a středních škol. Teoretická část práce se věnuje historii zemědělství na našem území a nástinu historie zemědělství v Hradišti u Kasejovic.

Muzeum samotné je navrženo s didaktickým záměrem. Návrh jednotlivých didaktických aplikací, metod práce a pracovních listů je vytvořen s ohledem na psychické potřeby a předpoklady jednotlivých věkových skupin žáků. Nezbytnou součástí této práce jsou již zmíněné pracovní listy stejně tak jako popis jednotlivých úkolů včetně vytyčení hlavních edukačních cílů.

Věřím, že tato práce bude inspirací pro pedagogy. A doufám, že se můj návrh brzy stane skutečností a obec Hradiště u Kasejovic se skutečně dočká svého muzea zemědělství s didaktickým zaměřením.

[1] ŠABATOVÁ, Kateřina. *Hradiště u Kasejovic – historie obce a panského sídla* Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie. Vedoucí bakalářské práce PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

1.2 Analýza literatury a pramenů

Dějinami zemědělství ve světovém, či národním měřítku se zabývá mnoho autorů. Pro moji práci mělo však největší přínos dílo dvojice doc. PhDr. Aleše Zářického, Ph.D. a Mgr. Stanislava Knoba *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*[2]. Z této knihy jsem čerpala poměrně často, hlavně pro její přehlednost, systematičnost a věcnost. Kniha zásadně přispěla k teoretické části, která se zabývá historií zemědělství na našem území.

Pokud se předkládaná práce věnuje ve své teoretické rovině historii zemědělství a v rovině praktické návrhu expozice muzea zemědělství, nemohla práce vzniknout bez díla kolektivu autorů vedeného Ing. Janem Lázničkou *Encyklopedie strojů a nářadí – zemědělství*[3]. Tato kniha shrnuje a představuje všechny nástroje, které byly v průběhu dějin v zemědělství využívány.

Pro kapitolu věnující se kolektivizaci zemědělství jsem využila knihu *Kolektivizace v Československu*[4] kolektivu autorů, z nichž jsou editory knihy Jaroslav Rokoský a Libor Svoboda. Kniha velmi podrobně líčí situaci v zemědělství ve 2. polovině 20. století nejen na našem území.

Velmi potřebnou se pro moji práci, a to zejména pro kapitolu 3. Nástin historie zemědělství v obci Hradiště u Kasejovic, stala publikace *Hradiště – historie a současnost*[5], pod níž jsou jako autoři podepsáni Petr Braun, Mgr. Jan Pícka a Mgr. Luboš Smolík. Publikace se snaží zmapovat historii obce sahající od mezolitu až po současnost. Zároveň je zde uváděna i historie panského sídla, i když ne nijak zevrubně. V kapitolách jsou zmínky i o hospodaření a zemědělství v obci Hradiště a na panském sídle.

Během zpracování předkládané diplomové práce jsem čerpala z mnohem většího množství knih a sborníků, rozhodla jsem se však, že zde uvedu pouze ty tituly, které byly pro moji práci největším přínosem, a čerpala jsem z nich nejhojněji. Kompletní seznam použité literatury je součástí této práce, konkrétně se jedná o kapitolu 9.

Téma práce vyžadovalo využití archivních pramenů. Prameny pro svůj výzkum jsem hledala v inventáři Státního okresního archivu Plzeň – jih se sídlem v Blovicích.

[2] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5.
[3] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1.
[4] ROKOSKÝ, Jaroslav - SVOBODA, Libor (eds.). *Kolektivizace v Československu*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2013. ISBN 978-80-87211-96-0.
[5] BRAUN, Petr – PÍCKA, Jan – SMOLÍK, Luboš. *Hradiště: Historie a současnost*. Hradiště: Obec Hradiště, 2008.

Nejdůležitějším pramenem se stala *Obecní kronika*[6], umístěná ve Státním okresním archivu Plzeň – jih pod číslem fondu 111, inventární číslo 258/15. Hojně jsem čerpala z části, kterou zpracoval regionální historik Jan Pavel Hille. Jediný nedostatek této kroniky spatřuji v tom, že na mnohých místech chybí odkazovací aparát. S prameny, které Hille uspořádal, jsem se seznámila již při vypracování práce bakalářské, a proto jsem šla takřka najisto s tím, že jsem věděla, kde najdu to, co pro svoji práci hledám. V tomto ohledu jsem měla práci do jisté míry usnadněnou, protože jsem věděla, kde přesně mám hledat. Ostatní prameny jsem nevyužívala, neboť jsem se ve své práci zaměřila na část praktickou a didaktickou. V tomto ohledu by mi jiné prameny nepřinesly to, nač jsem se zaměřila.

[6] Státní okresní archiv Plzeň – jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, *Obecní kronika.* inv. č. 258/15.

1.3 Struktura práce

Diplomová práce sestává z deseti částí. Části na sebe logicky navazují. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou.

První část - ÚVOD DO TEORETICKÉ ČÁSTI, seznamuje čtenáře s hlavními informacemi a vymezuje cíle diplomové práce. Zároveň předkládá analýzu literatury a pramenů s komentářem autorky. Do této části je zařazena kapitola 1.3 Struktura práce.

Druhá část nese název HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ. Je jednoznačné, že zde nemůže být popsána komplexní historie zemědělství. Mým záměrem bylo popsat tu historii zemědělství, kterou budu představovat v praktické části při návrhu muzea i při samotné realizaci muzea. K tomuto kroku jsem dospěla ze dvou hlavních důvodů. Tím prvním je fakt, že návštěvník by si z muzea zemědělství, které mu představuje veškeré odnože hospodaření, neodnášel tak silný dojem jako z muzea, které mu nabídne pohled jen do zemědělství v pravém slova smyslu, tedy do odvětví, které pracuje s půdou, plodinami a zvířaty. Komplexní muzeum zemědělství se nachází v Praze pod názvem Národní zemědělské muzeum, které má několik stovek inventarizovaných sbírek. Druhým důvodem je pak samotné místo pro realizaci muzea, které by kapacitně a prostorově nestačilo k tomu, aby pojalo širší sbírky. Kapitoly v této části práce jsou za sebe kladeny chronologicky, což vede k přehlednosti textu a informací samotných.

Ve třetí části - NÁSTIN HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ V OBCI HRADIŠTĚ U KASEJOVIC, se jedná skutečně o nástin. Nebylo cílem této práce představit historii zemědělství v dané lokalitě co možná nejpodrobněji, ale vyzdvihnout nejtypičtější rysy zemědělství na panském sídle v Hradišti. Zvláštní důraz je zde kladen na kapitolu 3.4, která se věnuje kolektivizaci zemědělství v Hradišti a na kterou bude poukazovat také část expozice muzea. Proto je kolektivizaci věnován větší prostor.

Čtvrtá kapitola je nazvána zcela prostě ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI. V této části diplomové práce je vymezeno téma muzea.

Pátá kapitola - NÁVRH EXPOZICE se věnuje samotné realizaci expozice. Návrh expozice muzea je členěn chronologicky, od pravěku po kolektivizaci. Takřka každá kapitola návrhu expozice je rozšiřována podkapitolou návrhu interaktivní části expozice, která bude sloužit jako aktivizační metoda při práci s žáky či studenty, ale také při práci s veřejností. V kapitolách uvádím, jaké hlavní exponáty budou v expozici zařazeny a proč

zde budou zařazeny. Pracuji s předpokladem, že v muzeu bude k dispozici audiovizuální technika, která bude v hojné míře využívána právě k aktivizaci návštěvníků.

Šestou část práce PRACOVNÍ LISTY, považuji za jednu z nejdůležitějších. Zde doporučuji, jak s expozicí pracovat, aby došlo k vhodné edukaci. Pracovní listy jsou rozděleny do tří kategorií a kapitol, podle věku návštěvníků, na pracovní listy pro 1. stupeň základního vzdělávání, 2. stupeň základního vzdělávání a pro studenty středních a odborných škol. Pracovní listy jsou součástí této kapitoly a to včetně kapitol, které se věnují popisu jednotlivých úkolů. Pracovní listy jsou také volně vloženy do této práce a to z důvodu snadného kopírování.

2 HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ

Již v teoretické části předkládané práce je zohledněno využití poznatků v muzeu zemědělství, proto je na něj v textu několikrát odkazováno. V teoretické části se rovněž hovoří o plánované expozici.

2.1 Pravěké zemědělství

Počátek zemědělství lze sledovat v období tzv. neolitické revoluce. Označení neolitická revoluce platí pro období kolem 12 000 let před současností, kdy člověk sběrač přechází k pěstování a člověk lovec se uchyluje k chovu zvířat. Zjednodušeně, však správně, můžeme říci, že v neolitické revoluci bylo zemědělství vynalezeno. Na počátku zemědělství byly využívány jen jednoduché dřevěné nástroje, s nimiž však byla práce velmi namáhavá. Nejstarší zemědělec tak musel přemýšlet, jak svoji práci zefektivnit a tak docházelo k rozvoji myšlenkových pochodů, tolik důležitých pro další vývoj lidského myšlení. Člověk tedy zprvu začne při kultivaci půdy používat zakřivenou větev či paroh. Odtud bude už jen krůček k objevení motyky, jejíž ostří bude zhotoveno z kamene a bude se jednat o jeden z nejdůležitějších vynálezů pravěkého kopaničářství.[7] V expozici se bude nacházet i velmi jednoduchý pluh, primitivní zemědělský nástroj, který však ve zdokonalené podobě využívají zemědělci dodnes a samozřejmě nebude chybět ani náznak oplocení, které zadržovalo hospodářský dobytek na jednom místě. Zvláštní důraz bude kladen na domestikaci divokých zvířat, bez které by jejich chov ztrácel smysl. V pravěku byl hojně chován tur, vepř, koza a ovce.

Návštěvník bude seznámen s nejčastějšími druhy pěstovaných plodin, kterým dle nálezů dominovala pšenice, ječmen a proso. Mezi další plodiny využívané později bude zařazen bob, hrách a čočka.[8]

Další část pravěké expozice bude představovat zemědělství keltské, které dosahovalo velmi vysoké úrovně a to hlavně díky tomu, že Keltové k žatvě i orbě používali

[7] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 60.
[8] Tamtéž.

železné nástroje. S příchodem Slovanů se začne pěstovat také mák řepa a len. Asi poprvé na našem území dojde k rozvoji sadařství (zejména jabloní a třešní).[9]

K získání nové půdy se nejčastěji používala technika tzv. žďáření, kdy byl řízeným požárem vypálen kus lesa. O větší polnosti se starali muži, o menší kousky půdy pak pečovaly zpravidla ženy.

Interaktivním exponátem této části budou primitivní mlýnské kameny, které byly v pravěku využívány k výrobě mouky. Každý návštěvník si tak bude moci vyzkoušet, jak pracné a zdlouhavé bylo získání nepatrného množství mouky. Dojde tak k pochopení, že další rozvoj a inovace jsou nevyhnutelnou historickou skutečností, která však potrvá dalších několik století a bude se ubírat cestami více či méně správnými.

[9] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 61.

2.2 Středověké zemědělství

Z pravěké části se návštěvník přesune do části středověké. Protože se bude expozice soustředit na regionální a národní zemědělství, je zcela logické, že sbírka nebude obsahovat žádné exponáty ani upomínky na zemědělství antické. To se vyvíjelo naprosto odlišně v porovnání se zemědělstvím středoevropským. Vlivem stěhování národů byl navíc zastaven obchod s antickým světem a tak Evropa přišla o výdobytky a zlepšení zemědělství, které mohla od antických kultur získat.[10]

Raně feudální zemědělství na našem území se ocitlo v krizi. Soustředění se na složitou obilnou výrobu dostalo zemědělství do „začarovaného kruhu". Kvůli špatným a primitivním nástrojům, nedostatečnému hnojení, ale i nedostatečnému množství úrodných nížin, nebyl nadbytek potravy a tak se nemohla vymezit řemeslnická výroba, která by nástroje zdokonalila.[11] Postupně se přešlo na tzv. úhorový systém, kdy jedna část pole ležela ladem, popásal se na ní dobytek, čímž ji zároveň hnojil, zatímco druhá část plodila. Poté byly části vystřídány. Tento systém hospodaření nazýváme dvojpolní systém.[12] Na obdělávání půdy byl nadále využíván hlavně hák a rádlo. Jedinou změnou, kterou hák od dob pravěku prošel, bylo okování jeho špičky. Z archeologických nálezů je patrné, že došlo k ještě dalšímu zlepšení háku. Zlepšené formě se říkalo rádlo, je ale možné, na tento fakt poukazují i archeologické výzkumy, že šlo o předmět stejný, ale v různých částech země jinak vylepšený a v nářečí jinak pojmenovaný.[13]

Vrcholný feudalismus přinesl do zemědělství mnoho změn. Expozice se bude soustředit na dva největší vynálezy tohoto období – trojpolní systém obdělávání půdy a zapřažení tažného zvířete do chomoutu. Trojpolní systém je vylepšením systému dvojpolního. Pole je rozděleno na tři části – ozim, jař a úhor. Jedna z částí se osívá na podzim, druhá na jaře a třetí slouží jako pastva pro dobytek, kterým je zároveň půda hnojena. Zapřažení do chomoutu pak přinese větší efektivitu kultivování a obdělávání půdy. Zvíře bylo zapřaženo do chomoutu, který, na rozdíl od jha, dokázal lépe rozvrhnout tíhu taženého pluhu. Pluh je další vynález této doby. Znamenal zvýšení produktivity práce. Přestože nedošlo k dokonalému obrácení půdy, stal se pluh velmi důležitým nástrojem

[10] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 62.
[11] Tamtéž, s. 61.
[12] Tamtéž.
[13] Tamtéž.

pro kultivaci. Pluh totiž dokázal kultivovat i tu půdu, která by s rádlem či hákem orat nešla – jedná se o těžkou půdu, zatravněné části a půdu ve vyšších nadmořských výškách.[14] Dochází také ke zdokonalení vodních a větrných mlýnů na zpracování obilí.

Všechny tyto výdobytky vedly k tomu, že byl nadbytek potravy, tolik potřebný k tomu, aby se část populace mohla soustředit na řemeslo a tak zdokonalovat nástroje potřebné pro zemědělství. S nadbytkem potravy také začal růst počet obyvatelstva. Tento faktor později povede k tzv. kolonizaci a dá vzniknout většině dnes známých měst a vesnic.

Vlivem růstu populace a počtu měst došlo k přerozdělení půdy. Rolník získal zemědělskou půdu dědičně a za to musel vrchnosti splácet pevně stanovené dávky. Naturální směna byla nahrazena směnou peněžní.[15]

Vlivem růstu trhu ve městech mohl rolník prodat své nadbytečné potraviny a za utržené peníze mohl koupit kvalitnější řemeslné nástroje.

Zemědělská výroba v době raného a vrcholného feudalismu byla orientována především na obilniny. Nejvíce se pěstovalo ozimé žito a pšenice, jarý oves a ječmen.[16] S těmito plodinami bude návštěvník seznámen v části interaktivní expozice středověkého zemědělství.

[14] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 66.
[15] Tamtéž, s. 65.
[16] Tamtéž, s. 68.

2.3 Poměry rolnického lidu v 17. a 18. století

Již od 14. století je možné se setkávat s vyšší hospodářskou aktivitou šlechty. Tato aktivita se ještě zvýšila v 16. a 17. století. Ze šlechtice válečníka se postupně stával šlechtic velkostatkář. Finančně náročný život šlechtice vyžadoval zvýšení příjmů, a proto se aristokracie zaměřila na podnikání na svých velkostatcích.[17]

Peněžní renta, odváděná za pronájem půdy, přestala být pro majitele výnosná, daleko váženější se pak stala lidská práce, to zejména v 17. století, kdy vlivem třicetileté války klesl počet obyvatel. Robota, tedy práce poddaných na vrchnostenské nejen půdě, ale i na statcích či sadech, byla před třicetiletou válkou omezena na pár určených dní v roce. Robota zahrnovala přesný počet činností včetně určených dnů, kdy měla být prováděna. Nejhorší část roku čekala sedláky při žních a setí, protože to je pán vždy vyžadoval na své statky a oni se nemohli naplno věnovat svým polnostem. S demografickým úbytkem obyvatelstva po třicetileté válce byla o lidskou pracovní sílu velká nouze a vrchnost začala roboty nadužívat až zneužívat ve svůj vlastní prospěch nedbajíc na potřeby sedláků. Ti tak často nebyli schopni pokrýt potřeby pro vlastní výrobu. Robota se z původních několika určených období stala tak častou, že sedlák trávil 3 i více dnů v týdnu na panské půdě.[18]

Z tohoto důvodu se na našem území začaly hromadit nespokojené názory na robotu a vše vyústilo v několik tzv. selských rebelií. Jednou z nejznámějších je série rebelií z roku 1680, kdy se poddaní snažili snížit počet dnů roboty a robotního zatížení pro všechny poddané. Tohoto roku připravili rolníci petici, kterou adresovali přímo císaři Leopoldovi. Jeho reakce však byla přesně opačná, než v jakou sedláci doufali. Císař Leopold s okamžitou platností zakázal další petice.[19] Ohniskem největších rebelií se staly severozápadní Čechy, všechny vzpoury však byly násilně potlačeny za užití vojenské síly. Jediným pozitivem bylo omezení roboty na 3 dny v týdnu, vyjma nedělí a svátků. Rolníci však nebyli od roboty osvobozeni v nejdůležitějších částech roku, protože dále museli vykonávat práci o žních či senosečích.

Další povstání přišlo dříve, než vrchnost předpokládala. Na Chodsku se v 90. letech

[17] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 70.
[18] KUTNAR, František. *Cesta selského lidu k svobodě*. Vydání první. V Praze: Československá akademie zemědělská, 1948. 155-[ii] s. Prameny a základy. řada B; č. 12.
[19] ČECHURA, Jaroslav. *Selské rebelie roku 1680: sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti*. 1. vyd. Praha: Libri, 2001. Historická řada (Libri). ISBN 80-7277-064-0.

17. století rozhořel spor mezi Chody a vrchností, zastupovanou rodem Lammingerů. Tento rod zvýšil zástavu, ze které nebyli Chodové schopni se vykoupit. Ti se snažili přesvědčit císaře, že jejich půda a statky byly prodány pod cenou. Ovšem proti mocnému Lammingerovi nezmohli Chodové nic. Chodové během několika let poslali k císaři další dvě poselství, avšak ani jedno z nich se nesetkalo s úspěchem. Nevole se stupňovala a proti Chodům byla nasazena vojenská síla. Byly zatčeny vůdčí osobnosti, z nichž byla jedna následně popravena. Jednalo se o Jana Sladkého Kozinu, který byl roku 1695 popraven v Plzni. Chodové se svých práv dočkali, stejně jako zbytek země, až po zrušení roboty roku 1848.[20]

Další selské rebelie na sebe nenechaly dlouho čekat. K vyvrcholení dalších nevolí došlo roku 1775. Tragickým událostem předcházelo období neúrody, s ním spojené zdražení potravy a hladomor. Největší nevole se soustředila na chlumeckém a náchodském panství. Do čela tohoto povstání se postavil Antonín Nývlt. K nejtragičtějšímu střetu došlo ve chvíli, kdy se nespokojený rolnický lid vydal zaútočit na zámek u Chlumce nad Cidlinou. Tato rebelie však byla velmi krvavě potlačena za pomoci vojsk. Po několik dní trvající bitva přinesla pro sedláky katastrofickou porážku. Čelní představitelé selského povstání byli popraveni. Jediným pozitivem těchto ztrát se stal fakt, že Marie Terezie vydala roku 1775 Robotní patent, který přinášel rolnictvu jisté úlevy. Na zrušení roboty však sedláci museli počkat dalších takřka 75 let.

Robota na našem území trvala až do 19. století, čemuž se bude věnovat následující kapitola 2.4 Zemědělství v 18. a 19. století.

[20]ROUBÍK, František - VÁCHAL, Karel. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1962. 168 s., [12] s. obr. příl.

2.4 Zemědělství 18. a 19. století

Na rozdíl od předešlé epochy zemědělství máme nyní možnost sledovat nárůst populace a s ním spojenou větší poptávku po potravinách. Z tohoto důvodu bylo nejdůležitějším úkolem zemědělství 18. století nejprve zdokonalit systém trojpolního hospodaření, který se vlivem rostoucího počtu pěstovaných plodin stával více neefektivním. Na velkostatcích a později a pomaleji i na půdě rolníků se začal prosazovat nový systém – tzv. střídavý systém, který přinesl značné zvýšení produktivity v zemědělství. Cyklus střídání plodin byl většinou ukončen umístěním okopanin, nejvíce již rozšířených brambor. Dále se pěstovala krmná i cukrová řepa. Nejdůležitějším se stalo osévání pícnin na úhorových částech, zejména jetele a vojtěšky.[21] Tím se vyřešil problém, čím krmit hospodářská zvířata. Začalo se také dbát na zlepšení životních podmínek dobytka, který byl v tomto období ustájen. Výsledkem ustájení bylo zvýšení objemu produkované chlévské mrvy, která se v tomto období stala základním hnojivem pro půdu jak velkostatkářskou, tak také rolnickou.[22] K ustájení došlo proto, že úhorové části se stále zmenšovaly a nebyly schopny pojmout všechny kusy hospodářských zvířat. Na zkvalitnění životních podmínek se nejprve začaly zaměřovat velkostatky, až později drobné rolnictvo.

V zemědělství však přetrvával stále jeden nedostatek, neuspokojivě výkonný pluh, který neměl vysokou efektivitu orby. Pluh získal nový tvar a byly upraveny pracovní části. Od tohoto typu pluhu již nebylo daleko k jednomu z nejvýznamnějších orebních vynálezů této doby, k ruchadlu bratranců Veverkových z let 1824 – 1827. Svojí konstrukcí snížilo ruchadlo požadavky hlavně na sílu, která jej poháněla – čili na sílu tažného zvířete. Ruchadlo se po roce 1827 velmi rychle rozšířilo po českých zemích i okolí, především v rámci habsburské monarchie.[23] Ruchadlo mělo dvě nesporné výhody oproti svému staršímu předchůdci, pluhu. Jak již bylo řečeno výše, ruchadlo snížilo požadavek na velikost tažné síly a také efektivněji a kvalitněji připravovalo půdu. Popisu ruchadla a práce s ním se budu věnovat v kapitole 5.5 Návrh expozice pro zemědělství 18. a 19. století.

Další nesporně velmi důležitou kapitolou ve vývoji zemědělství bylo zrušení roboty. Robota přetrvávala od dob středověku a již bylo řečeno o několika selských

[21] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 71.
[22] Tamtéž.
[23] LÁZNIČKA, Jan. Z historie zemědělství IV. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2013. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-46-3. s. 188 – 189.

povstáních pramenících z bezútěšné situace českých rolníků. Převést robotu na peněžní dávky se již za své vlády pokoušel panovník Josef II., tento systém se však neudržel příliš dlouho. Zásadním pro změnu obdělávání panské půdy se pak stal revoluční rok 1848, kterému předcházela neúroda a celková nespokojenost rolnictva s nastoleným pořádkem. Několik jednání vedlo ke konečnému verdiktu, který padl 15. října 1848, kdy byla oficiálně zrušena robota a byl tak nastolen nový systém obdělávání půdy. Zrušení poddanství a roboty anulovalo veškerá práva vrchnosti nad poddanými. Dalším důležitým úkonem bylo přerozdělení půdy. Protože rozsáhlé pozemky byly ponechány v državě velkostatku, povinností rolníků se stalo zaplacení velmi vysokých dávek za odprodej půdy, kterou obdělávali.[24]

[24]KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 73.

2.5 Nová pohonná síla 19. a 20. století

S průmyslovou revolucí přišla do výroby řada změn, které se samozřejmě dotkly a pak přímo týkaly také zemědělské výroby.

Původní koňský či volský potah byl od poloviny 19. století nahrazován parní silou. Byly užívány buď dva parní stroje, umístěné na opačných stranách pole, které mezi sebou tahaly několikaradliční pluh, nebo parní lokomobily a také první traktory.[25] Na rolnických polnostech však stále hrál prim volský a koňský potah, pro svoji dostupnost a také tradici.[26]

Změnila se také forma některých prací. Až do 18. století bylo běžné ruční setí. To nyní bylo díky sestrojení secího stroje mechanizováno. Secí stroje však byly velmi nákladnou záležitostí a tak se rozšířily nejdříve na velkostatky a v rolnických usedlostech se dál až do meziválečného období silo ručně.[27]

Vlivem jednostranného osazování polností docházelo k tomu, že půda rychleji ztrácela svoji úrodnost. Z tohoto důvodu se začala zkoušet přírodní hnojiva, která byla ve velké míře propagována hospodářskými společnostmi.[28] Umělá hnojiva se pak objevila až na konci 19. století. S větší mírou hnojení přišly novinky v mechanizaci tohoto procesu, neboť byla konstruována rozmetadla hnojiv. Kultivace polí se prováděla také tzv. meliorací, která zajistila ideální odvod a přívod vody na zemědělskou půdu. V tomto období se objevuje zdokonalení, do té doby celodřevěných bran, které sloužily ke kultivaci půdy. K těmto účelům začaly sloužit nové stroje, např. plečky. V období žní se stále využíval stejný nástroj, který je znám již z období pravěku, totiž žací kosa. Teprve na konci 19. století byly konstruovány první žací stroje. Pro senoseče pak byly tyto žací stoje opatřeny obraceči sena.[29] V mlácení obilí však žádný velký pokrok nenastal a až do počátku 20. století byl hlavním nástrojem pro mlácení obilí cep. Až s počátkem nového století se objevují první mlátičky, které kopírují ve větší míře práci cepů, která je díky

[25]KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 72.
[26]VÁLKA, Miroslav. *Agrární kultura: o tradičních formách zemědělského hospodaření a života na vesnici.* 1. vyd. Brno: Ústav evropské etnologie FF MU v Brně, 2007. Etnologické studie. ISBN 978-80-254-1172-8, s. 147.
[27] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 72.
[28] Tamtéž, s. 73.
[29] Tamtéž, s. 74.

novému nástroji mechanizována.[30] Je však zřejmé, že veškeré pokrokové vynálezy byly velmi nákladné a tak se mechanizace zemědělství týkala spíše velkostatků, rolníci dále obdělávali svoji půdu způsobem, který od dob středověku neprošel tak výraznými změnami. S průmyslovou revolucí se také na velkostatcích objevuje specializace v hospodářství, která vede hlavně k tomu, že jsou pěstovány ekonomicky výhodné technické plodiny.[31] Tomuto druhu hospodaření říkáme volné hospodářství.

S počátkem 20. století se začínají objevovat první stroje, které byly poháněny naftou a benzínem. Mezi nedůležitější a nejznámější patří traktory, které v zemědělství slouží dodnes.

Předválečné a válečné období v českých zemích znamenalo úpadek zemědělství, protože potravin byl nedostatek. Dalším důvodem byl fakt, že značná část mužské populace byla povolána do války a o pole se neměl kdo starat.

[30]KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 74.
[31]Tamtéž, s. 74 – 75.

2.6 Půda patří těm, kteří na ní pracují - kolektivizace zemědělství ve druhé polovině 20. století

Již bylo řečeno, že meziválečné a válečné období první poloviny 20. století bylo pro zemědělskou výrobu naprosto nevhodné. Dalším důležitým mezníkem dějin českého zemědělství je kolektivizace. Na kolektivizaci zemědělství bude v expozici kladen zvláštní důraz, neboť se tato změna trvale podepsala na rázu budovy statku Hradiště, stejně jako na zemědělství v této oblasti.

Dne 4. 4. 1947 byl vyhlášen Hradecký program, který propagoval zásadu „půda patří těm, kteří na ní pracují“.[32] Kolektivizace je označována jako velký destrukční proces v životě a práci na venkově a v zemědělství.[33] Kolektivizace je označení pro dění v zemědělství v letech 1949 – 1960, mnohdy však zasáhla zemědělství až do roku 1989.

Kolektivizace měla být nejdříve dobrovolná, ale nesetkala se s žádným ohlasem, neboť nabízela méně než to, co už rolníci měli. Odhad majetku bohatších sedláků se pohybuje okolo 10 000 traktorů a motorových pluhů, 11 000 žacích strojů či 25 000 samovazačů. V roce 1949 bylo vydáno nařízení k posílení státních strojových stanic, které v podstatě znamenalo nucený výkup strojů od soukromníků. V důsledku války v Koreji přešel v Česku průmysl téměř do válečné výroby. To znamenalo výrazné zpomalení mechanizace zemědělství.[34]

Nucená kolektivizace s sebou nesla značná omezení pro všechny sedláky. Odmítnutím vstoupení do zemědělského družstva se rolník vystavil riziku konfiskace majetku, násilí či dlouhodobému vězení. V období kolektivizace zemědělství je nutné připomenout dva základní pojmy – kolchoz a sovchoz.

Kolchoz byl vytvářen násilně, vyvlastňováním půdy drobných zemědělců. Lidé, kteří v kolchozu pracovali, nepobírali mzdu, ale naturální dávky, které sami vypěstovali. Mohli vlastnit jeden akr půdy a několik málo kusů hospodářských zvířat. V Československu vznikaly obdoby kolchozů, jednotná zemědělská družstva, známá

[32]KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 75.
[33] ROKOSKÝ, Jaroslav - SVOBODA, Libor (eds.). *Kolektivizace v Československu*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2013. ISBN 978-80-87211-96-0, s. 24.
[34]KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 75.

pod zkratkou JZD.[35]

Sovchoz byl státem vyvlastněný zemědělský podnik. Sovchozy byly vytvářeny paralelně s kolchozy. Vznikaly konfiskací větších statků a půdy. V Československu se sovchozy nazývaly státními statky.[36]

Ničení a rušení starých pořádků, na které byly rolníci po léta zvyklí, zefektivnění zemědělství rozhodně nepřineslo. Ve většině případů šlo o násilný, bolestivý a mnohdy tragický proces, který však kýžené změny v zemědělství nepřinesl.[37]

[35] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 76.
[36] Tamtéž.
[37] ROKOSKÝ, Jaroslav - SVOBODA, Libor (eds.). *Kolektivizace v Československu*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2013. ISBN 978-80-87211-96-0, s. 24.

3 NÁSTIN HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ V OBCI HRADIŠTĚ U KASEJOVIC

3.1 Mlýny

Soustavu rybníků nacházející se v oblasti vždy propojoval nepatrný potok, který pokračoval do Blatné a dále se vléval do Otavy. Na tomto potoce se nacházely mlýny, které jsou připomínány roku 1613. Jeden mlýn se nacházel v Bezděkovci a další dva v Hradišti.

Mlýn u vsi byl nazýván „hořejší“ a v záznamech lze dohledat, že roku 1442 náležel Matěji mlynáři.[38] Ten jej později za 8 kop grošů stříbrných prodal (s povolením vrchnosti a se všemi svobodnými právy) Mikuláši z Horaždic.[39] Roku 1638 mlýn opět mění majitele a putuje za 170 kop gr. míš.[40] do rukou Jana Vejroha. Ten měl zvláštní povinnost ročně do Blatné zasílat a navždy tam uchovávat 30 grošů, dále pak musel ročně uchovávat jeden strych[41] pšeničných otrub pro drůbež. Díky těmto povinnostem byl osvobozen od jiných poplatků, pouze musel dohlížet na potoky „hoření“ a „dolení“, musel kontrolovat stav vody v rybnících a nesměl nijak upouštět vodu z rybníků. Roku 1675 měl mlýn dvě kola a jeho majitel musel vrchnosti ročně odvádět nájem 30 strychů žita a značný finanční obnos. Roku 1696 je mlýn znovu prodán. Novým majitelem se stává Matěj Šimůnek, jehož rod se stal držitelem mlýna na celá staletí.

Pod obcí Hradiště při rybníku „Novém“ se nacházel druhý mlýn, který byl pro svou polohu zván „dolejší“. První zmínka o tomto mlýnu pochází z roku 1542 a poté se o něm delší dobu nikde nepíše. Je tudíž zřejmé, že byl mlýn opuštěn. Další zpráva o „dolejším“ mlýnu tak pochází až z období před rokem 1695, kdy si jej na vlastní náklady přestavěl Václav Mikeš. Ani tento mlýn si dlouho neuchoval svého majitele a již roku 1716 putuje do rukou Jana Netušila za 300 zlatých.[42] V držení rodu Netušilů se nacházel až do roku

[38]Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 53.
[39] Nečitelný zápis - Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 53.
[40]Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 53.
[41] Strych = stará česká plošná míra, dnes 0,285 ha.
[42]Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 54.

1875, kdy se majitelem stává velkostatek Lnáře. Z kůlny, která k mlýnu přiléhala, se roku 1895 vystavěla hájnice.

V obci Hradiště je připomínán ještě jeden mlýn, který je však kronikářem nazýván jako „zaniklý mlýn“. Ten se nacházel „pod Kačerovkou“ a v dobách své působnosti se jmenoval Andrassovský.[43] Tento mlýn koupil roku 1650 Šíma Procházka. O dvacet šest let později (tj. 1676) byl mlýn odkoupen velkostatkem Lnářským. Náleželo k němu méně než 28 strychů polí, míry pražské. Stavení je popisováno jako malé, hospodářské budovy jsou pak nazývány „stodůlkou“. Kdy, proč a jak mlýn zanikl, není dosud známo.[44]

Všem mlynářům bylo nakázáno, aby domácí poddané nijak nepřetěžovali a předešli tak případným žalobám ze strany poddaných. Žádná žaloba také nikdy podána nebyla.

[43]Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 54.
[44] Tamtéž.

3.2 Chov hospodářských zvířat

Pro bádání je velmi přínosný inventář chovaných zvířat na statku v Hradišti, který byl pořízen roku 1675 při příležitosti postupování statku velkostatkem Lnářským novému majiteli Humprechtu Janovi hraběti Černínu z Chudenic. Soupis uvádí „…*Tehdy bylo dobytka hovězího, a sice 10 krav dojných, jedna kráva čelední, 10 jalovic, býk a 20 telat pod kravami. Dobytka svinského: 5 sviň plemeních, kanec, munvice tříletá, 17 prasat půl letních a 4 odstávčata prasata. Drůbeže pernaté: 4 krůty s krutárkem, 6 husí s houserem, 24 slepic s kohoutem.*[45]

Z výčtu ovcí je patrné, že tento chov byl v Hradišti největší a nejhojnější. *„… Dobytka ovčího: 338 ovec bahnic, 8 beranů starých, 7 beranů jahrlinků, 142 jehnic jahrlinků, 106 skupatjahrlinků, 45 kusů nájemných bahnic se 13 kusy jalového nájemního.“*[46] Z pramenů z dalších let je patrné, že se statek věnoval chovu ovcí ve větším měřítku. Za chov ovcí na statku byli odpovědni mistři polní či ovčáci. Dochoval se jejich jmenný seznam včetně roků jejich působení.[47] Roku 1717 byl zaznamenán ovčín pro ustájení ovcí. Celý byl vystaven z kamene a dle popisů se jednalo o velmi pevnou stavbu. Tento ovčín se nalezl při výkopových pracích v létě 2013, jeho dispozice ukazují na to, že chov ovcí zde byl hojně rozšířen. Torza této stavby majitel po dohodě se stavebníky zakonzervoval.[48]

[45]Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 14.
[46]Tamtéž, s. 15.
[47]Ondřej (1652), Šleicher Matěj (1673 – 1678), Fiala Šimon (1683), Wolf Mikuláš (1685 – 1694), Volf Martin(1695 – 1700), Baloun Václav (1701), Císl Jan (1710), Wolf Martin (1711 – 1716), Fiala Václav (1775 – 1778), Fiala Tomáš (1782 – 1804), Benedikt Tomáš (1806 – 1837), Hodinář Václav (otec) (před r. 1842), Hodinář Václav (syn) (1842), Sladký Jozef (1844)
[48] Viz Příloha č. 1. a Příloha č. 2.

3.3 Statky zaznamenané v rule

Vlivem úpadku selského hospodářství došlo v druhé polovině 17. století k přerozdělení daní. Veškeré poddanské statky tak byly sečteny a rozděleny dle velikosti. Roku 1654 tak byla sepsána „první rulla“[49], která vykazovala kolik polností a kolik dobytka poddaný měl. Obyvatelé byli dle ruly rozděleni na starousedlé rolníky, chalupníky a zahradníky (čili domkáře). Rula uvádí v Hradišti tyto počty: 11 rolníků starousedlíků, 3 nově usedlí rolníci, 6 chalupníků a 2 pusté grunty. Dále rula uvádí, kolik sedláků drželo jaké množství půdy. Dohromady bylo drženo 348 strychů půdy. V zemědělství byl využíván tzv. trojpolní systém obdělávání půdy. Jde o systém, kdy jedna třetina půdy byla oseta na ozim (tato část půdy byla nazývána *ozim*), druhé třetina na jaře (tato část půdy byla nazývána *jař*) a poslední třetina ležela ladem (tato část půdy byla nazývána *úhor*). Nejvíce bylo pěstováno žito a len. Dobytek nebyl chován ve větším množství. Lze s jistotou říci, že každý hospodář vlastnil pár koní či volů, několik krav, ovce a většinou jedno prase.

Roku 1660 bylo v Hradišti napočítáno a zaznamenáno 27 gruntů a 2 mlýny.[50] Jeden z mlýnů je však uveden jako pustý, je zřejmé, že se jedná o Hillem nazývaný „zaniklý mlýn“. Za správu dvoru Hradiště nesl odpovědnost místní šafář. Ten také s největší pravděpodobností obýval panské sídlo, kde vykonával svůj úřad. Prameny uvádí několik jmen i s roky působení na statku.[51]

[49]Státní okresní archiv Plzeň - jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, Obecní kronika. inv. č. 258/15. s. 19 – 20.
[50]Tamtéž.
[51]Rozsypal Matěj (1647 – 1659), Franěk Pavel (1661), Hlína Matěj (1684 – 1687), Pěšina Matěj (1691), Čech Bartoloměj (1695-1703), Sedlák Jiří (1710 – 1724), Konšel Jiřík (zemřel před r.1731), Švec Pavel (1739 – 1743), Šimůnek Václav (1744), Šimůnek Bartoloměj (1752), Běhavý Vít (zemřel 1772), Běhavý Jakub (1781 – 1805), Tomáš Kalista (1814), Sladký Jakub (1817 – 1820), Machovec Josef (1832 – 1836), Lukáš Matěj (1839)

3.4 Jednotné zemědělské družstvo Hradiště, Jednotné zemědělské družstvo Nástup

Na kolektivizaci zemědělství je v kapitole 3 NÁSTIN HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ V OBCI HRADIŠTĚ U KASEJOVIC kladen důraz a také je kolektivizaci dán větší prostor. Je to z toho důvodu, že i v plánované expozici bude kladen důraz na kolektivizaci, a to i s regionální tematikou.

Na základě Košického vládního programu vznikl v Hradišti Místní národní výbor, dále jen MNV. Od února 1950 MNV projednával založení zemědělského družstva, které se však nesetkalo s pochopením a pro založení hlasovali jen 2 hospodáři.[52] V květnu téhož roku se ONV Blatná znovu pokusil o dobrovolné založení Jednotného zemědělského družstva v Hradišti. Pokud by bylo apelu vyhověno, bylo přislíbeno financování výstavby kulturního domu a vodovodu. Ani to však místní hospodáře nepřesvědčilo. Další snahy o založení JZD probíhaly na sklonku léta1952. Aktivní přesvědčování místních zemědělců vedlo k získání šestnácti hospodářů k dobrovolnému vstupu do plánovaného JZD. V listopadu byl zvolen výbor JZD a dozorčí rada JZD. Většina zemědělců však tuto instituci ignorovala a nadále prováděla zemědělské práce mimo sféru JZD. V únoru 1953 bylo založeno JZD tzv. třetího typu.[53] Stále probíhalo aktivní přesvědčování zemědělců o vstupu do JZD, a to i násilnými formami, jako je snižování dávek v přídělovém systému (potravinové lístky, šatenky) za neplnění dodávek zemědělských produktů, či záborem půdy do scelovaných pozemků k obdělávání jednotným zemědělským družstvem.[54] V červnu 1953 zemědělci, kteří nespolupracovali s JZD, pořádali stávku proti stávajícím poměrům nedodáním mléka (lze se spíše domnívat, že šlo o stávku proti měnové reformě). Ten samý měsíc proběhla bouřlivá schůze, která byla povolána za účelem dalšího scelování půdy pro společné obdělávání JZD. Plánované pozemkové úpravy však většina soukromě hospodařících zemědělců bojkotovala. Tito zemědělci negovali i stavbu obecního vodovodu. Den před koncem roku 1953 se místní jednotné družstvo rozpadlo.

V březnu 1956 nabídli někteří sedláci své polnosti zdejšímu statku (celková výměra 83, 07 hektaru). Začalo se tak znovu vyjednávat o směně půdy s místními zemědělci. Dalším bodem vyjednávání byly i nové návrhy na založení JZD. Tyto návrhy však vedly

[52] BRAUN,Petr – PÍCKA,Jan –S MOLÍK,Luboš. *Hradiště:Historieasoučasnost*.Hradiště:ObecHradiště,2008,s.24.
[53] JZD třetího typu sjednocovalo živočišnou a rostlinnou výrobu.
[54] BRAUN,Petr–PÍCKA,Jan–SMOLÍK,Luboš. *Hradiště:Historieasoučasnost*.Hradiště:ObecHradiště,2008,s.24.

hlavně k neshodám mezi obyvateli. V červnu 1957 proběhla vlna nového přesvědčování k podepsání přihlášky do JZD. V této době nastal zvrat a přihlášky v červenci podepsala většina středních a velkých zemědělců. S největší pravděpodobností bylo přesvědčování úspěšné díky vyhrožování a zastrašování ze strany okresního úřadu. 21. července 1957 se konala první členská schůze JZD.[55] Na této schůzi byli přijati další zemědělci a mimo JZD soukromě podnikalo jen 6 hospodářů. V měsíci srpnu soukromě hospodařil pouze jeden. Na konci listopadu téhož roku došlo k tzv. společnému ustájení hovězího dobytka. Všechen dobytek členů JZD byl sveden, rozdělen do skupin a ustájen ve stájích JZD. Roku1959 JZD pořídilo nové moderní zemědělské stroje (hlavně traktory). Na začátku roku 1960 byly započaty práce na budování vodovodu do JZD. Vodovod byl tažen od Řezanic v délce 3,5 kilometru. Po dobu sezónních prací bylo v JZD zřízeno společné závodní stravování. V červnu 1960 JZD zahájilo výstavbu nového kravína. Stavební práce pokračovaly i v dalších letech. JZD Hradiště se v těchto letech nazývalo JZD Nástup Hradiště.[56] JZD Kasejovice se pak nazývalo JZD Budovatel Kasejovice. V červenci 1984 mezi Budovatelem a Nástupem probíhala jednání funkcionářů, která měla vést ke sloučení těchto zemědělských podniků. 1. ledna 1985 po jednáních z předchozího roku vznikl nový zemědělský celek JZD Budovatel v Kasejovicích, který sdružoval 21 obcí v tomto regionu. Po sametové revoluci se v lednu 1990 ozývaly skupiny družstevníků, které usilovaly o rozdělení JZD na původní celky. Členové hradišťského JZD hlasovali proti rozpadu současného JZD a v polovině ledna se konala celodružstevní schůze všech členů JZD. Na této schůzi bylo definitivně rozhodnuto, že se JZD rozdělovat nebude. 31. července 1990 se JZD Budovatel v Kasejovicích přejmenovalo na Zemědělské družstvo Kasejovice. V listopadu téhož roku se opět začalo projednávat rozdělení stávajícího družstva na menší celky. 1. ledna 1991 se ustavuje samostatné Zemědělské družstvo v Hradišti.[57] V květnu 1991 se konala členská schůze Zemědělského družstva v Hradišti. Trvání JZD však nemělo dlouhou budoucnost.

[55] BRAUN,Petr–PÍCKA,Jan–SMOLÍK,Luboš. *Hradiště:Historieasoučasnost*.Hradiště:ObecHradiště,2008,s.29.
[56] Tamtéž, s.33.
[57] Tamtéž.

4 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

4.1 Vymezení tématu muzea

Jako téma své práce jsem si zvolila návrh muzea zemědělství. To je však velmi široký pojem a ještě širší by musel být inventář a sbírka muzea. Komplexní muzeum zemědělství se nachází v Praze pod názvem Národní zemědělské muzeum, které se mimo jiné věnuje lesnictví, rybníkářství, včelařství, chovatelství drobného zvířectva, či zemědělské technice. Mým cílem tedy není, co nejširší představení zemědělství jako takového, ale kladu důraz na rostlinnou a živočišnou výrobu, přihlížím k historickým skutečnostem daného místa a také k prostorům, které jsou pro muzeum určeny. Proto jsem se rozhodla expozice, které následně představím, konstruovat tak, aby braly na zřetel genius loci tvrze Hradiště a z historických pramenů představovaly část zemědělství, která jakýmkoli způsobem utvářela historii místa. Pokud chci jít ve stopách historie zemědělství, musím nutně začít v období pravěku. Dále se budu věnovat zemědělství ve středověku. Z předchozího zkoumání vyplynulo, že panství v Hradišti se specializovalo na chov ovcí a hospodářského dobytka a pěstovalo se zde obilí, které bylo zpracováváno ve zdejších mlýnech. Expozici budu navrhovat tak, aby trasa po ní návštěvníka seznámila s historií zemědělství chronologicky. Chronologické seřazení mi přijde jako nejlogičtější, vždyť jak jinak má návštěvník možnost sledovat a pochopit rozvoj zemědělství v průběhu historie. Expozice bude obsahovat historické předměty, audio ukázky, interaktivní prvky a v neposlední řadě také předměty, jejichž fungování si bude moci návštěvník vyzkoušet sám a dojít tak k pochopení, jak těžké kdysi bylo získat např. zrnka obilí z klasů.

Práce obsahuje pracovní listy, protože hlavním předpokladem je fakt, že muzeum bude hojně využíváno školami jako místo exkurzí a vzdělávání.

5 NÁVRH EXPOZICE

Již bylo zmíněno, že expozice a veškeré exponáty budou řazeny chronologicky z důvodu snadné orientace a pochopení vývoje zemědělství. Proto i tato kapitola bude postupovat systematicky a chronologicky.

5.1 Jednotlivé exponáty pravěkého zemědělství

V úvodní části expozice se návštěvník setká s pravěkým zemědělstvím a vším, co k němu patřilo. Bude seznámen s neolitickou revolucí a tím, proč byla tak zásadní pro další vývoj lidské civilizace.[58] Nezbytná bude i ukázka toho, jak člověk pracoval před neolitem. Návštěvník bude vtažen do děje díky obrazu, který zachycuje neolitickou revoluci a jehož autorem je Zdeněk Burian.

Jednotlivé exponáty:

Hák[59] – Patří k základnímu zemědělskému nářadí. Prvním orným nářadím v přírodě byly parohy a volské rohy. Později byla používána silná větev, na konci ohnutá a zaostřená. Toto nářadí se pro svoji lehkost kvůli odporu ornice nedalo dost dobře ovládat. Hák postupně vytlačil motyky a klíny.[60]

Kosa[61] – Kosa byla vyrobena na sklizeň obilí a travin. Byla zhotovena z dřevěné násady a železné žací části. Kosa byla nenahraditelným pomocníkem při sklizni. Na našem území ji začíná používat keltská společnost.[62]

Lopata[63] – Zprvu byla používána lopata dřevěná – zhotovená z jednoho kusu dřeva. Násada byla kratší, než jsme zvyklí dnes. Později se lopata dočkala okování špičky, čímž se zvýšila efektivita práce s tímto nástrojem. Lopaty se využívaly k čištění obilí, hloubení jam, melioračním pracím, či k nakládání a vykládání různého materiálu.[64]

---

[58] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 59.
[59] Viz Příloha č. 3.
[60] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 25.
[61] Viz Příloha č. 4.
[62] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 57.
[63] Viz Příloha č. 5.
[64] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 85 – 90.

Motyka[65] – Motyka se stávala ze dvou částí, dřevěného držadla a kamenné, později železné násady. Dle tvaru násady byla motyka využívána k různým druhům práce. Motyka tzv. nosatec se využívala k práci ve velmi tvrdé půdě. Klučovnice byla určena pro vykopávání pařezů a kořenů. Krumpáč byl motyka s dvojitým lisem, na straně jedné špičatá na druhé zaoblená.[66]

Nůžky[67] – Při chovu domácích zvířat je využívána i jejich srst. U nás je nejvýznamnějším zvířetem chovaným pro srst ovce. K stříhání ovcí se již od doby železné využívají nůžky. Na našem území to byli samozřejmě Keltové, kteří nůžky ke střihu ovcí využívali. Se stříháním ovcí se člověk naučil i další zpracování vlny, její spřádání a tkaní.[68]

Oradlo[69] – Předchůdce dnešního pluhu a ruchadla. Jednoduché zařízení sloužící k orbě půdy pomocí zvířecí, či lidské síly. První oradla byla vyhotovena z kusu dřeva, postupně však získávala sofistikovanější podobu. Jedná se o jeden z nejdůležitějších prvků zemědělství vůbec.

Palice[70] – V pravěku nebyla půda zkultivována a tak byl třeba nástroj na rozbíjení velkých tvrdých hrud zeminy. K tomu sloužila palice vyhotovená z tvrdého dřeva. Používání tohoto nástroje však bylo značně neefektivní a závislé na počasí. Na práci s palicí existovaly specializované pracovní síly, neboť manipulace byla fyzicky velmi náročná. Palice však nahradil tzv. trnokop, který byl pouze kusem větve, kterým se rozrušovaly hroudy.[71]

Rýč[72] – Dřevěné rýče se železným okutím na našem území jako první užívají Keltové. Práce s rýčem patřila také k velmi fyzicky náročným. Pravděpodobně s nástupem rýčů se přestal používat trnokop a dřevěná palice k rozbíjení hrud hlíny. Rýč je v zemědělství využíván dodnes, což svědčí o jeho důležitosti v zemědělské výrobě.[73]

Srp[74] – Tento nástroj se skládal ze železné části – žací a dřevěné části – určené na držení. Rozdělujeme dva druhy srpů, obilní a travní, mezi nimiž jsou značné rozdíly.

---

[65] Viz Příloha č. 6.
[66] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 115.
[67] Viz Příloha č. 7.
[68] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 132.
[69] Viz Příloha č. 8.
[70] Viz Příloha č. 9.
[71] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 150 – 151.
[72] Viz Příloha č. 10.
[73] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 210.
[74] Viz Příloha č. 11.

Hlavním účelem užívání srpu byla žatva na hůře přístupných místech.[75]

Úl[76] – Člověkem uměle vytvořené obydlí pro včely, ve kterém byly chovány, a člověk jim odtud odebíral med. Na našem území včelařství zažilo rozkvět s příchodem Slovanů. Ti zhotovovali úly z jedlových, lipových, či dubových špalků, které byly vydlabány a připravovány v blízkosti obydlí včelaře. Med se tak stal jednou ze surovin, která byla známa již v pravěku.[77] Tento prvek bude zařazen proto, aby si návštěvník uvědomil, že med konzumuje člověk od pravěku.

Vidle[78] – Nástroj, který člověk objevil v přírodě jako rozdvojenou větev, kterou začal využívat pro zemědělské účely. Rozlišujeme vidle rycí, podávky a hnojné. Nástroj původně zcela dřevěný v průběhu staletí získal železné špičky, později celou „ozubenou" železnou část.[79]

Zásobnice na ukládání plodin – zásobnice byly vyráběny z různých materiálů, zejména ze dřeva, slámy a hlíny. Dřevěné zásobnice zvané kadlub[80] byly zhotoveny ze širokého kmene, dosahovaly výšky až 1,5 metru a sloužily ke skladování lnu a obilí. Tvary, materiál a velikost zásobnic byly podmíněny tím, co se v nich člověk rozhodl uchovávat.[81]

[75] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 235 – 236.
[76] Viz Příloha č. 12.
[77] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 266.
[78] Viz Příloha č. 13.
[79] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 278 – 279.
[80] Viz Příloha č. 14.
[81] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 296.

5.1.1 Interaktivní část pravěké expozice

Jako vhodnou interakci jsem se rozhodla využít mlýnských kamenů, které v pravěku sloužily k výrobě mouky z obilí. Každý návštěvník tedy při prohlídce pravěké části expozice obdrží malé množství pšenice, ze které za pomocí mlýnských kamenů[82] bude mít za úkol vytvořit mouku. Tento prvek je do expozice zařazen proto, aby si každý uvědomil, jak těžká byla cesta od zasetí obilí až po konečné zpracování na kýženou surovinu. Fyzicky náročná práce dá každému znát, že mouka vždy nebyla samozřejmostí a že její výroba je velmi náročná a také, oproti dnešnímu zpracování, značně neefektivní. Dále si návštěvník uvědomí, že plýtvání potravou, trend současného vyspělého světa, by v pravěku rozhodně nebyl možný, neboť potrava byla jedině ta, kterou si člověk vlastními silami sám obstaral.

Další část interaktivní expozice bude tvořit interaktivní tabule s druhy zvířat, které si člověk v pravěku domestikoval a které se staly nedílnou součástí zemědělské výroby. Ke každému obrázku bude návštěvník muset správně umístit jméno zvířete, na tabuli se mu ihned ukáže, které z jeho odpovědí byly správné a které mylné. Dojde tak k poznání, která zvířata jsou využívána již tisíce let, a zjistí, že mezi zvířaty pravěkého zemědělce a dnešního zemědělce by našel jak společné znaky, tak i rozdílnosti.

Zvířata, která budou zařazena na interaktivní tabuli: koza, s největší pravděpodobností první domestikované zvíře.[83] Ovce, která je spolu s kozou považována za prvního domestikovaného tvora.[84] Tur, který byl v pravěku uctíván nejen pro své divoké vzezření a obrovskou sílu.[85] Prase, v pravěku oblíbeno, starověkými kulturami haněno. Oblíbeno hlavně pro svoji vlastnost rychle přibývat na váze.[86] Drůbež a včelstvo. Rozhodla jsem se také zařadit domestikovaného psa, protože jako domácí mazlíček je vnímán až dnes, dříve sloužil například k hlídání stád, nahánění dobytka a hlídání příbytku svého pána.[87]

Po ukončení této části interakce, kdy návštěvník správně přiřadí názvy ke zvířatům a ihned se dozví správnost svého počínání, přejde program k jinému snímku, kdy bude návštěvník na obrazu tura označovat, co vše by z daného zvířete využil. Dojde tedy

[82] Viz Příloha č. 15.
[83] CARAS, Roger A. Zvířata, která změnila člověka: historie prolínání životů zvířat a lidí. Vyd 1. Překlad J Masson. V Praze: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-25-8, s. 43.
[84] Tamtéž, s. 55.
[85] Tamtéž, s. 92.
[86] Tamtéž, s. 113.
[87] Tamtéž, s. 74.

k závěru, že ze zvířete je použitelné vše. Kůže na oděv, přikrytí či stavbu provizorního přístřešku, maso, vnitřnosti a tuk na potravu, velké kosti jako stavební jednotky pro zřízení provizorního přístřešku, malé kosti, které budou sloužit jako nejrůznější jehly a vysušené žíly a šlachy, které nahradí dnešní nitě. Tím si návštěvník uvědomí, že pravěký člověk byl schopen využít téměř vše, co mu poražené zvíře skýtalo.

5.2 Jednotlivé exponáty středověkého zemědělství

Expozice věnovaná středověkému zemědělství bude mít jiný ráz než expozice pravěká. Zatímco v pravěké expozici byl kladen důraz na předměty a nástroje týkající se obdělávání půdy, expozice středověká nabídne pohled do poměrů rolníků samotných. Nástroje pro obdělávání půdy zde budou také vystaveny, jen ne v takové míře jako u expozice předešlé. Pravěká expozice bude podkreslena a doplněna obrazy Zdeňka Buriana, ve středověké části to bude freska ze Znojemské rotundy Nanebevzetí P. Marie a sv. Kateřiny – Tři oráči (Konstantin, Rostislav a Metoděj za pluhem)[88]. Dalším obrazem pak bude vyobrazení nejznámějšího českého oráče – Přemysla Oráče.[89]

Umístěno zde bude samozřejmě schéma trojpolního systému[90], který zdokonalil kultivaci a hnojení zemědělské půdy.

Bez nástrojů by však tato expozice byla neúplná, proto budou ve středověké expozici umístěny tyto zemědělské nástroje:

Cep[91] – Nářadí vyrobené ze dřeva, které sloužilo primárně k mlácení obilí. Později získal biják, část, která byla zhotovena z tvrdého dřeva, okování kusem kovu, což mu zaručovalo delší životnost. V průběhu husitských válek či selských rebelií se stal cep tzv. chladnou zbraní, tj. zbraní, která byla zhotovena z nástroje, který k tomu nebyl primárně určen. Při mlácení obilí bylo nutné, aby mlatci (ti, kteří mlátili obilí) dodržovali jistý rytmus svého počínání. Rytmus byl většinou určován říkadly a řídil se počtem mlatců, kteří na mlácení obilí podíleli. Např.:

1 mlatec – cap, chlap, cap, chlap

2 mlatci – cap chlap, cap chlap

3 mlatci – po plac-ku, po plac-ku

4 mlatci – po pe-cen-ku, po pe-cen-ku

5 mlatců – buch-ty-na-pe-ci, buch-ty-na-pe-ci

6 mlatců – ta-ta ma-mu če-še, ta-ta ma-mu če-še[92]

[88] Viz Příloha č. 16.
[89] Viz Příloha č. 17.
[90] Viz Příloha č. 18.
[91] Viz Příloha č. 19.
[92] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 13 – 15.

Chomout[93] – Chomouty rozdělujeme dle zvířete, které je do nich zapřaženo, na chomouty pro koně a chomouty pro skot. Chomouty se v Čechách začaly využívat již ve 12. století. Jejich největší výhodou byl fakt, že se váha taženého břemene rozdělila rovnoměrně na krk a prsa zvířete. To umožnilo využít větší množství síly zvířete. Základy chomoutu byly vyrobeny z bukového, či jasového dřeva a byly opatřeny kůží, aby se při práci neprodřela kůže tažného zvířete. K vycpání chomoutu se pak osvědčila dlouhá sláma.[94]

Jho[95] – Jho se používalo k zápřahu jednoho skotu (čelní jho), či k zápřahu páru skotu (kohoutkové jho). Jho díky své jednoduchosti mohl vyrobit sám rolník a naskýtala se mu tak možnost přizpůsobit velikost a tvar jha dle velikosti tažného zvířete. Jho však neefektivně využívalo sílu zvířete a bylo vytlačeno chomoutem.[96]

Pluh[97] - Je zřejmé, že ve středověku lze mluvit pouze o pluhu potahovém, protože na pluh motorový bude muset lidstvo ještě několik století počkat. Pokud chceme hovořit o pluhu s ustálenou konstrukcí, musíme počkat až na vynález bratranců Veverkových z první poloviny devatenáctého století. Práce s pluhem se nazývá orbou, která spočívá v odřezávání zeminy. Půda je obracena a odkládána na stranu a je tak rozdrobována. Zároveň dochází k mísení a kypření zeminy. Pluh byl zhotovován ze dřeva a železa.[98] Je to nástroj, který velmi usnadnil obtížné obdělávání půdy a dovolil rolníkovi spolu s vynálezem chomoutu zefektivnit práci na poli.

[93] Viz Příloha č. 20.
[94] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 38 – 41.
[95] Viz Příloha č. 21.
[96] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 42 – 44.
[97] Viz Příloha č. 22.
[98] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 162 – 163.

5.2.1 Interaktivní část středověké expozice

Jednu část interaktivní expozice budou tvořit typické plodiny středověkého zemědělství – pšenice, oves, žito, proso, len, mák, hrách, čočka a boby. Návštěvník se seznámí s plodinou jako takovou, ale také s produktem plodiny a jeho využitím. Tato interakce je zařazena proto, že mnozí lidé netuší, jak vypadá pšenice a len. Zde budou návštěvníci seznámeni s hlavními znaky a odlišnostmi jednotlivých plodin. Zrnka obilí, luštěnin, máku a plody lnu budou v expozici přímo vystaveny a bude možnost se s nimi fyzicky seznámit.

V další části expozice budou do kontrastu postaveny suroviny a potraviny, které Evropa získá až s objevením nového kontinentu – Ameriky. Tak si bude moci každý udělat ucelený přehled o pěstovaných surovinách a o jídelníčku našich předků.

Další část bude tvořit hlavní atribut zemědělství, tedy samotná půda. Návštěvník bude seznámen s půdními typy a druhy. Ve skleněných nádobách si prohlédne půdní vrstvy, „osahá“ si typy půd – písčitou, hlinitou a jílovitou. Bude si moci na „vlastní kůži“ vyzkoušet konzistenci půdy a porovnat složení jednotlivých půd. Dojde sám k poznání, která z půdy je lehká a která těžká. Zároveň s typy půd bude zobrazena mapa ČR s rozlišením druhů půdy.[99]

Poslední částí interaktivní expozice středověkého zemědělství bude práce s cepem. Každý si bude moci vyzkoušet práci mlatce i to, jak dlouho trvalo, než se potřebné obilí z klasu dostalo. Při práci si může pokusit broukat říkadlo pro udržení rytmu a zjistit, do jaké míry bylo toto říkadlo účinné. Uvědomí si, stejně jako při mletí mlýnskými kameny v pravěké části, že cesta k mouce byla velice trnitá a nesnadná. Cep bude pro tyto účely zhotoven nový, aby nedošlo k poškození historického předmětu. Na mlácení obilí bude vyhrazeno takové místo, aby nedošlo k úrazům ostatních návštěvníků.

[99] Viz Příloha č. 23.

5.3 Expozice Plodiny a zvířata „NOVÉHO SVĚTA“

Aby si návštěvník mohl uvědomit, že ne všechny plodiny, na které je dnes zvyklý, byly součástí jídelníčku středověkého člověka, je zařazena tato část expozice. Jejím úkolem je seznámit s novými plodinami, které se do Evropy dostaly díky zámořským objevům. Nové plodiny budou v expozici přímo vystaveny a každý si je bude moci prohlédnout. Budou zde samozřejmě brambory a kukuřice, dále pak bavlna, tabák, boby a dýně. Ze zvířecího druhu se u nás po objevení Ameriky nově objevuje krocan. Ten bude představen pouze na fotografii.

5.3.1 Interaktivní expozice Plodiny a zvířata „NOVÉHO SVĚTA“

V interaktivní části expozice Plodiny a zvířata „NOVÉHO SVĚTA“ bude návštěvník pracovat s dotykovou tabulí. Úkol je jednoduchý, z nabízených potravin sestavit jídelníček člověka ve 14., 15., a 16. století. Zcela logicky dojde řešitel k závěru, že brambory či kukuřici nemůže dát na stůl člověku 14. století, protože v té době byla tato plodina ještě neznámá.[100]

[100] Viz Příloha č. 24.

5.4 Expozice k poměrům rolnického lidu 17. a 18. století

Expozice se bude věnovat selským rebeliím, které měly jediný cíl – zmírnit robotní povinnosti poddaných. Tato část expozice tedy nebude zaměřena na zemědělství jako takové, jeho nástroje a plodiny, ale na poměry v životě selského obyvatelstva v průběhu 17. a 18. století. V kapitole 2.3 Poměry rolnického lidu 17. a 18. století byly vytčeny největší problémy rolnického obyvatelstva, totiž přemíra robotních povinností na úkor vlastního hospodaření.

Na základě obrazů, bude tato epocha dějin představena. V této části expozice půjde především o přenesení atmosféry doby.

Budou užity velkoformátové obrazy s tematikou robotní povinnosti u nás.[101]

Dále bude vystavena mapa, která bude zachycovat ohniska nepokojů, včetně roků, kdy proběhly. Důraz bude kladen na Chodsko, západní a severní Čechy a oblast u Chlumce nad Cidlinou. Budou vystaveny obrazy znázorňující jednotlivá povstání, obrazy vůdčích osob povstání včetně popisu jejich mnohdy tragických osudů.[102]

[101] Viz Příloha č. 25 a Příloha č. 26.
[102] Viz Příloha č. 27, Příloha č. 28 a Příloha č. 29.

5.5 Expozice zemědělství 18. a 19. století

Expozice vztahující se k tomuto období bude zaměřena na největší změny této epochy. Podkreslení zajistí výjevy z běžného venkovského rolnického života, výjevy zobrazující robotující lid a v neposlední řadě také zvětšený výnos z 15. října 1848, který rušil robotu a upravoval vztah mezi vrchností a poddanými a také majetkoprávně určil další nakládání s půdou.

Nejdůležitějším exponátem této části se stane pochopitelně vynález bratranců Veverkových, ruchadlo.

Ruchadlo[103] – Ruchadlo je typ oradla s pevnou ruchadlovou radlicí.[104] Bratranci Veverkové neovládali teorii stavby pluhu, ale pozorováním a experimentem se jim podařilo zkonstruovat vyhovující oradlo. Ruchadlo bylo nejdříve vyráběno ze dřeva a vyráběl si jej rolník sám modifikací svého stávajícího pluhu. Později se přešlo na tovární výrobu, kdy bylo ruchadlo vyráběno v kombinaci dřeva a kovu, později se přešlo na celokovovou konstrukci. Ruchadlo se během let dočkalo dalších změn, které zefektivnily kultivaci zemědělské půdy.

Vedle ruchadla budou vystaveny také další druhy pluhů, aby byl jasně patrný posun a pokrok v užívání tohoto nástroje.

Dále bude vystavena kopie listiny rušící robotu[105], včetně přepisu pro návštěvníky, kteří by snad nemohli přečíst listinu v originále.

Největší důraz však bude v této části kladen na ustájení zvířat, které zkvalitnilo život hospodářských zvířat. Tato událost bude připomenuta v části interaktivní expozice.

[103] Viz Příloha č. 30.
[104] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 205.
[105] Viz Příloha č. 31.

5.5.1 Interaktivní část expozice pro zemědělství 18. a 19. století

V interaktivní části expozice, jak již bylo řečeno výše, bude hrát hlavní roli ustájení hospodářských zvířat. Protože je muzeum umístěno v historickém panském sídle, které se zabývalo chovem ovcí, bude se tato dílčí část věnovat právě ustájení ovcí v tzv. ovčínech. V rámci této části budou vytaveny fotografie, které zachycují vykopané základy hradišťského ovčína, který sloužil k ustájení několika stovek kusů ovcí. Tyto základy jasně dokazují chov ovcí na Hradišti. Základy jsou v tuto chvíli zakonzervovány betonovým poklopem, který zvolil po dohodě se stavebníky majitel objektu.

Ovčín – Částí interaktivní expozice bude ovčín, ve zmenšené podobě. V této místnosti se návštěvník seznámí se vším, co bylo k ustájení a chovu ovcí zapotřebí. Jak vypadala podestýlka, z čeho se skládala, jak se zužitkovávala chlévská mrva, kolik vody zvířata v chlévě potřebovala, čím byla krmena, to vše návštěvník zjistí po prohlédnutí si této části expozice. V koších bude vystavena a volně k prozkoumání připravena jak sláma, tak seno. Návštěvník si snadno uvědomí, co z toho sloužilo k podestlání ovce a co k jejímu krmivu. Jaký dával pozor, si bude moci uvěřit na dotykové interaktivní tabuli, která bude simulací provozu ve chlévě. Návštěvník tam bude moci posunout podestýlku na místo určené k ustájení, krmivo do připravených krmných stojanů, bude doplňovat vodu do picích koryt a chlévskou mrvu umístí vně areál, na pole, kde bude sloužit jako hnojivo. Aplikace bude simulovat také roční období a návštěvník tak bude moci posílat ovce na pastvu v případě, že bude hezké počasí, v případě mrazů ovce nechá ustájené.

Důraz bude kladen také na zužitkování surovin z ovce, takže budou vystaveny ovčácké nůžky, které slouží ke stříhání ovcí. Ovčí vlna bude také vystavena a návštěvník ji bude moci důkladně prozkoumat. Dále se seznámí s využitím dalších surovin, jako je lanolin, kůže, mléko a samozřejmě maso.

Návštěvník si tak na malou chvíli vyzkouší, jaké bylo chovat ovce (či jakákoli jiná hospodářská zvířata) a dojde k závěru, že ani zdokonalení technik neulehčilo rolníkovu práci na statku.

5.6 Expozice k části nová pohonná síla 19. a 20. století

Cílem této části expozice je seznámit návštěvníka s pokrokem v průmyslu, který přinesl usnadnění a mechanizaci v rostlinné výrobě. Návštěvník bude odcházet s informacemi, které se týkají mechanizace v zemědělství, která však byla rozdílná na půdě velkostatků a půdě obyčejného venkovského rolníka. Bude také sledovat, že stoje, které dnes slouží v zemědělském průmyslu, mají své předky, i když v ne tak dokonalé podobě, právě v období průmyslové revoluce. Z hlediska prostoru nemohou být, bohužel, vystaveny všechny stroje, které se této epochy dějin zemědělství týkají. Proto jsem se rozhodla, že část strojů bude představena pomocí velkoformátových fotografií. Na fotografiích a obrazech bude zachycena a zobrazena sečka obilí[106], žací stroje[107] a lokomobil[108]. Do kontrastu bude znovu postaven cep, který sloužil k mlácení obilí ještě na začátku 20. století. Vedle tohoto exponátu bude vystavena velkoformátová fotografie mlátičky obilí.[109]

Aby si mohl návštěvník představit převrat, kterým vynález parního stroje rozhodně byl, bude v expozici umístěn model parního stroje. Na obrazovce u parního stroje pak bude pohyblivé schéma, které bude simulovat chod parního stroje. Návštěvník si tak snadno uvědomí, jakým způsobem parní síla usnadnila život nejen v zemědělství.

Vystavena a popsána budou hnojiva, to jak přírodní, tak umělá. Přírodní hnojiva z důvodu zápachu budou nahrazena fotografiemi. Umělá hnojiva včetně obalů budou fyzicky v expozici.

V této části expozice nebude zařazena interaktivní složka jako taková, ale bude zde umístěn panel, který bude porovnávat výkon tažného zvířete se stroji, které do zemědělství v 19. století pronikají.[110] Dále se s výkony bude operovat v pracovních listech, které jsou nedílnou součástí této práce.

[106] Viz Příloha č. 32.
[107] Viz Příloha č. 33.
[108] Viz Příloha č. 34.
[109] Viz Příloha č. 35.
[110] Viz Příloha č. 36 a Příloha č. 37.

5.7 Expozice k části půda patří těm, kteří na ní pracují – kolektivizace zemědělství ve druhé polovině 20. století

Téma kolektivizace zemědělství je velmi bolestivou epochou dějin. Tohoto poznatku se bude držet i navrhovaná expozice. Cílem je přenést na návštěvníka atmosféru v zemědělství v polovině 20. století. Díky dobovým fotografiím, dokumentům a filmovým ukázkám bude každý vtažen do poměrů malorolníků, kterým byla odebírána půda ve prospěch všech. Dobové dokumenty, které líčí kolektivizaci jako nutný a velice úspěšný proces, budou postaveny do ostrého kontrastu s výpověďmi pamětníků, kterých se kolektivizace zemědělství dotkla.

Aby si návštěvník mohl představit, že kolektivizace se týkala skutečně všech rolníků, bude v této části expozice vystaven dokument, který nařizuje konfiskaci půdy a majetku a následovné vystěhování rolnické rodiny Čeňka Paďoura přímo z Hradiště[111]. Rodiny, stejně jako tato, byly většinou odstěhovány do pohraničních oblastí, které po odsunu Němců nebyly zcela obsazené a zabydlené.

Velký důraz v této části expozice bude kladen na video ukázky. Zařazeny budou jak dobové dokumenty, které se jinak než pochvalně o kolektivizaci nevyjadřují, tak výpovědi pamětníků, kteří přišli o své polnosti a byli nuceni se zapojit do mnohdy násilné kolektivizace zemědělství.

První video ukázka bude vystřižena z filmu Cesta ke štěstí (1951, režie Jiří Seqeuns). Cesta ke štěstí je film, který ideologicky vykresluje kolektivizaci zemědělství a staví ji do přímého rozporu se soukromým rolníkem.[112]

Další video ukázka je velmi krátká a hlavním aktérem je zde pamětník Vladimír Zmastil (nar. 1930). Ten vzpomíná, jak byla jeho rodina po nesplnění kontingentu vystěhována a otec zavřen do vězení.[113]

Další ukázka je opět vybrána z filmu Cesta za štěstím, tentokrát je tematicky věnována rozorávání mezí za účelem zvýšení prostoru pro pěstování.[114] To se později ukáže jako velký omyl.

---

[111] Viz Příloha č. 38.

[112] YouTube. *youtube.com.* [online]. © 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: *https://www.youtube.com/watch?v=6X5NQRl1qdk*

[113] Paměti národa. *Post Bellum.* [online]. (c) 2000 – 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: *http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/4326/clip/12438/#cs_12438*

[114] YouTube. *youtube.com.* [online]. © 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: *https://www.youtube.com/watch?v=G-cr234ajx8*

Poslední audionahrávka, která zazní, se týká nepodvolení zemědělců a následných perzekucí. Hlavním aktérem nahrávky je pamětník Stanislav Chromčák (nar. 1932). Ten vzpomíná na nepřijetí kolektivizace zemědělci.[115] Přepis nahrávky bude také v expozici vystaven formou dopisu.

Formou dopisu bude vystaveno více přepisů audio nahrávek pamětníků, kteří vzpomínají na kolektivizaci zemědělství.

Expozice bude doplněna velkým množstvím fotografií, které se tohoto období týkají.

Vystaveny budou také fotografie současného stavu bývalé tvrze Hradiště u Kasejovic, která se stala objektem JZD. Na fotografiích bude jasně patrné, jakým způsobem bylo s vyvlastněným objektem zacházeno a v jakém stavu jej v restituci JZD předávalo. To je v přímém kontrastu s tím, co o předání objektu říká hradišťský pamětník Jiří Chvátal. Jeho popis odevzdání objektu bude v této části expozice vystaven také formou dopisu.[116]

5.8 Zakončení expozice

Primárním cílem muzea je seznámit návštěvníky s historií zemědělství, zejména z tohoto důvodu se expozice nebude věnovat modernímu zemědělství. Na malém místě budou představeny nové stroje a techniky pouze velkoformátovými fotografiemi, modely nejnovějších traktorů a kombajnů. Také bude zmíněno, že JZD v takové formě, v jaké existovaly v období 1948 – 1989, byly zrušeny, statky a půda byly v restitucích navráceny původním majitelům. Často však ve stavu naprosto nevyhovujícím pro další využívání k původním účelům. Zde také bude připomenut osud hradišťské tvrze po roce 1989, její změněný ráz a dnešní využití.

[115] Paměti národa. *Post Bellum.* [online]. (c) 2000 – 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: *http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/4427/clip/14253/#cs_14253*
[116] Viz Příloha č. 39.

6 PRACOVNÍ LISTY

Pracovní listy, které jsou nedílnou součástí návrhu muzea, jsem rozdělila do tří kategorií. Brala jsem v potaz psychologické předpoklady u jednotlivých skupin žáků, kteří budou návštěvníky muzea. Zcela logicky jsem tedy dospěla k závěru, že pracovní listy, jejich obtížnost a obsah rozdělím stejně, jakou jsou rozděleny stupně vzdělávání.

První skupinou jsou tedy žáci od 1. do 5. třídy základní školy. Tito žáci ještě nemají předmět dějepis jako takový. Cílem jejich návštěvy je přenesení atmosféry doby a vyzkoušení některých zemědělských technik. Pracovní list pro tuto skupinu bude spíše vodítkem a jakýmsi metodickým pomocníkem pro učitele, kteří se se žáky exkurze zúčastní. Hlavním cílem bude přenesení dojmů a fixace nejdůležitějších pojmů.

Druhou skupinu, na kterou se zaměřím, tvoří žáci druhého stupně základní školy, tedy 6. až 9. třída. Tito žáci již mají hodiny dějepisu a jejich historické povědomí je také širší. Zde už není primární přenesení atmosféry doby, i když také hraje značnou úlohu, ale hlavně sleduji cíle edukační. Žáci plní úkoly z pracovního listu, fixují si vědomosti o dané problematice a díky interaktivním částem expozice se dostávají do světa každodennosti dob minulých. Pro tuto skupinu je kladen mnohem větší důraz na to, aby žáci s pracovními listy byli samostatní a vše plnili na základě toho, co jim expozice nabízí. Učitel zde již není průvodcem, ale spíše rádcem v případě, kdy si žák neví rady, či mu dělá nějaký úkol problém, např. dyslektikovi bude déle trvat orientace v textu.

Třetí skupinu tvoří žáci třetího stupně vzdělávání, tedy studenti středních a odborných škol. Zde je předpoklad, že mají historické povědomí ze základní školy a učitel zvolil exkurzi do muzea s cílem znalosti daného problému ještě prohloubit. Zde je samostatnost naprostou nutností, a proto nepředpokládám žádný zásah učitele. Pracovní listy pro tuto skupinu budou koncipovány nejsložitěji, student se bude muset potýkat s problémovými úkoly, ale veškeré řešení mu nabídne samotná expozice, byť ne formou, kterou bude čekat. Předvídatelná forma práce by se stala mechanickou a byla by velmi neúčinná.

Pracovní listy jsou nedílnou součástí expozice a ona taková by absencí pracovních listů ztratila v jistém ohledu svůj edukační smysl. Pracovní listy budou kreativní, nepředvídatelné, ale srozumitelné a veškeré úkoly budou v rámci expozice splnitelné.

6.1 Pracovní listy pro 1. stupeň základního vzdělávání

Kategorii návštěvníků, na kterou se v této kapitole zaměřím, tvoří žáci 1. – 5. ročníku základního vzdělávání. Ve škole se ještě nesetkali s předmětem dějepisu jako takovým, ale nejdůležitější historické milníky si uvádějí v rámci vlastivědy. Tato skupina žáků ještě není seznámena s historií a jejími hlavními úkoly ve vzdělávacích procesech, a proto se zaměřím primárně na přenesení dojmů z expozice, fixaci nejdůležitějších pojmů a důraz také budu klást na míru samostatnosti při řešení jednotlivých úkolů. Učitel zde bude figurovat jako rádce a pomocník, dětem se bude věnovat pracovník, či pracovnice muzea. Od této osoby také obdrží pokyny a pracovní listy. Forma práce, která bude pro tuto skupinu zvolená, bude záviset na schopnostech skupiny, jak ji popíše učitel. Jelikož se jedná o poměrně malé žáky, domnívám se, že nejlepší by byla párová práce, kdy si žáci navzájem ověřují informace a zároveň se kontrolují a korigují. Pracovní listy slouží také jako návod pro práci v expozici pro samotné učitele, vytyčují to nejdůležitější, co expozice nabízí.

V případě žáků 1. stupně základního vzdělávání jsem se rozhodla, že pracovním listem je bude provázet nějaký maskot. Pro muzeum zemědělství jsem zvolila Klásek, (oživlý pšeničný klas) jako typický prvek zemědělské výroby.

Na následující straně budou pracovní listy v takové podobě, kterou obdrží i žáci při návštěvě muzea. Listy jsem kvůli přehlednosti nevkládala do obrazových příloh, dalším důvodem je pak orientace v popisu úkolů v přímém následování pracovními listy.

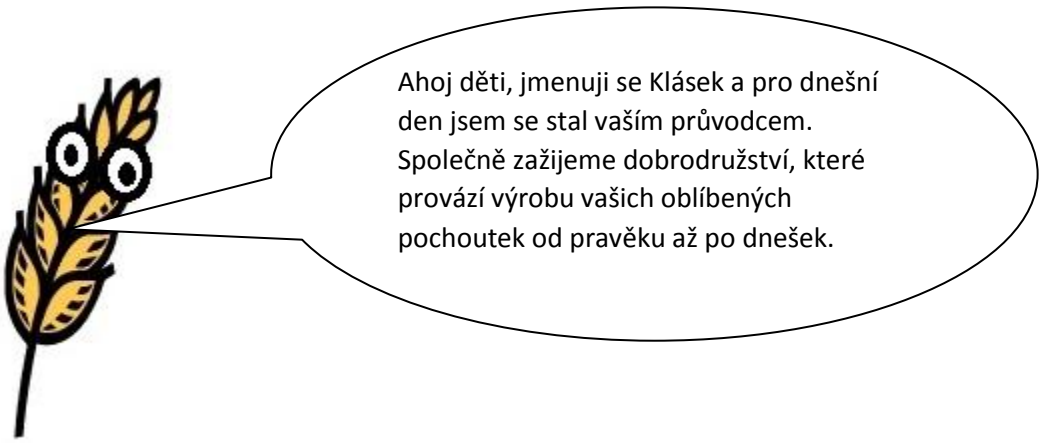

1. úkol – Najděte v expozici muzea předmět, kterým jako prvním člověk oral půdu. Předmět nakreslete a popište.

……

……

……

2. úkol – V pravěké expozici najděte předměty, které používal pravěký člověk a které dnes používáte běžně. Jak moc se předměty změnily?

……

……

……

Výborně! Vaším dalším úkolem bude pokusit se umlít mouku. V jedné z částí muzea jsou mlýnské kameny, které sloužily vašim předkům k mletí mouky. Najděte je a mouku namelte. Dejte při práci pozor, abyste se neporanili!

3. úkol – Rozpoznejte a pojmenujte následující plodiny.

……

……

……

4. úkol – Pojmenujte zvířata na obrázcích a ke každému napište, k čemu se využívalo dříve a k čemu se využívá dnes.

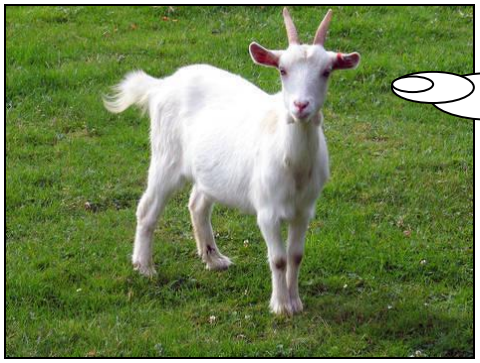

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Skvěle! Nyní si zkusíte další činnost, která čekala každého sedláka – mlácení obilí. Ve středověké expozici pro toto užijte repliku středověkého cepu. Dejte pozor, ať se nikomu nic nestane!

Mlatci měli pro mlácení obilí říkadla, aby měli správný rytmus, pokuste se pracovat na základě rytmu z říkadel.
1 mlatec – cap, chlap, cap, chlap
2 mlatci – cap chlap, cap chlap
3 mlatci – po plac-ku, po plac-ku
4 mlatci – po pe-cen-ku, po pe-cen-ku
5 mlatců – buch-ty-na-pe-ci, buch-ty-na-pe-ci
6 mlatců – ta-ta ma-mu če-še, ta-ta ma-mu če-še

5. úkol – Ve středověké části jste se seznámili s jednotlivými druhy pěstovaných plodin. Vyjmenujte, které byly pro středověk typické.

……

……

……

6. úkol – Rozhodněte, které potraviny nemohl mít na svém stole sedlák ve 14. století.

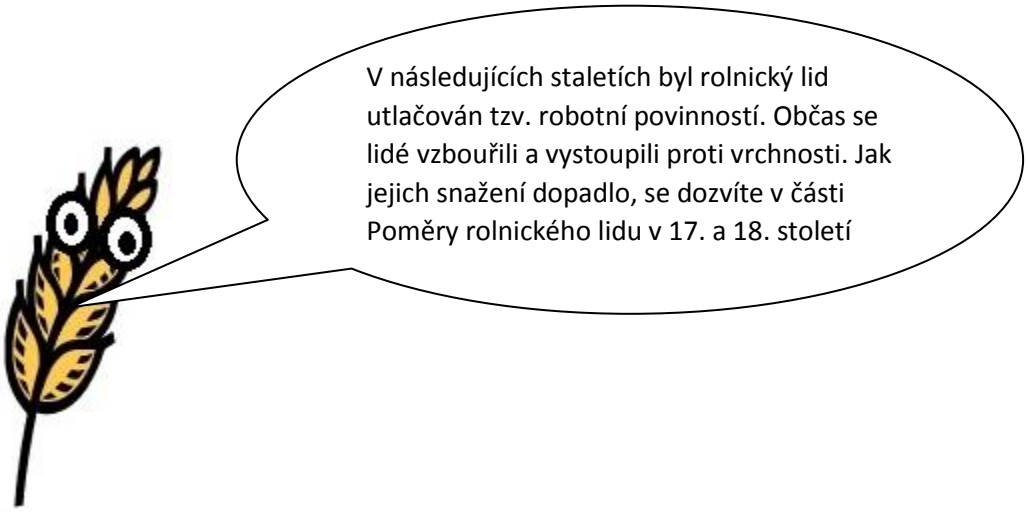

7. úkol – Slyšeli jste někdy rčení „dopadli jako sedláci u Chlumce“? Co to znamená?

……

……

……

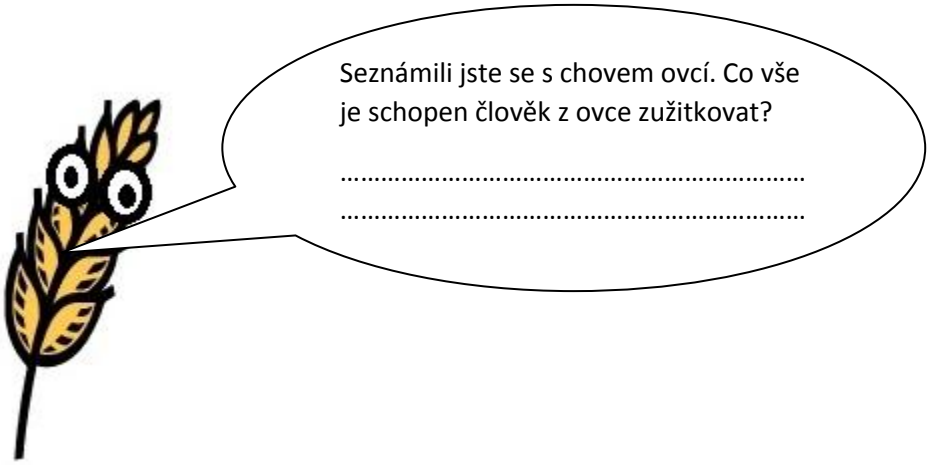

8. úkol – Kolik času zabralo sedlákovi obdělat hektar půdy pomocí koně a kolik pomocí nové techniky? Která z těchto technik bylo přínosnější?

……

……

……

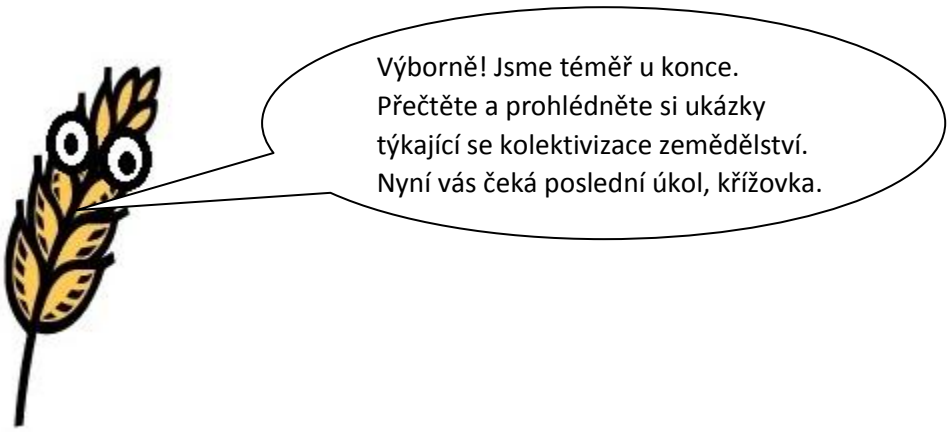

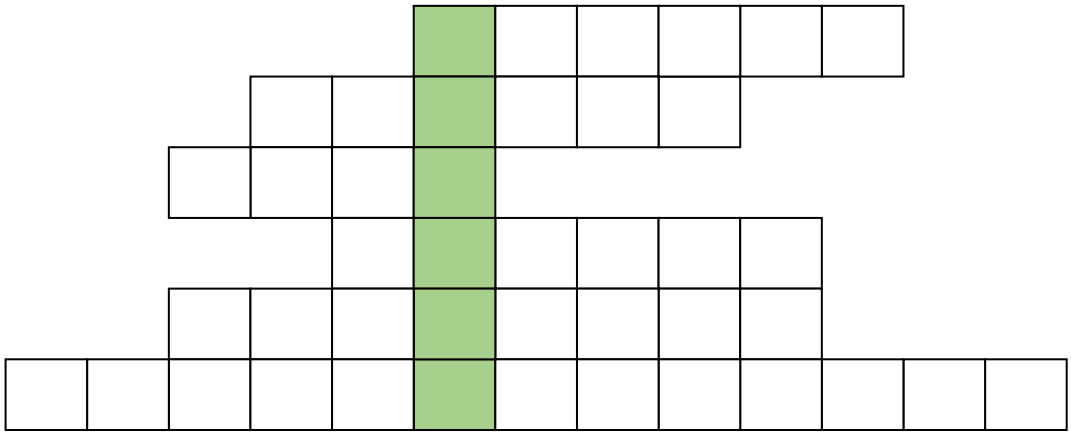

1. Jak se jmenuje oblast, ze které pocházel Jan Sladký Kozina?
2. Jaké zvíře se do našich zemí dostalo až po objevení Ameriky?
3. Trojpolní systém hospodaření je rozdělen na tři části jař, úhor a … ?
4. Jak se nazývala povinnost poddaných pracovat na vrchnostenské půdě? (zrušena až v 19. století)
5. Plodina, která se do našich zemí dostala až po objevení Ameriky. Dnes ji znáte například z kina – vyrábí se z ní totiž popkorn.
6. Jak se nazývá násilná změna v zemědělství, kdy platil výrok, že půda patří těm, kteří na ní pracují?

Jaké vám vyšlo slovo? Co znamená? Kdy se poprvé tento vynález objevuje?

……
……
……

6.1.1 Pracovní listy pro 1. stupeň základního vzdělávání – popis úkolů

Pracovní listy, které se váží na expozici, žáci obdrží až po prvotním seznámení s expozicí. Od pracovníka, či pracovnice muzea si vyslechnou, většinou formou vyprávění, nejdůležitější poznatky o dějinách zemědělství. To vše se bude dít na pozadí samotné expozice. Po projití fáze vyprávění nastane fáze, kdy budou pracovat sami žáci. Obdrží pracovní listy (6 listů formátu A4). Pracovník, či pracovnice muzea žáky rozdělí do skupin. Následně budou žáci pracovat samostatně. V pracovních listech není žádná otázka, na kterou by v expozici nedokázali vyhledat odpověď.

1. úkol – Najděte v expozici muzea předmět, kterým jako prvním člověk oral půdu. Předmět nakreslete a popište. Tento úkol je zařazen pro uvědomění si, že člověk před tím, než začal vědomě vyrábět nástroje, využíval vše, co mu příroda nabídla. Kreslení je zvoleno jako fixační aktivita.

2. úkol – V pravěké expozici najděte předměty, které používal pravěký člověk a které dnes používáte běžně. Jak moc se předměty změnily? Je nutností, aby si žáci uvědomovali, že předměty, které považují za běžný standard, mají svůj původ již v pravěku. Žák tak může sledovat, která zlepšení se na náčiní projevila a naopak, které nástroje zůstaly beze změn.

Úkol, který děti obdrží od Kláska, spočívá v mletí mouky za pomoci primitivních nástrojů. Je zařazen proto, aby si přišlo poznání, jak bylo složité a zdlouhavé připravit jen nepatrné množství mouky.

3. úkol – Rozpoznejte následující plodiny. Tento úkol je pro žáky zařazen z toho důvodu, aby byli schopni pojmenovat základní plodiny. Žáci se s nimi během návštěvy expozice seznámili a neměli by mít žádný problém s jejich určením.

4. úkol – Pojmenujte zvířata na obrázcích a ke každému napište, k čemu se využívalo dříve a k čemu se využívá dnes. Žáci nejdříve určí jména zvířat, pak dojde k fázi, kdy budou sami na základě poznatků z expozice vymýšlet původní využití zvířat a využití dnešní. Zároveň budou pozorovat, zda vůbec došlo k nějakým změnám.

Další interaktivní úkol spočívá v mlácení obilí cepem, nástrojem, který k tomuto účelu sloužil od středověku a na některých částech našeho území to byl nejrozšířenější nástroj na mlácení obilí ještě v polovině 20. století. Žáci si vyzkouší, jak bylo důležité udržet si při mlácení obilí rytmus pomocí jednoduchých říkadel. Dále dojdou k poznání,

jak namáhavá a do jisté míry neefektivní byla tato činnost.

5. úkol – Ve středověké části jste se seznámili s jednotlivými druhy pěstovaných plodin. Vyjmenujte ty, které byly pro středověk typické. Tento úkol je fixační, žáci se s plodinami během prohlídky expozice již seznámili, nyní budou poznatky o nich fixovat právě pomocí tohoto úkolu.

6. úkol – Rozhodněte, které potraviny nemohl mít na svém stole sedlák ve 14. století. Úkol týkající se plodin, které byly dovezeny až po objevných plavbách na sklonku 15. století. Žák si musí uvědomovat, že potraviny, na které je zvyklý dnes, nebyly běžné v každé dějinné éře. Proto se rozhoduje, které potraviny by nemohl konzumovat ve 14. století obyčejný sedlák.

Klásek zadává dětem další úkol, aby si přečetli informace týkající se roboty, robotní povinnosti a selských rebelií. Zde je kladen v návaznosti na další úkol důraz na čtenářskou gramotnost a orientaci v textu.

7. úkol – Slyšeli jste někdy rčení „dopadli jako sedláci u Chlumce"? Co to znamená? Práce se rčením je nejen v historii velmi důležitá. Žáci poznají, že v případě tohoto rčení, které možná sami užívají, je tradice založená na historické skutečnosti. Dále se budou muset orientovat v textu, dokázat svoji čtenářskou gramotnost a schopnost interpretace přečteného textu.

Kláskova otázka, co vše je člověk z ovce schopen zužitkovat, je zaměřena na plýtvání se zdroji. Odpověď totiž zní, že skoro vše. Žáci si tedy uvědomují, že maximální zužitkování vede k minimalizaci plýtvání.

8. úkol – Kolik času zabralo sedlákovi obdělat hektar půdy pomocí koně a kolik pomocí nové techniky? Která z těchto technik bylo přínosnější? Zde je kladen důraz na přínos mechanizace zemědělství. Do kontrastu je postavena orba zemědělské půdy pomocí zvířecího potahu a orba zemědělské půdy pomocí nových strojů, které přineslo 19. století. Dojde tak k pochopení přínosu mechanizace zemědělství. Přijde poznání, že došlo k zefektivnění zemědělské výroby ve všech jejích odnožích.

Dalším a zároveň posledním Kláskovým úkolem je zaměření se na kolektivizaci zemědělství. Děti budou do atmosféry doby vtaženy pomocí videí a textů. Tím se opět klade důraz na čtenářskou gramotnost a orientaci nejen v textových ukázkách.

Křížovka shrnuje poznatky z celé expozice. Klade důraz na všechny epochy historie zemědělství tak, jak se s nimi žáci seznámili. Tajenka, která po správném vyplnění vyjde, je zároveň poslední otázkou. Žáci mají napsat, vše co ví o chomoutu, což je právě slovo plynoucí z tajenky.

Po vypracování všech pracovních listů, na které žáci dostanou přiměřené množství času, dojde ke společné kontrole. Další velmi důležitou složkou reflexe pak bude evaluace. Žák bude muset zhodnotit svoji práci ve skupině a svůj přínos pro skupinu. Žáky na závěr zhodnotí také pracovník či pracovnice muzea. Dojde také k hodnocení ze strany učitele.

Řešení pracovních listů se nachází v této práci.[117]

[117] Viz Příloha č. 40.

6.2 Pracovní listy pro 2. stupeň základního vzdělávání

Kategorii návštěvníků, na kterou se v této kapitole zaměřím, tvoří žáci 6 - 9. ročníku základního vzdělávání. Ve škole již mají samostatný předmět dějepis a jsou seznámeni s historickými epochami lidských dějin. Tato skupina žáků je seznámena s důležitostí dějin v úkolu poznání světa. Žáci umějí pracovat s letopočty, umějí podrobit analýze různá historická fakta. Úkoly, které žáky v pracovních listech čekají, budou koncipovány tak, aby byl kladen důraz na žákovskou samostatnost při řešení problémových úkolů. Zároveň budou úkoly fixovat poznatky, které si žáci z expozice odnesou. Učitel zde bude figurovat jako rádce a pomocník, dětem se bude věnovat pracovník, či pracovnice muzea. Od této osoby také obdrží pokyny a pracovní listy. Forma práce, která bude pro tuto skupinu zvolená, bude záviset na schopnostech skupiny, jak ji popíše učitel. Žáci druhého stupně základního vzdělávání jsou zvyklí na různé formy práce. Umějí pracovat jak ve skupině, tak samostatně. V tomto případě bych zvolila práci párovou, protože stejně jako u předchozí skupiny je důležitá spolupráce, která vede i ke konstruktivní kritice jednotlivých postupů a dochází k argumentaci ve skupině, vyjadřování svého názoru. Pracovní listy slouží také jako návod pro práci v expozici pro samotné učitele, vytyčují to nejdůležitější, co expozice nabízí.

V případě žáků 2. stupně základního vzdělávání jsem se rozhodla, že žáky bude stále provázet Klásek, který provází i žáky prvního stupně.

Na následujících stranách budou pracovní listy v takové podobě, kterou obdrží i žáci při návštěvě muzea. Listy jsem kvůli přehlednosti nevkládala do obrazových příloh, dalším důvodem je pak orientace v metodickém zadání v přímém následování pracovními listy.

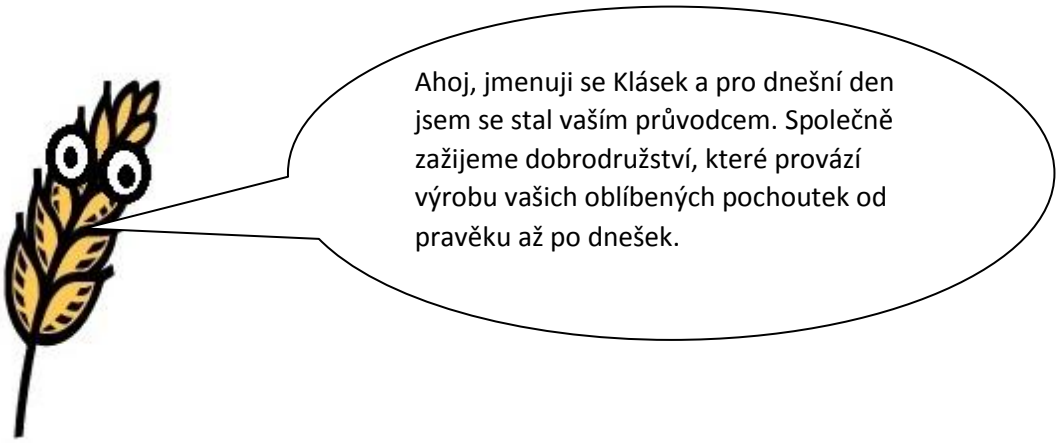

1. úkol – Najděte v pravěké expozici všechny nástroje, které se v zemědělství využívají dodnes. Vypište je, jeden si vyberte, ten nakreslete a popište jej.

……

……

……

……

……

……

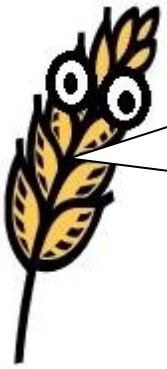

Výborně! Vaším dalším úkolem bude pokusit se umlít mouku. V jedné z částí muzea jsou mlýnské kameny, které sloužily vašim předkům k mletí mouky. Najděte je a mouku namelte. Dejte při práci pozor, abyste se neporanili! Stopujte, jak dlouho bude mletí trvat.

2. úkol – Na váze u mlýnských kamenů zvažte, kolik mouky jste umleli. V návaznosti na změřený čas spočítejte, kolik času byste potřebovali k výrobě 1 kilogramu mouky. Pokud nebudete vědět jak, požádejte o pomoc pracovníka muzea.

……

……

……

3. úkol – Jak byla tažná zvířata zapřažená? Byl v jejich zápřahu učiněn ve středověku nějaký pokrok? Nakreslete jeden ze způsobu zápřahu zvířat.

……

……

……

4. úkol – Které ze zvířat bylo chováno pro svoji velkou sílu a pro využití při obdělávání půdy? Ostatní zvířata správně pojmenujte.

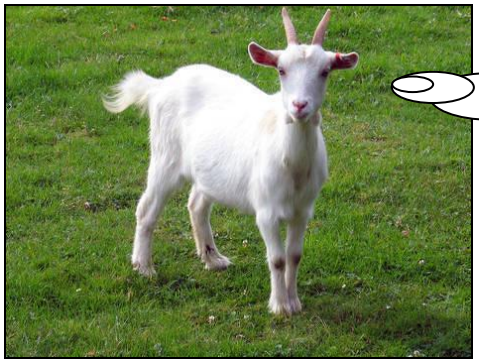

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

5. úkol – Rozpoznej následující plodiny.

.....

.....

.....

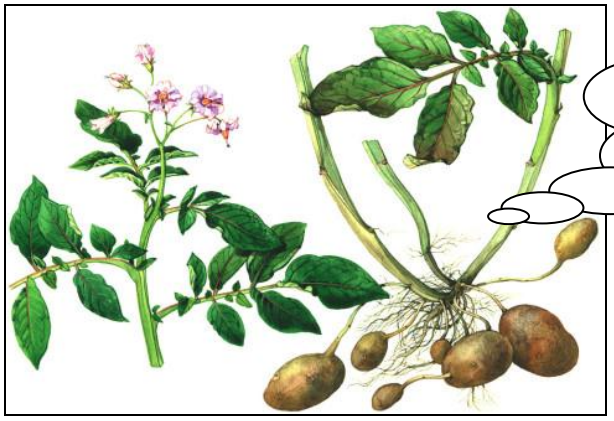

.....

Skvěle! Nyní si zkusíte další činnost, která čekala každého sedláka – mlácení obilí. Ve středověké expozici pro toto užijte repliku středověkého cepu. Dejte pozor, ať se nikomu nic nestane!

Mlatci měli pro mlácení obilí říkadla, aby měli správný rytmus, pokuste se pracovat na základě rytmu z říkadel.
1 mlatec – cap, chlap, cap, chlap
2 mlatci – cap chlap, cap chlap
3 mlatci – po plac-ku, po plac-ku
4 mlatci – po pe-cen-ku, po pe-cen-ku
5 mlatců – buch-ty-na-pe-ci, buch-ty-na-pe-ci
6 mlatců – ta-ta ma-mu če-še, ta-ta ma-mu če-še

6. úkol – Rozhodněte, zda byl efektivnější systém dvojpolní, či trojpolní. Své rozhodnutí zdůvodněte. Nakreslete schéma toho systému obdělávání země, který je dle vás efektivnější.

……

……

……

……

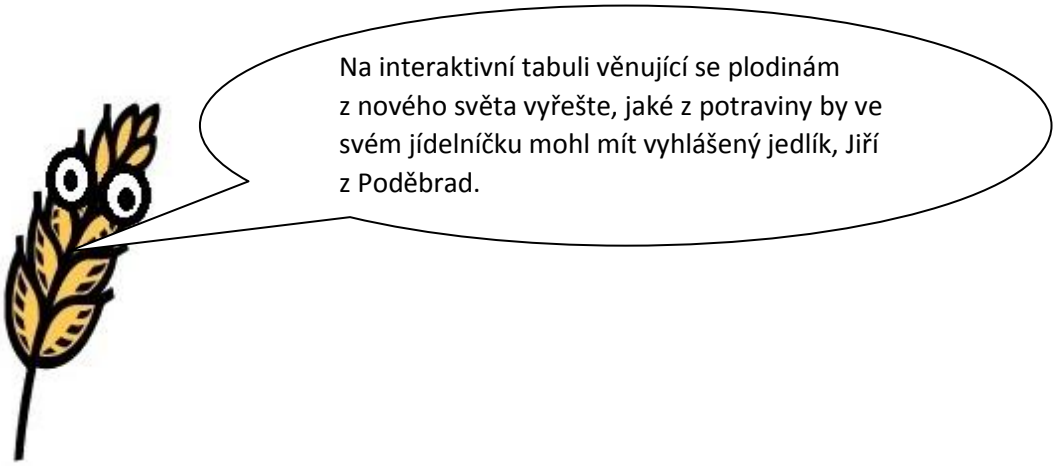

7. úkol - Jaké druhy zemědělské půdy se nacházejí v Plzeňském kraji? Co se na těchto druzích půdy nejčastěji pěstuje?

……

……

……

……

8. úkol – Slyšeli jste někdy „dopadli jako sedláci u Chlumce“? Co toto rčení znamená? Jak dopadli sedláci u Chlumce?

……

……

……

9. úkol – Popište přínos vynálezu Bratranců Veverkových. O jaký vynález se jedná?

……

……

……

10. úkol - Porovnejte výkon tažných zvířat s výkonem nových strojů, které se v zemědělství v 19. století začaly objevovat. Jaké využití bylo efektivnější? Zvíře nebo stroj?

……

……

……

Přečtěte si jednotlivé výpovědi pamětníků, kteří vzpomínají na kolektivizaci zemědělství. Porovnejte je s budovatelským filmem Cesta ke štěstí.

11. úkol - Jak kolektivizaci zemědělství představovala vládnoucí strana? Jak kolektivizace ve skutečnosti vypadala?

……

……

……

12. úkol – Rozhodněte, co do řady nepatří. Proč?

JHO - CHOMOUT - CEP

KUKUŘICE - RAJČE - JABLKO - PAPRIKA - DÝNĚ

PES - KŮŇ - TUR

MOTYKA - PLUH - LOPATA - NŮŽKY - RUCHADLO

LETNÍK - OZIM - ÚHOR - JAŘ

KOLEKTIVIZACE - ROBOTA - JZD - ZDRUŠTEVNĚNÍ

PŠENICE - LEN - ŽITO - OVES

ŽACÍ STROJ - MLÁTIČKA OBILÍ - CEP - LOKOMOBIL

PLUH - HÁK - RUCHADLO - KOSA

6.2.1 Pracovní listy pro 2. stupeň základního vzdělávání – popis úkolů

Pracovní listy, které se váží na expozici, žáci obdrží až po prvotním seznámení s expozicí. Od pracovníka, či pracovnice muzea si vyslechnou formou vyprávění, popisu a výkladu nejdůležitější poznatky o dějinách zemědělství. To vše se bude dít na pozadí samotné expozice. Po fázi prohlídky nastane fáze, kdy budou pracovat sami žáci. Obdrží pracovní listy (7 listů formátu A4). Pracovník, či pracovnice muzea žáky rozdělí do skupin a následně budou žáci pracovat samostatně. V pracovních listech není žádná otázka, na kterou by v expozici nedokázali vyhledat odpověď. Skupina žáků druhého stupně je postavena také před problémové úkoly, které by měli být žáci schopni vyřešit.

1. úkol – Najděte v pravěké expozici všechny nástroje, které se v zemědělství využívají dodnes. Vypište je, jeden si vyberte, ten nakreslete a popište jej. Žáci si musí uvědomit souvislosti mezi pravěkým a moderním zemědělstvím. Nástroje tak, jak vznikly v pravěku, byly modifikovány, ale primární určení se od dávných dějin nijak nezměnilo. Žáci si mají vybrat jeden z nástrojů a nakreslit jej. Tento úkol je důležitý pro fixaci poznatků, zároveň plní interdisciplinární požadavky. Popsání nástroje je nedílnou součástí této fáze úkolu, kdy žák vybírá zásadní poznatky a méně zásadní do svého popisu nezahrnuje.

První část dalšího úkolu žáci obdrží od Kláska, který je nabádá k mletí mouky pomocí primitivních mlýnských kamenů. Žáci mají dále sledovat čas, který mletím stráví.

2. úkol – Na váze u mlýnských kamenů zvažte, kolik mouky jste umleli. V návaznosti na změřený čas spočítejte, kolik času byste potřebovali k výrobě 1 kilogramu mouky. Pokud nebudete vědět jak, požádejte o pomoc pracovníka muzea. Po umletí mouky žáci svůj produkt zváží. Poté budou pracovat s časem, který mletím strávili. Jejich úkolem je vypočítat, jak dlouho by trvalo mletí, aby získali 1 kilogram mouky. V tomto úkolu jde o interdisciplinární propojení s matematikou a fyzikou. Žáci totiž využívají poznatků z jiných předmětů. Docházejí také sami k závěru, že umlít i nepatrné množství mouky bylo časově i fyzicky velmi náročné.

3. úkol – Jak byla tažná zvířata zapřažená? Byl v jejich zápřahu učiněn ve středověku nějaký pokrok? Nakreslete jeden ze způsobu zápřahu zvířat. Žáci se rozhodují mezi chomoutem a jhem, jako efektivnější po poučení v expozici vybírají logicky chomout. Kreslení je nejen propojení s výtvarnou výchovou, ale také jako fixační

metoda.

4. úkol – Které ze zvířat bylo chováno pro svoji velkou sílu a pro využití při obdělávání půdy? Ostatní zvířata správně pojmenujte. Žáci rozhodují, která zvířata byla využívána jako tažná, zároveň pojmenovávají všechna vyobrazená zvířata.

Další aktivitu nabízí žákům Klásek, nabádá je k činnosti s cepem, mlácení obilí. Žáky zároveň seznamuje s důležitostí rytmu při této činnosti a představuje jim říkadlo, které mělo rytmus mlatců při práci udržet. Žáci si také uvědomí, že ačkoli byl cep nejčastějším nástrojem pro mlácení obilí, práce s ním byla značně neefektivní.

5. úkol – Rozpoznej následující plodiny. Žák by měl s pojmy, které označují jednotlivé zemědělské plodiny nejen umět pracovat, ale také by je měl bezpečně poznat, proto je v pracovních listech zařazen tento úkol.

6. úkol – Rozhodněte, zda byl efektivnější systém dvojpolní, či trojpolní. Své rozhodnutí zdůvodněte. Nakreslete schéma toho systému obdělávání země, který je dle vás efektivnější. Žáci jsou postaveni před problémový úkol, který musí vyřešit. V tomto případě je právě velmi vhodná párová práce, neboť zazní argumenty, kritika a nakonec dojde k výběru správné odpovědi. Předpokládám, že všichni zvolí systém trojpolní, protože o něm slyšeli jak ve výkladu od pracovníka či pracovnice muzea, tak si o něm mohli sami přečíst na informačních tabulích. Důraz je tedy kladen i na jejich čtenářskou gramotnost.

Další aktivita je rozpoznání plodin z Ameriky. A nejen to, žáci stojí před dalším problémovým úkolem, mají totiž určit, které potraviny by na své tabuli mohl mít král Jiří z Poděbrad, známý jedlík. První částí splnění tohoto úkolu je tedy využití historických znalostí, kdy Jiří z Poděbrad žil, kdy byla objevena Amerika, kdy do našich zemí začaly nové plodiny a zvířata pronikat. Po této fázi myšlenkového procesu pro žáky již nebude těžké správně vypracovat tento úkol.

7. úkol - Jaké druhy zemědělské půdy se nacházejí v Plzeňském kraji? Co se na těchto druzích půdy nejčastěji pěstuje? V tomto úkolu dochází k propojení se zeměpisem. Žáci si musí uvědomit, kde leží Plzeňský kraj a dle toho se orientovat na mapě. Dále musí pracovat s informační tabulí přiložené u mapy a tím rozvíjet svoji čtenářskou gramotnost. *8. úkol – Slyšeli jste někdy „dopadli jako sedláci u Chlumce“? Co toto rčení znamená? Jak dopadli sedláci u Chlumce?* Práce se rčením je nejen v historii velmi důležitá. Žáci poznají, že v případě tohoto rčení, které možná sami užívají, je tradice založená na historické skutečnosti. Dále se budou muset orientovat v textu, dokázat svoji čtenářskou gramotnost a schopnost interpretace přečteného textu.

9. úkol – Popiš přínos vynálezu Bratranců Veverkových. O jaký vynález se jedná? Žákům není přímo řečeno, jaký nástroj mají popsat, takže je zde kladen důraz na celkovou orientaci v expozici i na schopnost vybavit si získané informace.

10. úkol - Porovnejte výkon tažných zvířat s výkonem nových strojů, které se v zemědělství v 19. století začaly objevovat. Jaké využití bylo efektivnější? Zvíře nebo stroj? Tento úkol je zařazen, aby vynikla mechanizace zemědělství se všemi přínosy, které pro zemědělství znamenala. Žáci tak definují důležitost tohoto procesu a uvědomují si, že mechanizací došlo k zefektivnění zemědělství.

Dále mají žáci za úkol porovnat filmové ukázky z budovatelského filmu Cesta ke štěstí s autentickými výpověďmi pamětníků, kteří popisují kolektivizaci bez příkras. Žáci porovnávají ukázky a vyvozují závěry o kolektivizaci zemědělství. Na tuto činnost navazuje další úkol *11. úkol - Jak kolektivizaci zemědělství představovala vládnoucí strana? Jak kolektivizace ve skutečnosti vypadala?,* kdy žáci pracují s orální historií. Tím si uvědomují důležitost orálních pramenů, kdy lze historii vytěžit rozhovory s pamětníky na danou událost. Dále budou žáci pracovat s manipulací filmu. Filmové ukázky budou v ostrém kontrastu s výpověďmi pamětníků.

Poslední úkol je problémový a shrnuje celou expozici, funguje také jako úkol fixační. Žáci mají rozhodnout, co do řady nepatří. Nejdříve se musí rozhodnout, na základě jakých kritérií jsou řady tvořeny a tím přijít i na to, co do řady nepatří. Zde není jediná správná možnost. Žáci mohou vymyslet různá kritéria, pokud si je obhájí, budou správná. Pojmy, které jsou v řadách, se vztahují k celé historii zemědělství tak, jak je v expozici představená.

Po vypracování všech pracovních listů, na které žáci dostanou přiměřené množství času, dojde ke společné kontrole. Další velmi důležitou složkou reflexe bude evaluace. Žák bude muset zhodnotit svoji práci ve skupině, svůj přínos pro skupinu a celkovou práci skupiny. Žáky na závěr zhodnotí také pracovník či pracovnice muzea. Hodnotit žákovskou práci bude také učitel.

Řešení pracovních listů se nachází v této práci.[118]

[118] Viz Příloha č. 41.

6.3 Pracovní listy pro studenty středních a odborných škol

Poslední kategorií, na kterou se při přípravě pracovních listů zaměřím, tvoří studenti středních a odborných škol. Tito studenti mají splněnou základní školní docházku a jsou seznámeni se všemi nejdůležitějšími dějinnými událostmi. Studenti umějí pracovat s letopočty, umějí podrobit analýze různá historická fakta, dokáží vystihnout podstatu problematiky, analyzují nejrůznější historické události a dokáží sami vyjádřit svůj poučený názor. Úkoly, které studenty v pracovních listech čekají, budou koncipovány tak, aby byl kladen důraz na studentskou samostatnost při řešení problémových úkolů. Zároveň budou úkoly fixovat poznatky, které jsou pro studenty nejdůležitější. Učitel zde bude pouze pro případ náhlé potřeby, jinak nebude v tomto vzdělávacím procesu vůbec figurovat. Vše obstará pracovník, či pracovnice muzea. Od této osoby studenti obdrží pokyny a pracovní listy. Forma práce, která bude pro tuto skupinu zvolená, bude záviset na schopnostech skupiny, jak ji popíše učitel. Studenti, kteří absolvovali devět let povinné školní docházky, jsou zvyklí na veškeré formy práce. Umějí pracovat jak ve skupině, tak samostatně. Na rozdíl od prvních dvou skupin (žáků 1. a 2. stupně základního vzdělávání), budou studenti pracovat na řešení úkolů z pracovních listů samostatně. Pro následující profesní život studentů je důležité, aby uměli pracovat samostatně a správně.

Tuto skupinu návštěvníků již po expozici nebude provázet Klásek, jako tomu bylo v předešlých dvou skupinách. Studenti budou pracovat s listy jiným způsobem, nepotřebují žádný návodný aparát v podobě smyšlené postavičky.

1. úkol – Pojmenuj následující nástroje. Ke každému napiš tři informace.

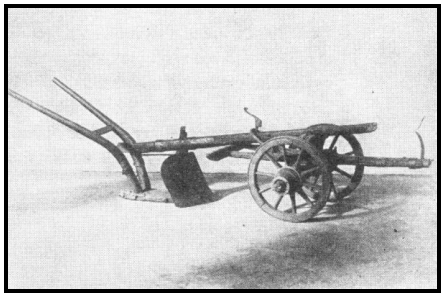

.....

.....

.....

.....

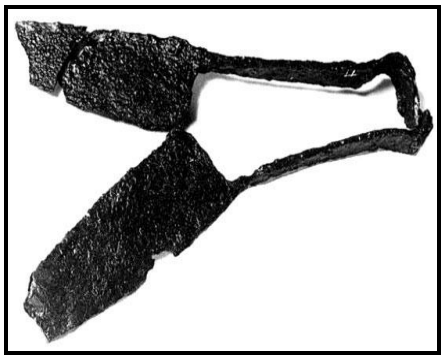

.....

.....

.....

.....

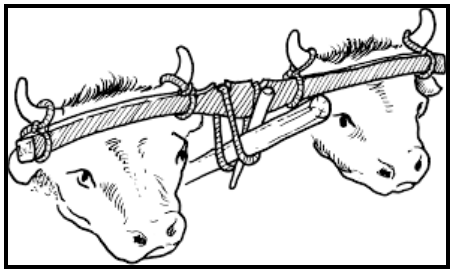

.....

.....

.....

.....

2. úkol – Popiš hlavní rozdíly mezi dvojpolním a trojpolním systémem.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. úkol – Dvojpolní systém není v expozici vyobrazen, pokus se jej nakreslit na základě znalosti o dvojpolním systému a na základě vyobrazení trojpolního systému.

4. úkol – Pokus se umlít mouku na pravěkých mlýnských kamenech. Čas své práce změř, svůj produkt zvaž. Spočítej, kolik času bys potřeboval na výrobu 1 kilogramu mouky.

.....

.....

.....

.....

.....

5. úkol – Při práci s cepem sis ověřil, jak je důležitý rytmus pro efektivní práci, který si naši předci udržovali přeříkáváním říkadel. Pokus se také vymyslet nějaké říkadlo tak, aby byl dodržen pracovní rytmus.

.....

.....

.....

.....

.....

6. úkol – Vypiš nejdůležitější body plynoucí ze zrušení roboty. Kdy a kým byla robota zrušena?

.....
.....
.....
.....
.....

7. úkol – Který z následujících pokrmů bys mohl uvařit, kdyby se k tobě na návštěvu chystal Jan Nepomucký?

Nadívané křepelky se šťouchaným bramborem ano/ne
Rajská omáčka s houskovým knedlíkem ano/ne
Hovězí guláš s chlebem ano/ne
Srnčí hřbet s borůvkovou omáčkou ano/ne
Krůtí maso na pepři se zelným salátem ano/ne
Hovězí pupek s fazolkami a kukuřičnou plackou ano/ne

8. úkol – Jak představuje kolektivizaci zemědělství dobový film *Cesta ke štěstí* a jak ji vnímali pamětníci? Podrob všechny ukázky kritice a napiš na kolektivizaci vlastní názor.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. úkol – V 19. století došlo k mechanizaci zemědělství. Tento pokrok vedl k tomu, že stejná část půdy byla obdělána mnohem rychleji než dříve. Jaké nové stroje se objevují? Mohou si je v počátcích dovolit všichni rolníci? Svoji odpověď zdůvodněte.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. úkol – Rozhodni, co do řady nepatří? Proč?

JHO - CHOMOUT - CEP

KUKUŘICE - RAJČE - JABLKO - PAPRIKA - DÝNĚ

PES - KŮŇ - TUR

NEOLITICKÁ R. - ZRUŠENÍ ROBOTY - PŘECHOD NA TROJPOLNÍ S.

MOTYKA - PLUH - LOPATA - NŮŽKY - RUCHADLO

LETNÍK - OZIM - ÚHOR - JAŘ

KOLEKTIVIZACE - ROBOTA - JZD - ZDRUŠTEVNĚNÍ

PŠENICE - LEN - ŽITO - OVES

ŽACÍ STROJ - MLÁTIČKA OBILÍ - CEP - LOKOMOBIL

PLUH - HÁK - RUCHADLO - KOSA

A. STELZIG – LAMMINGER – J. SLADKÝ KOZINA

6.3.1 Pracovní listy pro studenty středních a odborných škol – popis jednotlivých úkolů

Studenti se s expozicí muzea seznámí při hromadné komentované prohlídce s pracovníkem, či pracovnicí muzea. Formou výkladu, popisu a vyprávění jim bude představena historie zemědělství, která bude demonstrována na expozici. Studenti se tak seznámí s historií zemědělství od pravěku až po současnost. Poté obdrží od pracovníka, či pracovnice muzea 4 pracovní listy (formát A4). Na zpracování získají dostatek času. Učitel v tomto procesu nijak nefiguruje, pouze v případě nutnosti koriguje práci žáků. Obtížnost otázek, které jsou obsaženy v pracovních listech, odpovídají psychickým a studijním předpokladům věkové skupiny studentů (tj. 15 – 19 let).

1. úkol – Pojmenuj následující nástroje. Ke každému napiš tři informace. Studenti mají před sebou tři obrázky, které se vztahují k různým epochám historie zemědělství. Musí si je tedy zařadit do historických souvislostí, vyhledat je v expozici a poté je pojmenovat. Výběr tří informací klade důraz na jejich kritické myšlení a uvažování, je zde totiž nutnost rozlišit zásadní informace, které jsou pro daný nástroj klíčový. Zároveň pěstují jejich čtenářskou gramotnost a nutnost správných a přesných formulací, které jsou v tomto věku naprostou nezbytností.

2. úkol – Popiš hlavní rozdíly mezi dvojpolním a trojpolním systémem. Student je v rámci expozice seznámen s oběma systémy, ale není zde jejich srovnání. Musí tedy kriticky analyzovat oba systémy obdělávání zemědělské půdy a následně provést srovnání. Díky srovnání dojde k závěru, že trojpolní systém zemědělskou výrobu zefektivňuje a tím může dojít k dalšímu posunu v celých dějinách (nadbytek potravy – nárůst populace – nutnost zakládání nových měst a obcí).

3. úkol – Dvojpolní systém není v expozici vyobrazen, pokus se jej nakreslit na základě znalosti o dvojpolním systému a na základě vyobrazení trojpolního systému. Na základě předchozího úkolu bude student vypracovávat i tento problémový úkol. Vytvořit na základě teoretických znalostí praktické schéma vyžaduje kreativitu při práci a do značné míry i vlastní invence, které však nesmí být provedeny na úkor historického faktu, se kterým se student již seznámil.

4. úkol – Pokus se umlít mouku na pravěkých mlýnských kamenech. Čas své práce změř, svůj produkt zvaž. Spočítej, kolik času bys potřeboval na výrobu 1 kilogramu mouky. Úkol klade důraz na mezipředmětové vztahy. Na základě znalostí z matematiky a fyziky je

student schopen tohoto výpočtu. Po provedení samotného výpočtu dojde k závěru, že umlít jen nepatrné množství mouky byla práce velmi zdlouhavá a fyzicky náročná.

5. úkol – Při práci s cepem sis ověřil, jak je důležitý rytmus pro efektivní práci, který si naši předci udržovali přeříkáváním říkadel. Pokus se také vymyslet nějaké říkadlo tak, aby byl dodržen pracovní rytmus. Úkol klade důraz na studentovu schopnost práce s předlohou, od které se do jisté míry nesmí vzdálit. V tomto úkolu dochází k mezipředmětovému propojení s českým jazykem a hudební výchovou. Studentova kreativita je v tomto případě omezována pouze požadovaným rytmem.

6. úkol – Vypiš nejdůležitější body plynoucí ze zrušení roboty. Kdy a kým byla robota zrušena? Tento úkol klade důraz na studentovu schopnost orientace v textu i schopnost využít již nabyté znalosti. Další důraz je kladen na práci s historickým pramenem a orientaci v textu. Student vybírá nejdůležitější body z robotního patentu, kriticky hodnotí přínos zrušení roboty, vyjadřuje vlastní názor, který však musí být podložen právě zadaným dokumentem.

7. úkol – Který z následujících pokrmů bys mohl uvařit, kdyby se k tobě na návštěvu chystal Jan Nepomucký? Student je nucen aplikovat několik znalostí. Uvědomuje si, ve kterých letech žil Jan Nepomucký. Dále aplikuje znalosti o zámořských objevech a jejich přínosu pro Evropu, jaké plodiny a zvířata Evropa zámořskými objevy získává. Popis práce: Nejprve je nutné vytyčit dobu života a působení Jana Nepomuckého, tedy roky 1340 až 1393. Poté je nutné vytyčit rok objevení Ameriky, rok 1492. Je tedy jasné, že nemohu Janu Nepomuckému nabídnout potraviny z kontinentu, který ještě stále není objeven. Zde si student uvědomuje historické souvislosti a aplikuje své historické znalosti.
Nadívané křepelky se šťouchaným bramborem – ne, brambory se do Evropy dostávají až do objevení Ameriky
Rajská omáčka s houskovým knedlíkem – ne, základem rajské omáčky, jak sám název napovídá, je rajský protlak, který je vytvářen z rajčat, ta však do Evropy přichází taktéž po objevení Ameriky.
Hovězí polévka s chlebem – ano i ne, všechny hlavní suroviny jsou v Evropě dostupné. Může se však stát, že student znalý gastronomie odpoví, že ne, protože do této polévky se přidává nové koření, které v době života Jana Nepomuckého není známo. Pokud proběhne správná a věcná argumentace, jsou správné obě odpovědi.
Srnčí hřbet s borůvkovou omáčkou - ano, suroviny jsou v Evropě ve 14. století již známy.
Krůtí maso na pepři se zelným salátem – ne, krůtí maso, resp. krocan jako chovné zvíře do Evropy proniká z Ameriky až po zámořských objevech.

Hovězí pupek s fazolkami a kukuřičnou plackou – ne, kukuřice a fazole jsou plodiny nového světa a v Evropě není dostupná.

8. úkol – Jak představuje kolektivizaci zemědělství dobový film Cesta ke štěstí a jak ji vnímali pamětníci? Podrob všechny ukázky kritice a napiš na kolektivizaci vlastní názor. Student je postaven před dvě naprosto odlišné ukázky, které se týkají kolektivizace zemědělství. Ideologický a budovatelský film Cesta ke štěstí představuje kolektivizaci jako nutný, vítaný a velmi úspěšný proces. Do ostrého kontrastu pak vstupují ukázky výpovědí pamětníků, kteří představují kolektivizaci bez veškerých příkras. Student musí obě ukázky podrobit kritice, která je podepřena historickými fakty. Důraz je kladen na vyjádření vlastní myšlenky. Student musí nejen názor vyjádřit, ale hlavně jej doplnit vhodnou a věcnou argumentací. Dále se musí vyjadřovat přesně a jasně.

9. úkol – V 19. století došlo k mechanizaci zemědělství. Tento pokrok vedl k tomu, že stejná část půdy byla obdělána mnohem rychleji než dříve. Jaké nové stroje se objevují? Mohou si je v počátcích dovolit všichni rolníci? Svoji odpověď zdůvodněte. Student hodnotí přínos mechanizace zemědělství, vyhledává a třídí informace o této dějinné epoše. Dále se zabývá otázkou, zda stroje, které zefektivnily a zmechanizovaly práci v zemědělství, byly dostupné ihned pro všechny. Student vyvozuje obecné závěry, které aplikuje právě na tuto otázku.

10. úkol – Rozhodni, co do řady nepatří? Proč? Problémový úkol na závěr shrnuje celou historii zemědělství tak, jak se s ní student seznámil. Student v řadě vyhledává nehodící se pojem, ale pro vyhledávání si stanovuje vlastní kritéria. V praxi to znamená, že student bude mít odpověď, která na základě jeho kritérií bude správná. Např. řada *MOTYKA - PLUH - LOPATA - NŮŽKY - RUCHADLO,* student si určí kritérium, že v řadě mají být pouze nástroje, které kultivují zemědělskou půdu, pak logicky vyškrtne nůžky. Jiný student si však určí kritérium, že v řadě mají být pouze nástroje známé již od pravěku, pak dochází k závěru, že nehodící se je ruchadlo. V této otázce by tedy neměl být kladen důraz na samotné otázky, hlavní by zde měla být argumentace, proč byl vybrán jaký pojem, není tedy důležitý cíl, ale cesta k němu. Vyškrtávání z řady je metodou fixační, kdy si student znovu opakuje nabyté znalosti a upevňuje je.

Po splnění všech úkolů student hodnotí svůj výkon. Dojde ke kontrole a výkon hodnotí jak pracovník muzea, tak učitel.

Řešení pracovních listů se nachází v této práci.[119]

[119] Viz Příloha č. 42.

7 ZÁVĚR

Tvrz v Hradišti u Kasejovic se stala velmi opomenutou budovou, již ve své bakalářské práci[120] jsem si přála vrátit objektu „slávu dob minulých“. Mým snem bylo vhodné využití historických prostor tak, aby byly otevřené i veřejnosti. Současný majitel objektu, pan Martin Kubalík, vyslovil myšlenku, že by bylo zajímavé vytvořit v historickém jádru celého statku muzeum. Tento nápad mě velmi zaujal a rozhodla jsem se jej převést do praxe. Předkládaná práce se tedy věnuje návrhu muzea zemědělství. Muzeum by mělo sloužit jak veřejnosti, tak školám pro edukační činnost. Proto je návrh muzea v této práci rozpracován jak na rovině teoretické, tak na rovině praktické, v souladu s touto myšlenkou.

Návrh muzea zemědělství s přihlédnutím k regionální historii vyžadoval historický a didaktický ráz. Navrhované expozice chronologicky představují největší mezníky v historii zemědělství. Z důvodů, které jsou v práci uváděny, nemůže být muzeum zemědělství všeobsahující, zaměření je čistě na zemědělství, chov hospodářských zvířat, pěstování plodin, kultivaci země a poměry rolníků v různých historických epochách. Interaktivní prvky v expozici aktivizují návštěvníkovu činnost.

S ohledem na můj obor, totiž učitelství, jsem vytvořila pracovní prostředí vhodné k návštěvě žáků a studentů základních i středních a odborných škol. Za největší přínos své práce považuji právě propojení didaktiky s navrhovanou expozicí díky vytvoření širokého pemza pracovních listů. Pracovní listy jsou vytvořeny s ohledem na cílové skupiny žáků a studentů tak, aby obtížnost jednotlivých úkolů odpovídala psychickým a vědomostním předpokladům návštěvníků, kteří do muzea zavítají v rámci exkurze se svými učiteli.

Největším úspěchem v mých očích bude, kromě úspěšného obhájení předkládané práce, uskutečnění mé vize a mého snu. Přála bych si, aby se můj návrh brzy zrealizoval a obec Hradiště u Kasejovic získala turistickou atrakci v podobě muzea, které přispěje k rozšíření vzdělání svých návštěvníků v míře, jakou expozice nabízí, a kam se návštěvníci budou rádi vracet.

[120] ŠABATOVÁ, Kateřina. *Hradiště u Kasejovic – historie obce a panského sídla* Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie. Vedoucí bakalářské práce PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

8 SUMMARY

The fortress in Hradiště close to Kasejovice has become a quite forgotten building and I wished to give back the glory of yore already in my Bachelor thesis[121]. I have dreamed of appropriate use of historical premises to make them available for public. The current owner of the building (Mr. Kubalík) declared that it would be interesting to establish a museum in the historical center of the homestead. I was intrigued by this idea so I have decided to contribute to make it real. Therefore my thesis is focused on the design proposal of the Museum of agriculture. The museum should be beneficial for the general public as well as for the educational activities of schools. That is why the design proposal of the museum in my thesis has been elaborated in the theoretical way as well as in the practical way with respect to this idea.

Due to the regional history the design proposal of the Museum of agriculture has respect historical and didactical character. The proposed expositions represent the biggest milestones of the history of agriculture in the chronological order. With respect to the reasons mentioned in my thesis it is impossible to cover everything in the museum so the focus lies on the agriculture, the livestock farming, the crop growing, the land cultivation and the ratios of peasants during various historical epochs. The interactive elements in the exhibition shall energize a visitor´s activity.

Considering my field (pedagogy) I have created a suitable working environment for visits of students of elementary, high or vocational schools. I can see the greatest benefit of my work in the connection between the didactics and the proposed exposure of the museum by means of the wide range of worksheets. The worksheets have been prepared with respect to the target groups of pupils and students so that the tasks difficulty come up to epistemic and psychological assumption of visitors who come to the museum for an educational tour with their teachers.

Besides the successful thesis vindication I shall see the greatest success in fulfillment of my dreams and ideas. I wish my proposal was implemented and the village Hradiště close to Kasejovice gained a touristic sight in the form of the museum that shall contribute to educational enlargement of its visitors in the extent of its exposure and where the visitors would like to come back again.

[121] ŠABATOVÁ, Kateřina. *Hradiště u Kasejovic – historie obce a panského sídla* Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie. Vedoucí bakalářské práce PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

9 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Archivní prameny

Státní okresní archiv Plzeň – jih. Zn. fondu AO Hradiště (u Blatné), č. fondu 111, *Obecní kronika.* inv. č. 258/15.

Státní okresní archiv Plzeň – jih. Zn. fondu MNV Hradiště (u Blatné), č. evid. jednotky N5, *Konfiskace půdy a přídělová řízení (1959 – 1978).* inv. č. 76.

Státní okresní archiv Plzeň – jih. Zn. fondu MNV Hradiště (u Blatné), č. evid. jednotky N4, *Průmyslová a zemědělská výstavba.* inv. č. 61.

Ústní prameny

Rozhovor autorky s majitelem Martinem Kubalíkem, narozeným 20. 6. 1977, bytem Karlova 424/24 Plzeň, dne 4. 4. 2014 v Hradišti.

Rozhovor autorky s pamětníkem Jiřím Chvátalem, narozeným 18. 4. 1953, bytem Hradiště č. p. 10, dne 9. 4. 2014 v Hradišti

Literatura

ANDRESKA, Jan. *Z historie zemědělství III*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2013. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-45-6.

ANDRESKA, Dominik. *Z historie zemědělství II*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2012. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-44-9.

BOČKOVÁ, Marie. *Zemědělství a 50. léta*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2008. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-11-1.

BRAUN, Petr – PÍCKA, Jan – SMOLÍK, Luboš. *Hradiště: Historie a současnost*. Hradiště: Obec Hradiště, 2008.

CARAS, Roger A. Zvířata, která změnila člověka: historie prolínání životů zvířat a lidí. Vyd 1. Překlad J Masson. V Praze: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-25-8.s.

ČECHURA, Jaroslav. *Selské rebelie roku 1680: sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti*. 1. vyd. Praha: Libri, 2001. Historická řada (Libri). ISBN 80-7277-064-0.

ČENĚK, Miroslav. *Lidé, krajina a zemědělství: z fotoarchivu Národního zemědělského muzea Praha*. 1. vyd. Praha: Profi Press, 2006. ISBN 80-86726-21-5.

ČERVENKA, Vladimír – NOVOBILSKÝ, Milan - ROŽMBERSKÝ, Petr. *Tvrze Bezděkov a Hradiště u Kasejovic*. Vyd. 1. Plzeň: Petr Mikota, 2009, 76 s. Zapomenuté hrady, tvrze a místa (Petr Mikota). ISBN 978-80-87170-10-6.

CHALUPA, Petr a Stanislav HORNÍK. *Zeměpis pro 8. a 9. ročník základní školy*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-307-1

IVANEGA, Jan. *Z historie zemědělství*. Praha: Národní zemědělské muzeum Praha, 2012. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-40-1

JAROLÍMKOVÁ, Stanislava. *Co možná nevíte o životě našich předků*. Vyd. 1. Praha: Motto, 2013. ISBN 978-80-7246-701-3

KNOB, Stanislav – ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5

KUTNAR, František. *Cesta selského lidu k svobodě*. Vydání první. V Praze: Československá akademie zemědělská, 1948. 155-[ii] s. Prameny a základy. řada B; č. 12.

LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1.

LÁZNIČKA, Jan. *Z historie zemědělství IV*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2013. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-46-3.

LÁZNIČKA, Jan. Z historie zemědělství IV. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2013. Prameny a studie (Národní zemědělské muzeum). ISBN 978-80-86874-46-3

POZDĚNA, Josef. *Pohledy do minulosti: hospodaření předků*. Vyd. 1. České Budějovice: Kurent, 2012. ISBN 978-80-87111-34-5.

ROKOSKÝ, Jaroslav - Libor SVOBODA (eds.). *Kolektivizace v Československu*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2013. ISBN 978-80-87211-96-0.

ROUBÍK, František - VÁCHAL, Karel. *Boj chodského lidu*. 1. vyd. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1962. 168 s., [12] s. obr. příl.

VÁLKA, Miroslav. *Agrární kultura: o tradičních formách zemědělského hospodaření a života na vesnici.* 1. vyd. Brno: Ústav evropské etnologie FF MU v Brně, 2007. Etnologické studie. ISBN 978-80-254-1172-8, s. 147

Internetové zdroje

Anna Veverková. *squirrel.cz.* [online]. © 2010. Dostupné z: *http://squirrel.cz/cestovani/vylety/archeoskanzen-cea-vsestary.*

Borgis a.s.. *novinky.cz.* [online]. © 2003–2016. Dostupné z: *http://www.novinky.cz/cestovani/tipy-na-vylety/208333-pribeh-sedlaku-co-skoncili-u-chlumce-nad-cidlinou-v-rybniku.html*

Hornické muzeum Příbram. *muzeum-pribram.cz.* [online]. © 2011 – 2016. Dostupné z: *http://www.muzeum-pribram.cz/userfiles/akce/10akce/10bronz/10bronz.html*

HyperMedia, a.s. . *hyperinzerce.cz.* [online]. © 2003-2016. Dostupné z: *http://stroje.hyperinzerce.cz/secky/inzerat/5207296-nabizim-k-prodeji-secku-na-obili-pracner-nabidka-melnik/#.VvPs4Hp6ooc.*

Jiný proud. *jinyproud.cz.* [online]. 3. 3. 2016. Dostupné z: *http://jinyproud.cz/keltske-zemedelstvi-zaci-stroj-a-pivo.*

KELTOI. *Keltové.* [online]. © 1994-2013. Dostupné z: *http://www.keltove.cz/keltove/3-remesla-a-cinnosti-keltu/787-3-03-1-vyroba-prize.*

KELTOI. *Keltové.* [online]. © 1994-2013. Dostupné z: *http://www.keltove.cz/keltove/3-remesla-a-cinnosti-keltu/791-3-04-2-orba-pudy*

Lidová architektura. *lidova-architektura.cz.* [online]. 2000 – 2013 © Martin Čerňanský . Dostupné z: *http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/stavby-typy/brtnictvi-historie.htm*

Moravia magna. *moraviamagna.cz.* [online]. aktualizováno 3.6.2013. Dostupné z: *http://www.moraviamagna.cz/rodokmeny/images/3p_3oraci-s.jpg.*

Muzea a galerie na Vysočině on-line. *mgvysociny.cz.* [online]. © 2013. Dostupné z: *http://www.mgvysociny.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=450032&id_fotopary=26424&p1=931*

Oddíl experimentální archeologie NEZMAR. *nezmar.klestil.cz.* [online]. Dostupné z: *http://nezmar.klestil.cz/index.php?page=galerie&action=overview*

Oficiální stránky Obce Šebetov. *sebetov.cz.* [online]. © 2016. Dostupné z: *http://www.sebetov.cz/seniori/titulni-strana/obec/sebetovske-povesti/neposlusny-robotnik/*

Paměti národa. *Post Bellum.* [online]. (c) 2000 – 2016. Dostupné z: *http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/4427/clip/14253/#cs_14253*

Paměti národa. *Post Bellum.* [online]. (c) 2000 – 2016. Dostupné z: *http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/4326/clip/12438/#cs_12438*

SlidePlayer. *SlidePlayer.cz.* [online]. © 2016. Dostupné z: *http://slideplayer.cz/slide/3239034/.*

Turistický region Jizerské hory. *jizerky.cz.* [online]. Dostupné z: *http://www.jizerky.cz/dr-cs/18163-stelzig-andreas.html*

Vlastivědné muzeum v Olomouci. *vmo.cz.* [online]. 2016. Dostupné z: *http://www.vmo.cz/rubriky/pro-badatele/prirodovedna-rada-zprav-vmo/regionalni-centrum-pro-tradicni-lidovou-kulturu/sbirky-historickeho-ustavu-vmo/zemedelstvi/.*

VLTAVA-LABE-PRESS, a.s.. *denik.cz.* [online]. 2005-2016. Dostupné z: *http://domazlicky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=0728__pillar_robota*Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dosostupné z: *https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomout.*

Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Krocan.

Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ruchadlo#/media/File:Ruchadlo_bratranc%C5%AF_Veverkov%C3%BDch.jpg

Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Steam_lokomobile_2_%28aka%29.jpg.

Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ml%C3%A1ti%C4%8Dka#/media/File:Zubrnice_ml%C3%A1ti%C4%8Dka.jpg.

Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dostupné z: *https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99emysl_Or%C3%A1%C4%8D#/media/File:Stadice_pomn%C3%ADk_1.jpg.*

Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kozina#/media/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Jan_Sladk%C3%BD_Kozina.jpg.

YouTube. *youtube.com.* [online]. © 2016. Dostupné z: *https://www.youtube.com/watch?v=6X5NQRl1qdk*

YouTube. *youtube.com.* [online]. © 2016. Dostupné z: *https://www.youtube.com/watch?v=G-cr234ajx8*

10 PŘÍLOHA

10.1 Seznam příloh

Příloha č. 1: Základy bývalého ovčína

Příloha č. 2: Základy bývalého ovčína

Příloha č. 3: Napodobenina pravěkého háku a informační cedule u exponátu

Příloha č. 4: Pravěká kosa a informační cedule u exponátu

Příloha č. 5: Pravěké lopaty a informační cedule u exponátu

Příloha č. 6: Pravěké motyky a informační tabule u exponátu

Příloha č. 7: Pravěké nůžky a informační tabule u exponátu

Příloha č. 8: Oradlo a informační tabule u exponátu

Příloha č. 9: Palice a informační tabule u exponátu

Příloha č. 10: Rýč a informační tabule u exponátu

Příloha č. 11: Srp a informační tabule u exponátu

Příloha č. 12: Úl a informační tabule u exponátu

Příloha č. 13: Vidle a informační tabule u exponátu

Příloha č. 14: Zásobnice na potravu – kadlub, slaměná zásobnice a informační tabule u exponátu

Příloha č. 15: Interaktivní část – mletí mouky

Příloha č. 16: Freska v rotundě sv. Kateřiny ve Znojmě

Příloha č. 17: Stadický pomník – Přemysl Oráč

Příloha č. 18: Přechod z dvojpolního systému na trojpolní

Příloha č. 19: Cep a informační tabule u exponátu

Příloha č. 20: Chomout a informační tabule u exponátu

Příloha č. 21: Jho a informační tabule u exponátu

Příloha č. 22: Pluh a informační tabule u exponátu

Příloha č. 23: Mapa s půdními typy a informační tabule u exponátu

Příloha č. 24: Interaktivní část – výběr potravin

Příloha č. 25: Robotní povinnost

Příloha č. 26: Robotní povinnost

Příloha č. 27: Významná osobnost rebelií J. S. Kozina a informační tabule u portrétu

Příloha č. 28: Hrdelní revers Andrease Stelziga a informační tabule u obrazu

Příloha č. 29: Pomník u Chlumce nad Cidlinou a informační tabule u obrazu

Příloha č. 30: Ruchadlo bratranců Veverkových a informační tabule u exponátu

Příloha č. 31: Listina z 15. 10. 1848 rušící robotu a informační tabule u exponátu

Příloha č. 32: Sečka na obilí

Příloha č. 33: Žací stroj

Příloha č. 34: Lokomobil

Příloha č. 35: Mlátička obilí

Příloha č. 36: Pokrok přinášející mechanizace zemědělství

Příloha č. 37: Využití techniky při kultivaci půdy

Příloha č. 38: Vyvlastnění statku Hradiště za účelem kolektivizace zemědělství

Příloha č. 39: Dopis popisující změny na tvrzi Hradiště vlivem působení JZD

Příloha č. 40: Řešení pracovních listů pro první stupeň základního vzdělávání

Příloha č. 41: Řešení pracovních listů pro druhý stupeň základního vzdělávání

Příloha č. 42: Řešení pracovních listů pro studenty středních a odborných škol

Příloha č. 1: Základy bývalého ovčína[122]

Příloha č. 2: Základy bývalého ovčína [123]

[122] Soukromý archiv autorky.
[123] Tamtéž.

Příloha č. 3: Napodobenina pravěkého háku [124] a informační cedule u exponátu

Hák patří k základnímu zemědělskému nářadí. Prvním orným nářadím v přírodě byly parohy a volské rohy. Později byla používána silná větev, na konci ohnutá a zaostřená. Toto nářadí se pro svoji lehkost kvůli odporu ornice nedalo dost dobře ovládat. Hák postupně vytlačil motyky a klíny.

[124] Anna Veverková. *squirrel.cz.* [online]. © 2010 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://squirrel.cz/cestovani/vylety/archeoskanzen-cea-vsestary.*

Příloha č. 4: Pravěká kosa[125] a informační cedule u exponátu

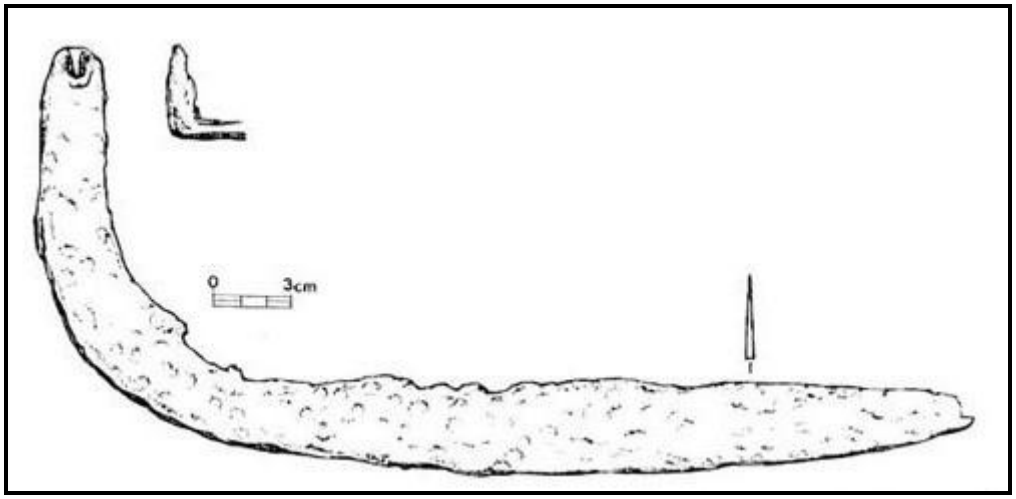

Kosa byla vyrobena na sklizeň obilí a travin. Byla zhotovena z dřevěné násady a železné žací části. Kosa byla nenahraditelným pomocníkem při sklizni. Na našem území ji začíná používat keltská společnost.

[125] KELTOI. *Keltové.* [online]. © 1994-2013 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: *http://www.keltove.cz/keltove/3-remesla-a-cinnosti-keltu/791-3-04-2-orba-pudy.*

Příloha č. 5: Pravěké lopaty [126] a informační cedule u exponátu

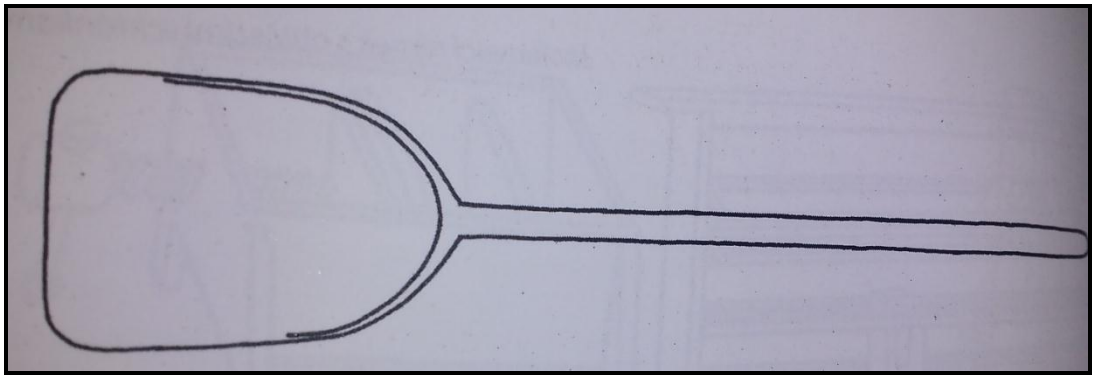

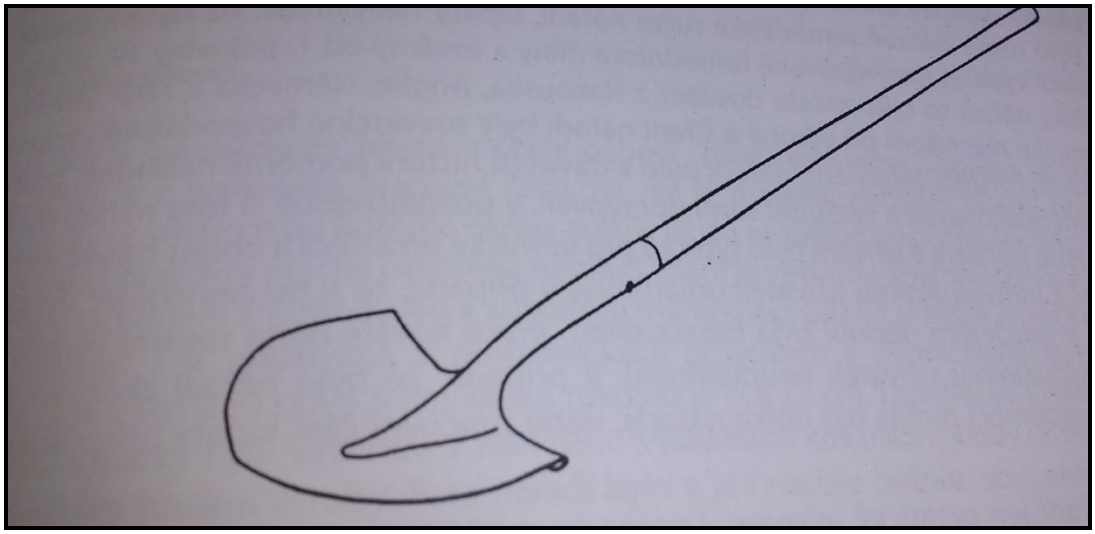

Lopata – zprvu byla používána lopata dřevěná zhotovená z jednoho kusu dřeva. Násada byla kratší, než jsme zvyklí dnes. Později se lopata dočkala okování špičky, čímž se zvýšila efektivita práce s tímto nástrojem. Lopaty se využívaly k čištění obilí, hloubení jam, melioračním pracím či k nakládání a vykládání různého materiálu.

[126] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 86.

Příloha č. 6: Pravěké motyky [127] a informační tabule u exponátu

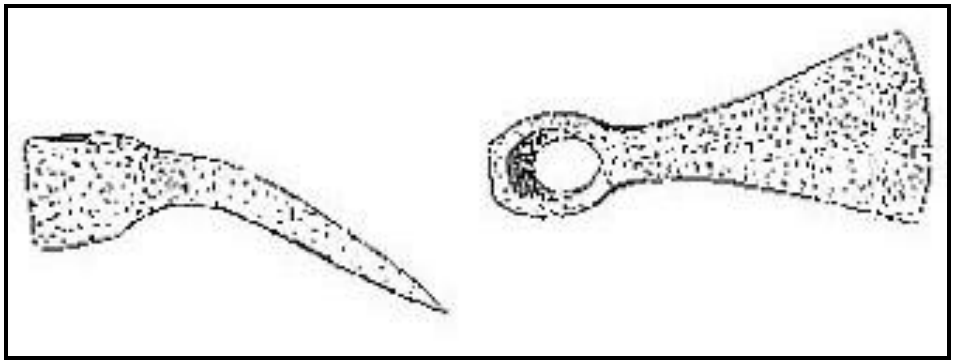

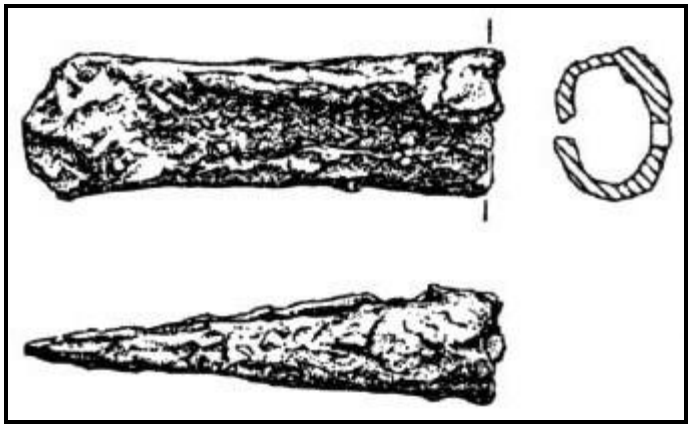

Motyka sestávala ze dvou částí, dřevěného držadla a kamenné později železné násady. Dle tvaru násady byla motyka využívána k různým druhům práce. Motyka tzv. nosatec se využívala k práci ve velmi tvrdé půdě. Klučovnice byla určena pro vykopávání pařezů a kořenů. Krumpáč byla motyka s dvojitým lisem, na straně jedné špičatá na druhé zaoblená.

[127] KELTOI. *Keltové.* [online]. © 1994-2013 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: *http://www.keltove.cz/keltove/3-remesla-a-cinnosti-keltu/791-3-04-2-orba-pudy.*

Příloha č. 7: Pravěké nůžky[128] a informační tabule u exponátu

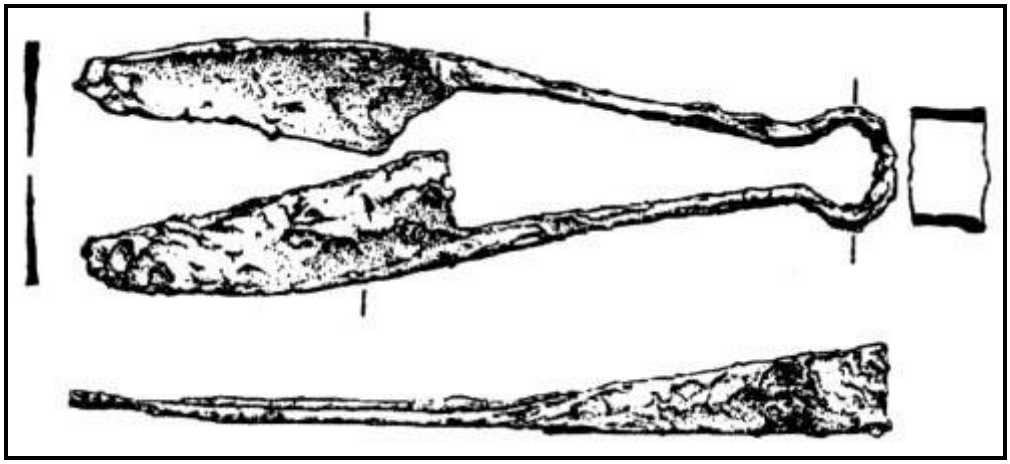

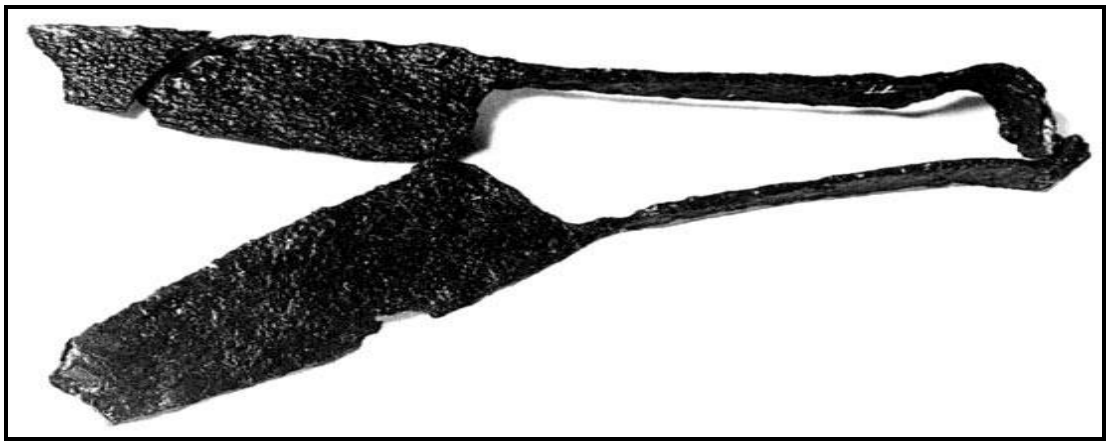

Při chovu domácích zvířat je využívána i jejich srst. U nás je nejvýznamnějším zvířetem chovaným pro srst ovce. K stříhání ovcí se již od doby železné využívají nůžky. Na našem území to byli Keltové, kteří nůžky ke střihu ovcí využívali. Se stříháním ovcí se člověk naučil i další zpracování vlny, její spřádání a tkaní.

[128] KELTOI. *Keltové.* [online]. © 1994-2013 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: *http://www.keltove.cz/keltove/3-remesla-a-cinnosti-keltu/787-3-03-1-vyroba-prize.*

Příloha č. 8: Oradlo [129] a informační tabule u exponátu

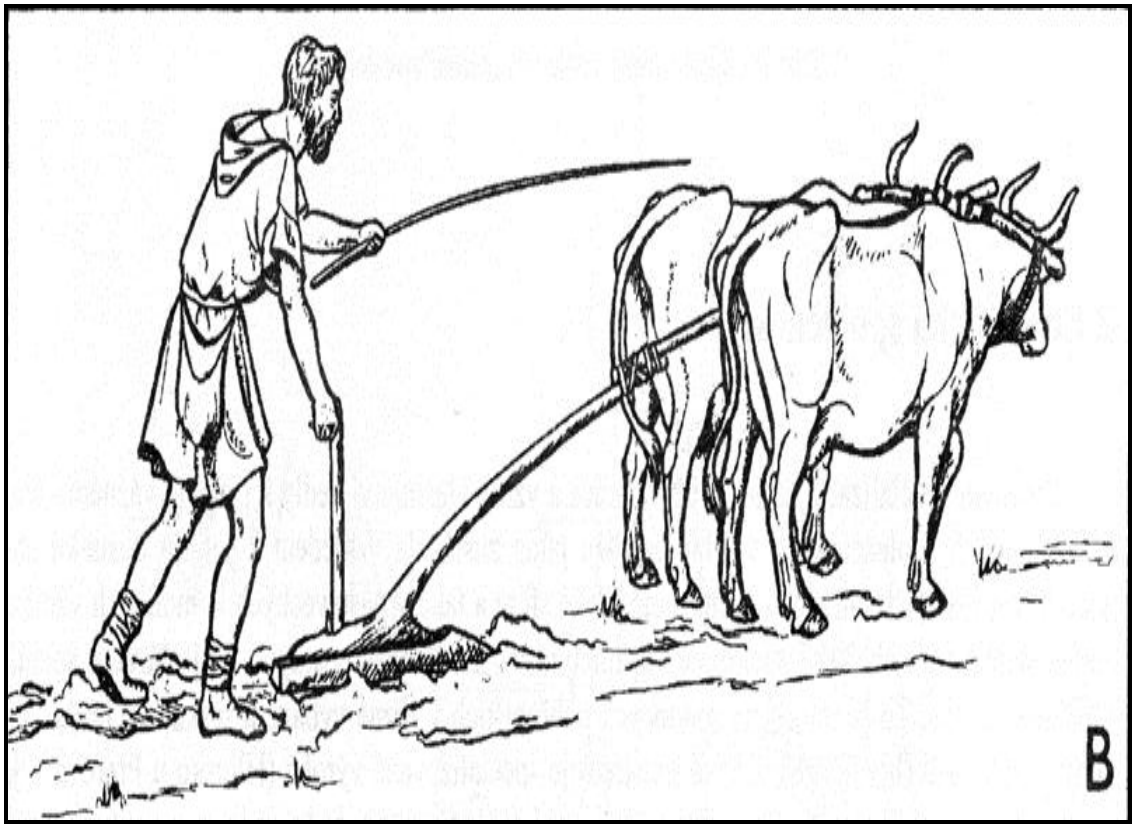

Oradlo je předchůdce dnešního pluhu a ruchadla. Jednoduché zařízení sloužící k orbě půdy pomocí zvířecí či lidské síly. První oradla byla vyhotovena z kusu dřeva, postupně však získávala sofistikovanější podobu. Jedná se o jeden z nejdůležitějších prvků zemědělství vůbec.

[129] KELTOI. *Keltové.* [online]. © 1994-2013 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: *http://www.keltove.cz/keltove/3-remesla-a-cinnosti-keltu/791-3-04-2-orba-pudy.*

Příloha č. 9: Palice[130] a informační tabule u exponátu

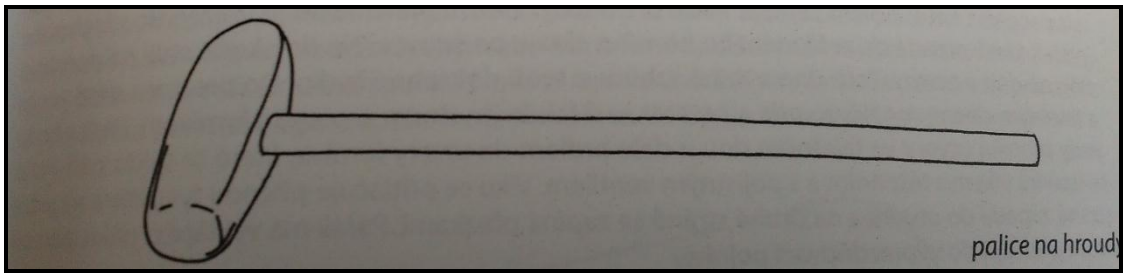

V pravěku nebyla půda zkultivována a tak byl třeba nástroj na rozbíjení velkých tvrdých hrud zeminy. K tomu sloužila palice vyhotovená z tvrdého dřeva. Používání tohoto nástroje však bylo značně neefektivní a závislé na počasí. Na práci s palicí existovaly specializované pracovní síly, neboť manipulace byla fyzicky velmi náročná. Palice však nahradila tzv. trnokop, který byl pouze kusem větve, kterým se rozrušovaly hroudy.

[130] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 151.

Příloha č. 10: Rýč[131] a informační tabule u exponátu

Dřevěné rýče se železným okutím na našem území jako první užívají Keltové. Práce s rýčem patřila k velmi fyzicky náročným. Pravděpodobně s nástupem rýčů se přestal používat trnokop a dřevěná palice k rozbíjení hrud hlíny. Rýč je v zemědělství využíván dodnes, což svědčí o jeho důležitosti v zemědělské výrobě.

[131] Jiný proud. *jinyproud.cz.* [online]. 3. 3. 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://jinyproud.cz/keltske-zemedelstvi-zaci-stroj-a-pivo.*

Příloha č. 11: Srp[132] a informační tabule u exponátu

Srp se skládal ze železné části – žací, a dřevěné části – určené na držení. Rozdělujeme dva druhy srpů, obilní a travní, mezi nimiž jsou značné rozdíly. Hlavním účelem užívání srpu byla žatva na hůře přístupných místech

[132] Hornické muzeum Příbram. *muzeum-pribram.cz.* [online]. © 2011 – 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://www.muzeum-pribram.cz/userfiles/akce/10akce/10bronz/10bronz.html.*

Příloha č. 12: Úl[133] a informační tabule u exponátu

Úl – Člověkem uměle vytvořené obydlí pro včely, ve kterém byly chovány, a člověk jim odtud odebíral med. Na našem území včelařství zažilo rozkvět s příchodem Slovanů. Ti zhotovovali úly z jedlových, lipových, či dubových špalků, které byly vydlabány a připravovány v blízkosti obydlí včelaře. Med je jednou ze surovin, která byla známa již v pravěku.

[133] Lidová architektura. *lidova-architektura.cz.* [online]. 2000 – 2013 © Martin Čerňanský [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/stavby-typy/brtnictvi-historie.htm.*

Příloha č. 13: Vidle[134] a informační tabule u exponátu

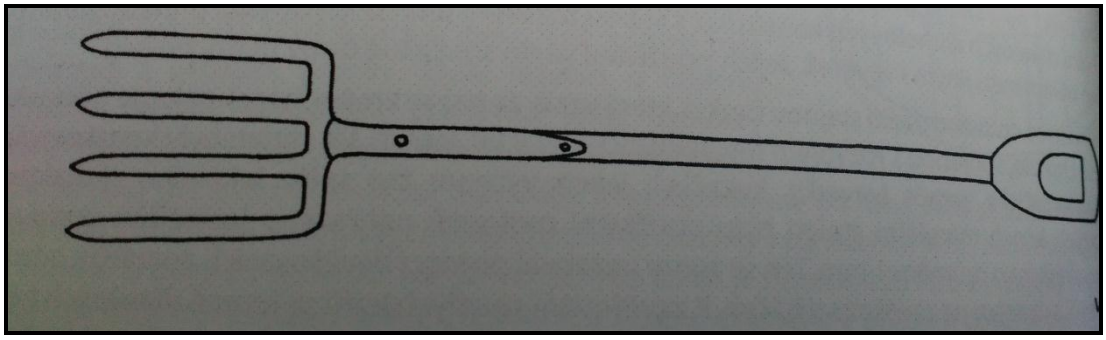

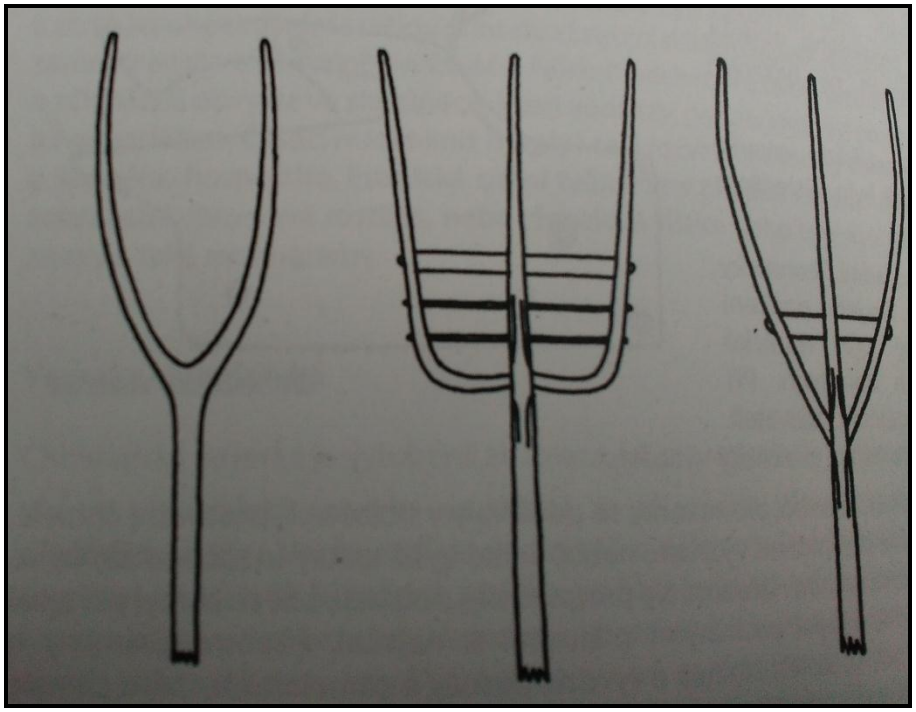

Vidle jsou nástroj, který člověk objevil v přírodě jako rozdvojenou větev, kterou začal využívat pro zemědělské účely. Rozlišujeme vidle rycí, podávky a hnojné. Nástroj původně zcela dřevěný v průběhu staletí získal železné špičky či celou „ozubenou" část.

[134] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 151.

Příloha č. 14: Zásobnice na potravu – kadlub, slaměná zásobnice[135] a informační tabule u exponátu

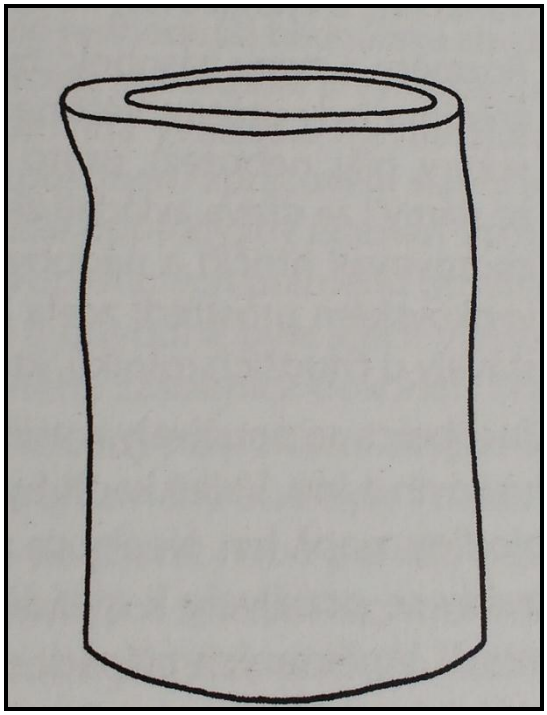

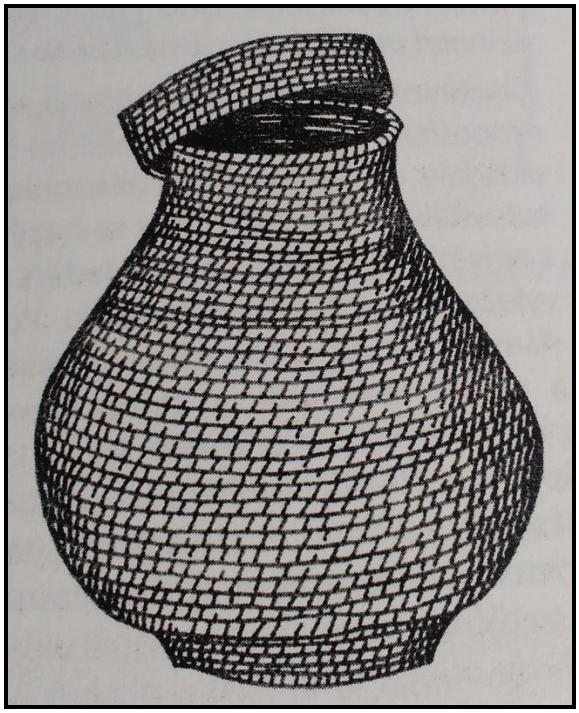

Zásobnice byly vyráběny z různých materiálů, zejména ze dřeva, slámy a hlíny. Dřevěné zásobnice zvané kadlub byly zhotoveny ze širokého kmene, dosahovaly výšky až 1,5 metru a sloužily ke skladování lnu a obilí. Tvary, materiál a velikost zásobnic byly podmíněny tím, co se v nich člověk rozhodl uchovávat.

[135] LÁZNIČKA, Jan. *Encyklopedie strojů a nářadí*. Ilustrace Martin Vlček. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. ISBN 978-80-86874-37-1, s. 295.

Příloha č. 15: Interaktivní část – mletí mouky[136]

[136] Oddíl experimentální archeologie NEZMAR. *nezmar.klestil.cz.* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://nezmar.klestil.cz/index.php?page=galerie&action=overview.*

Příloha č. 16: Freska v rotundě sv. Kateřiny ve Znojmě[137]

Příloha č. 17: Stadický pomník – Přemysl Oráč[138]

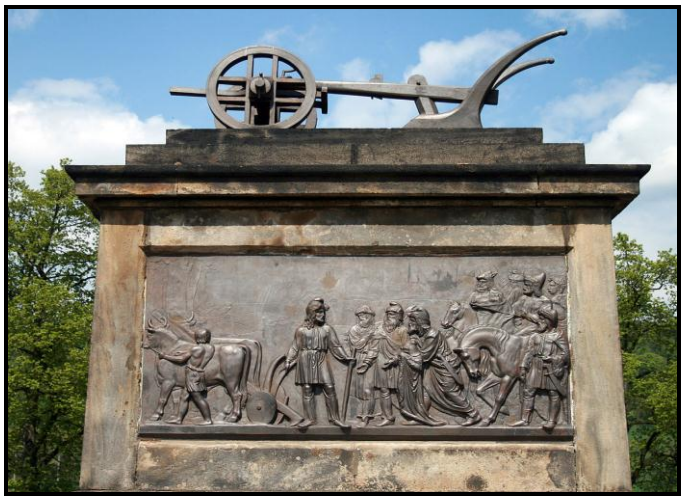

[137] Moravia magna. *moraviamagna.cz.* [online]. aktualizováno 3.6.2013 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://www.moraviamagna.cz/rodokmeny/images/3p_3oraci-s.jpg.*

[138] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99emysl_Or%C3%A1%C4%8D#/media/File:Stadice_pomn%C3%ADk_1.jpg.*

Příloha č. 18: Přechod z dvojpolního systému na trojpolní[139]

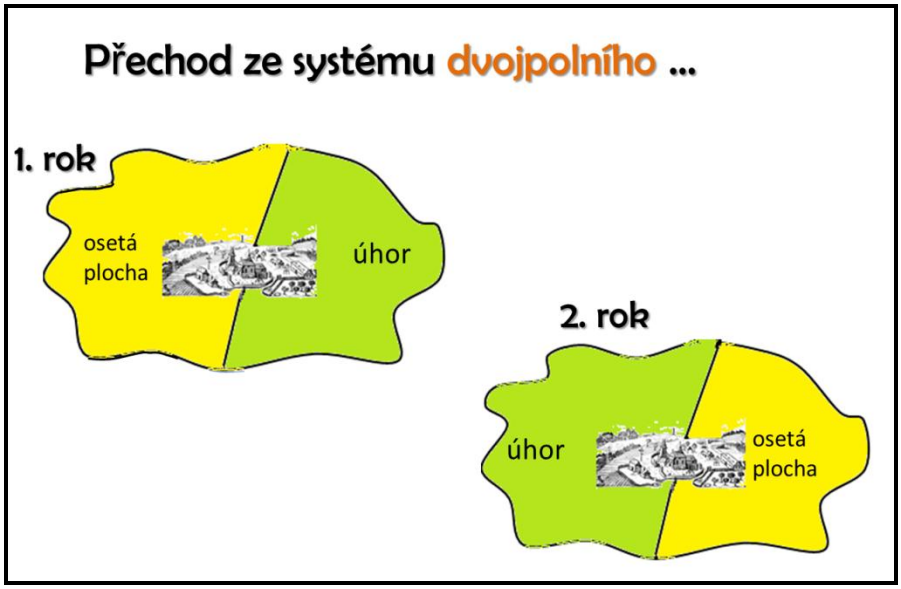

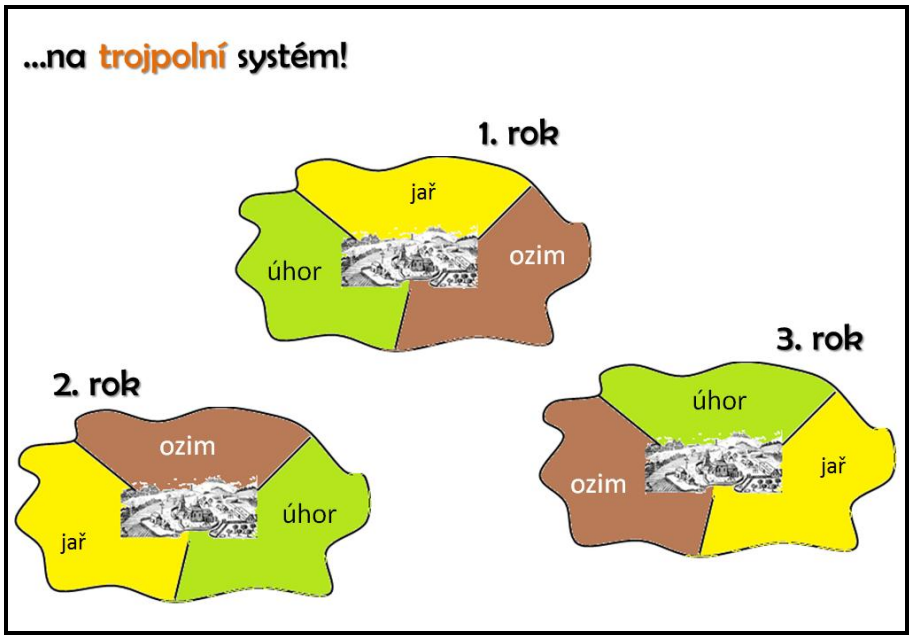

[139] SlidePlayer. *SlidePlayer.cz.* [online]. © 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://slideplayer.cz/slide/3239034/.*

Příloha č. 19: Cep[140] a informační tabule u exponátu

Cep je nářadí vyrobené ze dřeva, které sloužilo primárně k mlácení obilí. Později získal biják, část, která byla zhotovena z tvrdého dřeva, okování kusem kovu, což mu zaručovalo delší životnost. V průběhu husitských válek, či selských rebelií se stal cep zbraní. Při mlácení obilí bylo nutné, aby mlatci (ti, kteří mlátili obilí) dodržovali jistý rytmus svého počínání. Rytmus byl většinou určován říkadly a řídil se počtem mlatců, kteří na mlácení obilí pracovali.

[140] Muzea a galerie na Vysočině on-line. *mgvysociny.cz.* [online]. © 2013 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *http://www.mgvysociny.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=450032&id_fotopary=26424&p1=931.*

Příloha č. 20: Chomout [141] a informační tabule u exponátu

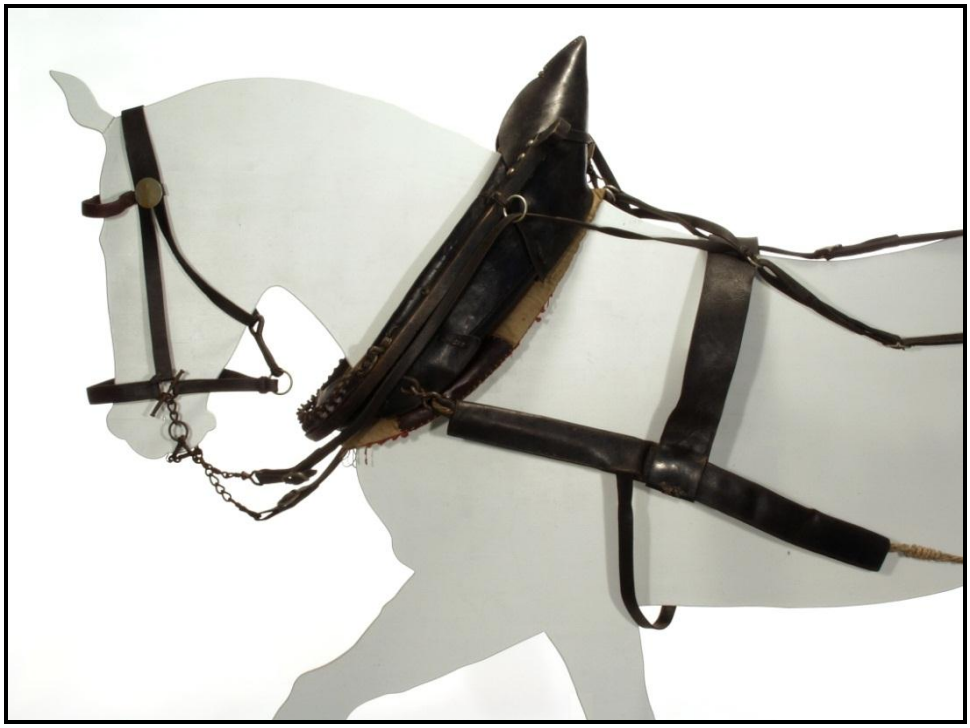

Chomouty se v Čechách začaly využívat již ve 12. století. Jejich největší výhodou byl fakt, že se váha taženého břemene rozdělila rovnoměrně na krk a prsa zvířete. To umožnilo využít větší množství síly zvířete. Základy chomoutu byly vyrobeny z bukového, či jasového dřeva a byly opatřeny kůží, aby se při práci neprodřela kůže tažného zvířete. K vycpání chomouty se osvědčila dlouhá sláma.

[141] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org*. [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dosostupné z: *https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomout*.

Příloha č. 21: Jho[142] a informační tabule u exponátu

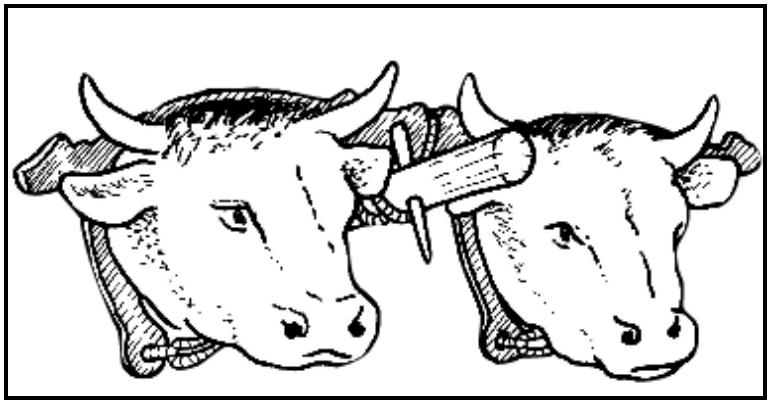

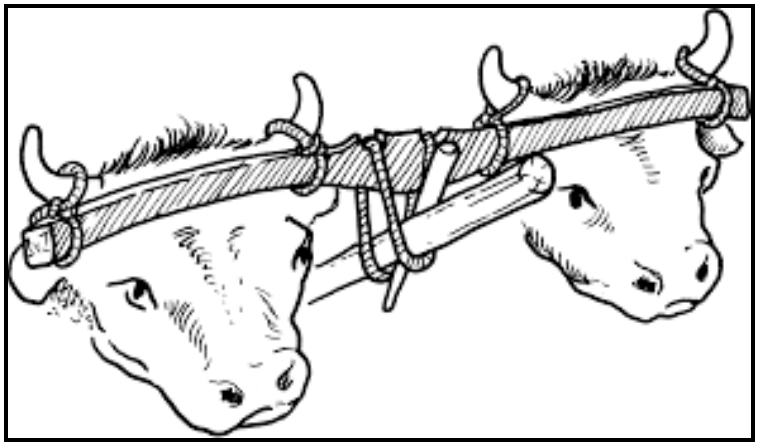

Jho se používalo k zápřahu jednoho skotu (čelní jho) či k zápřahu páru skotu (kohoutkové jho). Jho díky své jednoduchosti mohl vyrobit sám rolník a naskýtala se mu tak možnost přizpůsobit velikost a tvar jha dle velikosti tažného zvířete. Jho však neefektivně využívalo sílu zvířete a tak bylo vytlačeno chomoutem.

[142] JAROLÍMKOVÁ, Stanislava. *Co možná nevíte o životě našich předků*. Vyd. 1. Praha: Motto, 2013. ISBN 978-80-7246-701-3, s. 16.

Příloha č. 22: Pluh[143] a informační tabule u exponátu

Práce s pluhem se nazývá orbou, která spočívá v odřezávání zeminy. Půda je obracena a odkládána na stranu a je tak rozdrobována. Zároveň dochází k mísení a kypření zeminy. Pluh byl zhotovován ze dřeva a železa. Je to nástroj, který velmi usnadnil obtížné obdělávání půdy a dovolil rolníkovi spolu s vynálezem chomoutu zefektivnit práci na poli.

[143] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: *https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99emysl_Or%C3%A1%C4%8D#/media/File:Stadice_pomn%C3%ADk_1.jpg.*

Příloha č. 23: Mapa s půdními druhy[144] a informační tabule u exponátu

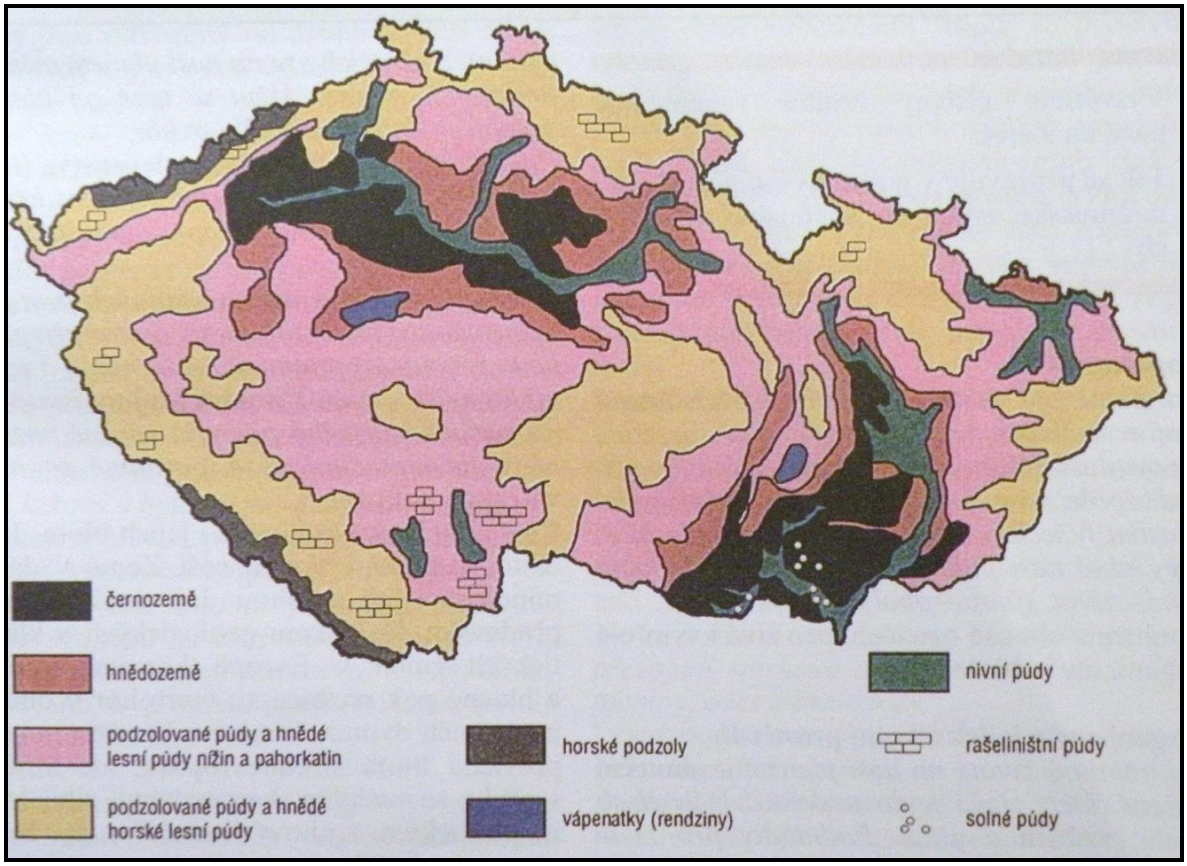

Za nejúrodnější půdní druh je považována černozem, která se nachází hlavně v nížinách při tocích velkých řek. Je to půda s nejvyšším obsahem humusu a tak se na ní pěstují nejnáročnější plodiny (např. kukuřice). Hnědozem je také velmi úrodná půda, která představuje asi 1/5 půdy v ČR, pěstují se na ní náročné plodiny (např. cukrová řepa). Podzolové půdy představují ½ půdy v ČR. Pěstují se na nich pícniny, okopaniny, jsou využívány jako pastviny, na velké části se nacházejí lesy. Nivní neboli záplavové půdy jsou v okolí řek. Ty slouží hlavně jako pastviny a louky.

[144] CHALUPA, Petr a Stanislav HORNÍK. *Zeměpis pro 8. a 9. ročník základní školy*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-307-1.

Příloha č. 24: Interaktivní část – výběr potravin[145]

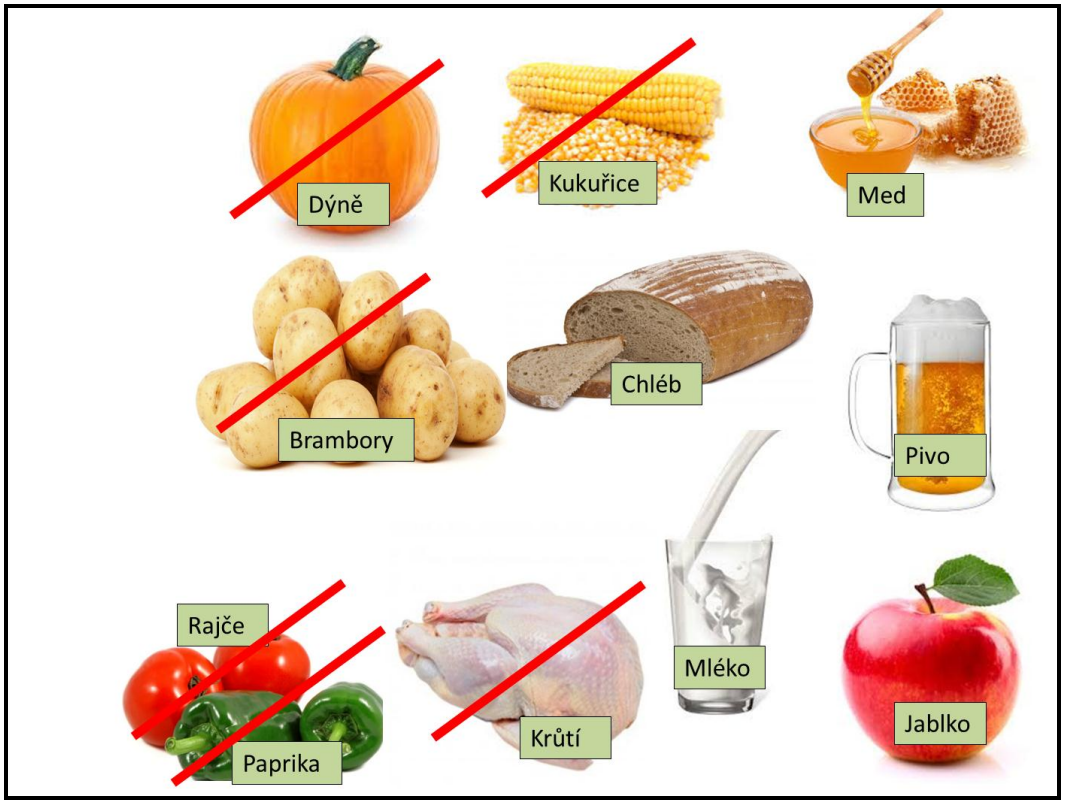

[145] Zpracovala autorka.

Příloha č. 25: Robotní povinnost [146]

Příloha č. 26: Robotní povinnost[147]

[146] VLTAVA-LABE-PRESS, a.s.. *denik.cz.* [online]. 2005-2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: *http://domazlicky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=0728__pillar_robota.*

[147] Oficiální stránky Obce Šebetov. *sebetov.cz.* [online]. © 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: *http://www.sebetov.cz/seniori/titulni-strana/obec/sebetovske-povesti/neposlusny-robotnik/.*

Příloha č. 27: Významná osobnost rebelií J. S. Kozina[148] a informační tabule u portrétu

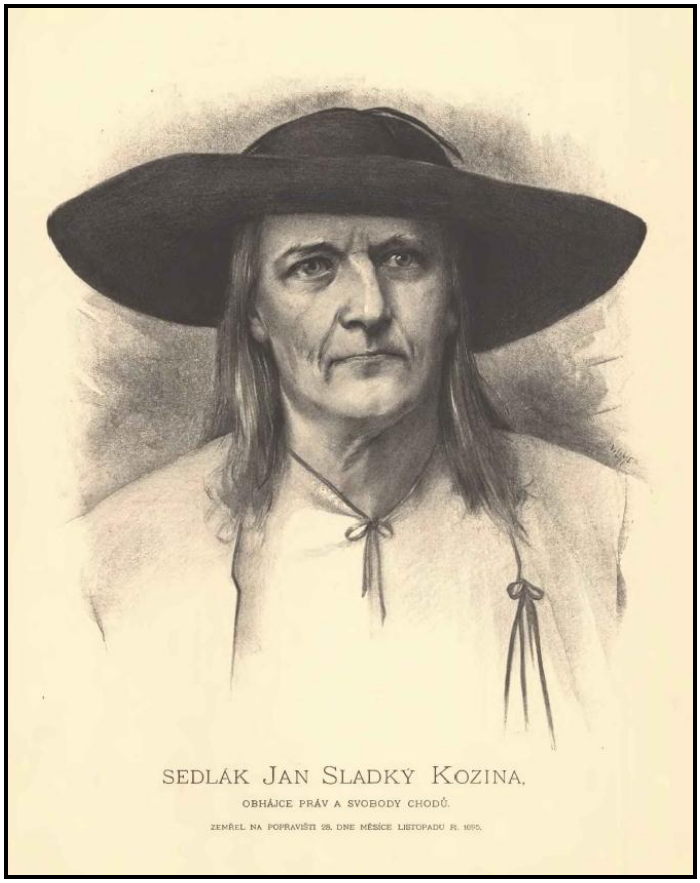

Jan Sladký Kozina

Nejznámější osobnost povstání Chodů proti útlakům vrchnostenského rodu Lammingerů. Chodové bojovali za svá práva a privilegia, která jim však byla upřena. Spor vyústil v rebelii, která byla vojensky potlačena, vůdci byli zatčeni. Popraven byl Jan Sladký Kozina a to 28. 11. 1695 v Plzni, na místě dnešního pivovaru.

[148] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kozina#/media/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Jan_Sladk%C3%BD_Kozina.jpg.

Příloha č. 28: Hrdelní revers Andrease Stelziga[149] a informační tabule u obrazu

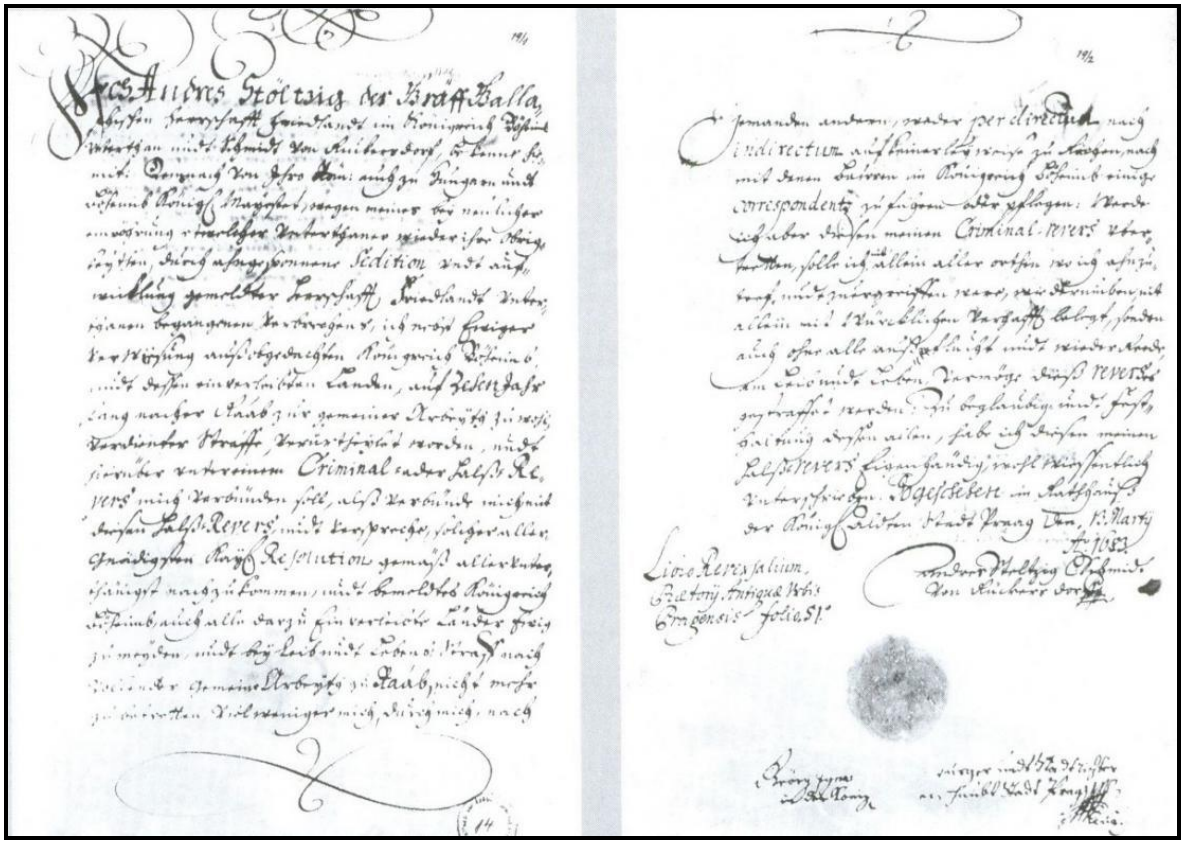

Andreas Stelzig

Kovář z Frýdnaltska, který se snažil vystupovat proti narůstající robotní povinnosti a bezpráví z řad vrchnosti. Stelzig se nakonec dostal do vězení, musel odcestovat do Uher, odkud uprchl a vrátil se ke své rodině. Po dvou letech byl roku 1684 dopaden, uvězněn a měl být popraven. Nakonec byl omilostněn a směl i s manželkou a dětmi odcestovat do Uher.

[149] Turistický region Jizerské hory. *jizerky.cz.* [online]. [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: *http://www.jizerky.cz/dr-cs/18163-stelzig-andreas.html.*

Příloha č. 29: Pomník u Chlumce nad Cidlinou[150] a informační tabule u obrazu

Sedláci u Chlumce

Roku 1775 došlo k ostrému střetu mezi sedláky z oblasti u Chlumce nad Cidlinou a armádou. Sedláci, kteří odmítali narůstající robotní povinnosti, se vzbouřili proti vrchnosti. Během několika dnů byli poraženi, vůdci zatčeni a popraveni. Na zrušení roboty však museli počkat dalších dlouhých 73 let.

[150] Borgis a.s.. *novinky.cz.* [online]. © 2003–2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: *http://www.novinky.cz/cestovani/tipy-na-vylety/208333-pribeh-sedlaku-co-skoncili-u-chlumce-nad-cidlinou-v-rybniku.html.*

Příloha č. 30: Ruchadlo bratranců Veverkových[151] a informační tabule u exponátu

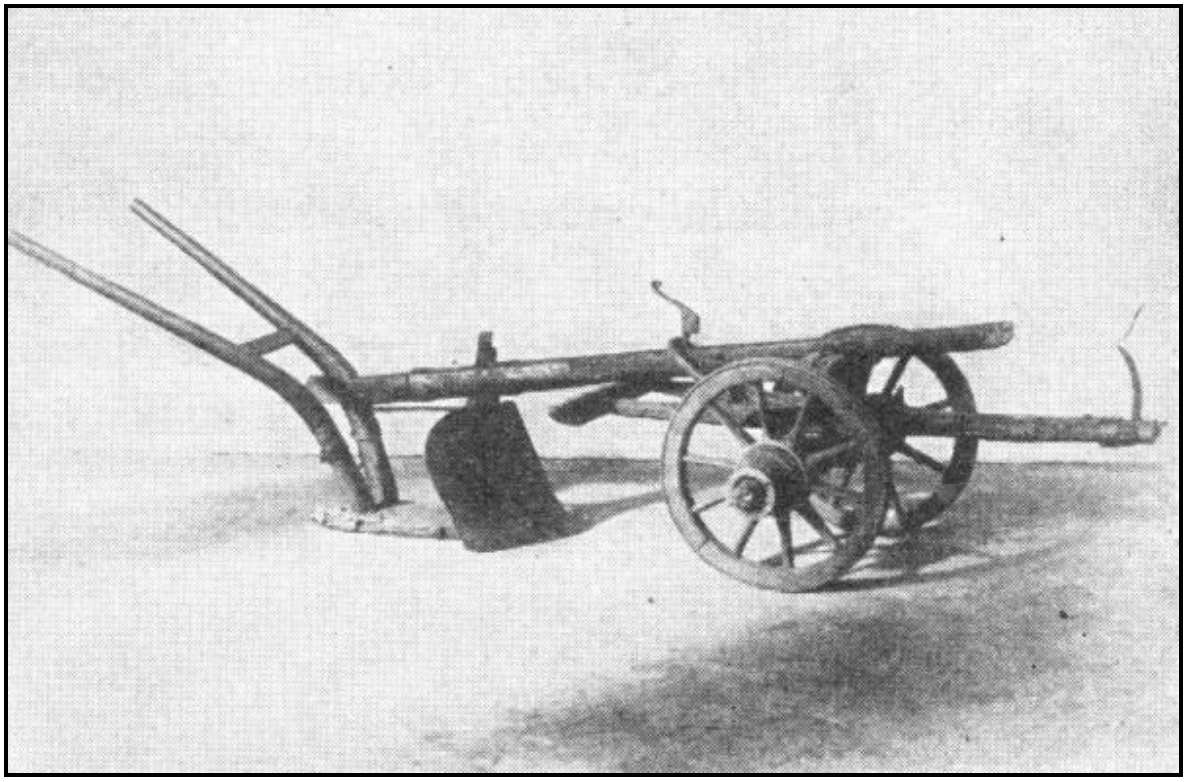

Ruchadlo je typ oradla s pevnou ruchadlovou radlicí. Jeho vynálezci jsou bratranci Veverkové. Pozorováním a experimentem se jim podařilo zkonstruovat vyhovující oradlo. Ruchadlo bylo nejdříve vyráběno ze dřeva a vyráběl si jej rolník sám modifikací svého stávajícího pluhu. Později se přešlo na tovární výrobu, kdy bylo ruchadlo vyráběno v kombinaci dřeva a kovu, později se přešlo na celokovovou konstrukci. Ruchadlo se během let dočkalo dalších změn, které zefektivnily kultivaci zemědělské půdy.

[151] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ruchadlo#/media/File:Ruchadlo_bratranc%C5%AF_Veverkov%C3%BDch.jpg.

Příloha č. 31: Listina z 15. 10. 1848 rušící robotu[152] a informační tabule u exponátu

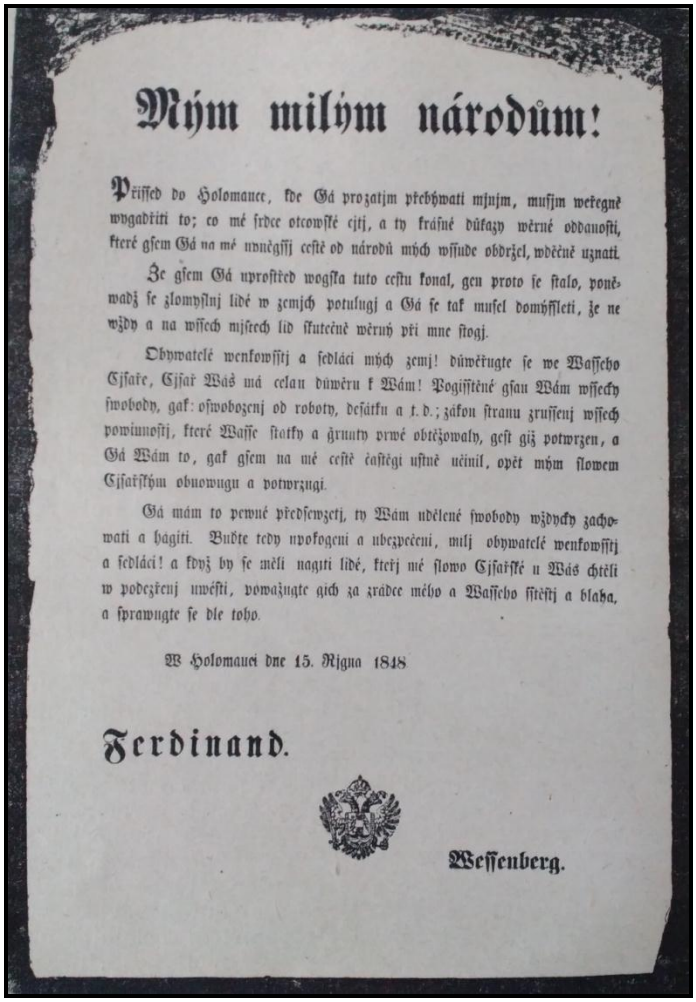

Mým milým národům!

Přissed do Holomauce, kde Gá prozatjm přebýwati mjnjm, musjm weřegně wygadřiti to; co mé srdce otcowské cjtj, a ty krásné důkazy wěrné oddanosti, které gsem Gá na mé uynčgssj cestě od národů mých wssude obdržel, wděčně uznati.

Že gsem Gá uprostřed wogska tuto cestu konal, gen proto se stalo, poněwadž se zlomyslnj lidé w zemjch potulugj a Gá se tak musel domýssleti, že ne wždy a na wssech mjstech lid skutečně wěrný při mne stogj.

Obywatelé wenkowsstj a sedláci mých zemj! důwěřugte se we Wasseho Cjsaře, Cjsař Wás má celau důwěru k Wám! Pogisstěné gsau Wám wssecky swobody, gak: oswobozenj od roboty, desátku a t. d.; zákon stranu zrussenj wssech powinnostj, které Wasse statky a grunty prwé obtěžowaly, gest giž potwrzen, a Gá Wám to, gak gsem na mé cestě častěgi ustně učinil, opět mým slowem Cjsařským obnowugu a potwrzugi.

Gá mám to pewné předsewzetj, ty Wám udělené swobody wždycky zachowati a hágiti. Buďte tedy upokogeni a ubezpečeni, milj obywatelé wenkowsstj a sedláci! a když by se měli nagiti lidé, kteřj mé slowo Cjsařské u Wás chtěli w podezřenj uwésti, powažugte gich za zrádce mého a Wasseho sstěstj a blaha, a sprawugte se dle toho.

W Holomauci dne 15. Rjgna 1848

Ferdinand.

Wessenberg.

Zásadním pro změnu obdělávání panské půdy se pak stal revoluční rok 1848, kterému předcházela neúroda a celková nespokojenost rolnictva s nastoleným pořádkem. Několik jednání vedlo ke konečnému verdiktu, který padl <u>15. října 1848, kdy byla oficiálně zrušena robota a byl tak nastolen nový systém obdělávání půdy</u>. Zrušení poddanství a roboty také anulovalo veškerá práva vrchnosti nad poddanými. Dalším důležitým úkonem bylo přerozdělení půdy. Protože rozsáhlé pozemky byly ponechány v državě velkostatku, povinností rolníků se stalo zaplacení velmi vysokých dávek za odprodej půdy, kterou obdělávali.

[152] KUTNAR, František. *Cesta selského lidu k svobodě*. Vydání první. V Praze: Československá akademie zemědělská, 1948. 155-[ii] s. Prameny a základy. řada B; č. 12. s. 118.

Příloha č. 32: Sečka na obilí[153]

Příloha č. 33: Žací stroj[154]

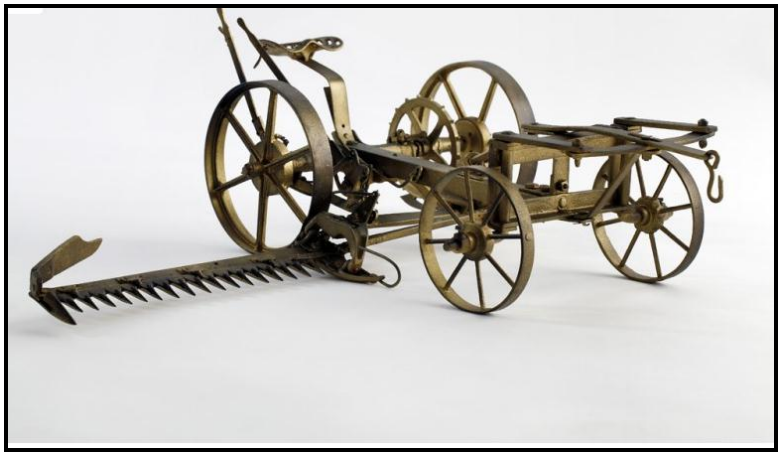

[153] HyperMedia, a.s. . *hyperinzerce.cz.* [online]. © 2003-2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: *http://stroje.hyperinzerce.cz/secky/inzerat/5207296-nabizim-k-prodeji-secku-na-obili-pracner-nabidka-melnik/#.VvPs4Hp6ooc.*

[154] Vlastivědné muzeum v Olomouci. *vmo.cz.* [online]. 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: *http://www.vmo.cz/rubriky/pro-badatele/prirodovedna-rada-zprav-vmo/regionalni-centrum-pro-tradicni-lidovou-kulturu/sbirky-historickeho-ustavu-vmo/zemedelstvi/.*

Příloha č. 34: Lokomobil [155]

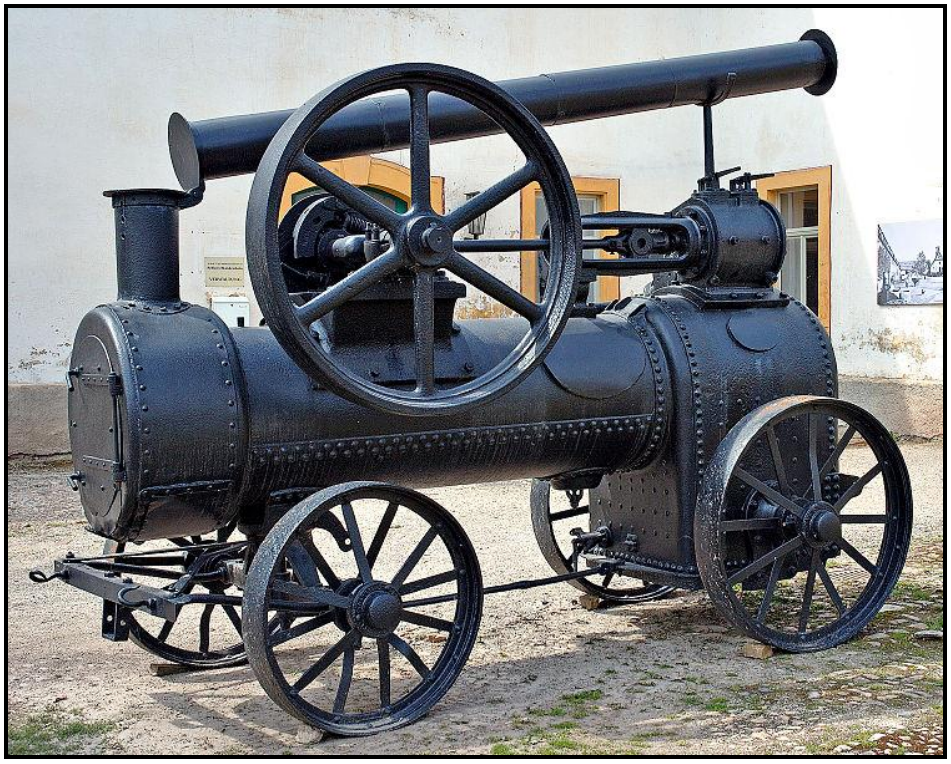

Příloha č. 35: Mlátička obilí[156]

[155] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Steam_lokomobile_2_%28aka%29.jpg.
[156] Wikipedie otevřená encyklopedie. *wikipedia.org.* [online]. poslední editace 6.2.2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ml%C3%A1ti%C4%8Dka#/media/File:Zubrnice_ml%C3%A1ti%C4%8Dka.jpg.

Příloha č. 36: Pokrok přinášející mechanizace zemědělství [157]

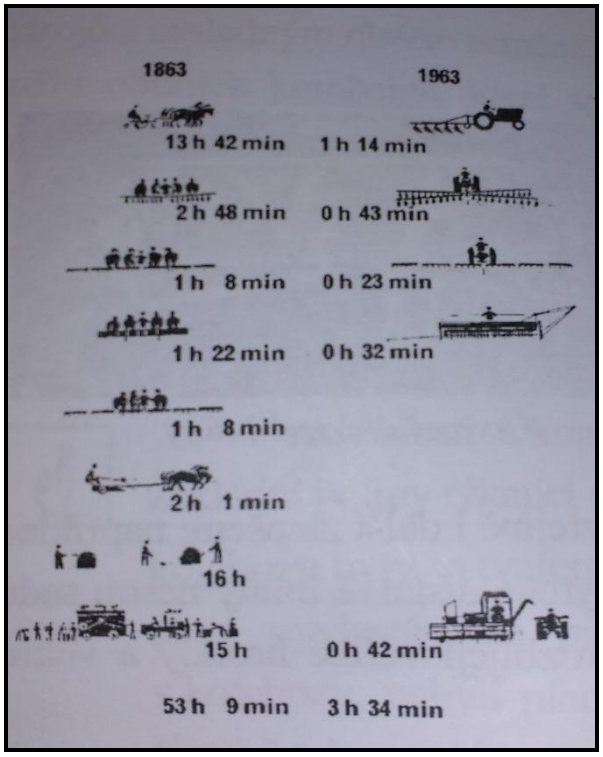

Příloha č. 37: Využití techniky při kultivaci půdy[158]

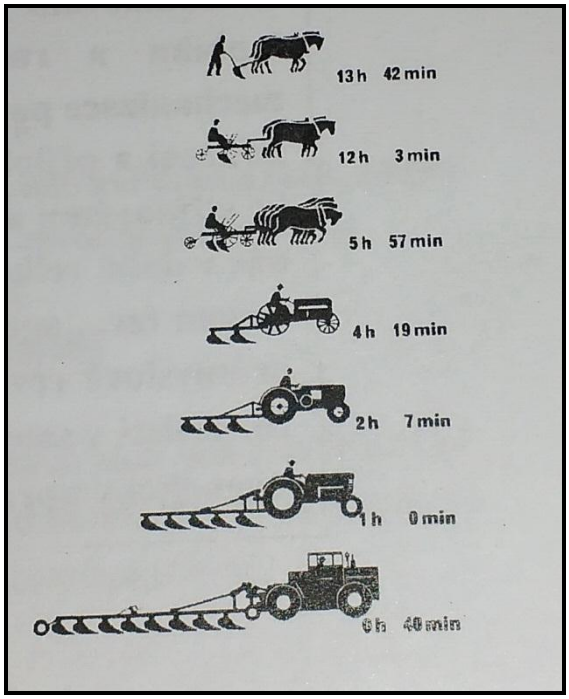

[157] KNOB, Stanislav - ZÁŘICKÝ, Aleš. *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-689-5, s. 78.
[158] Tamtéž, s. 77.

Příloha č. 38: Vyvlastnění statku Hradiště za účelem kolektivizace zemědělství[159]

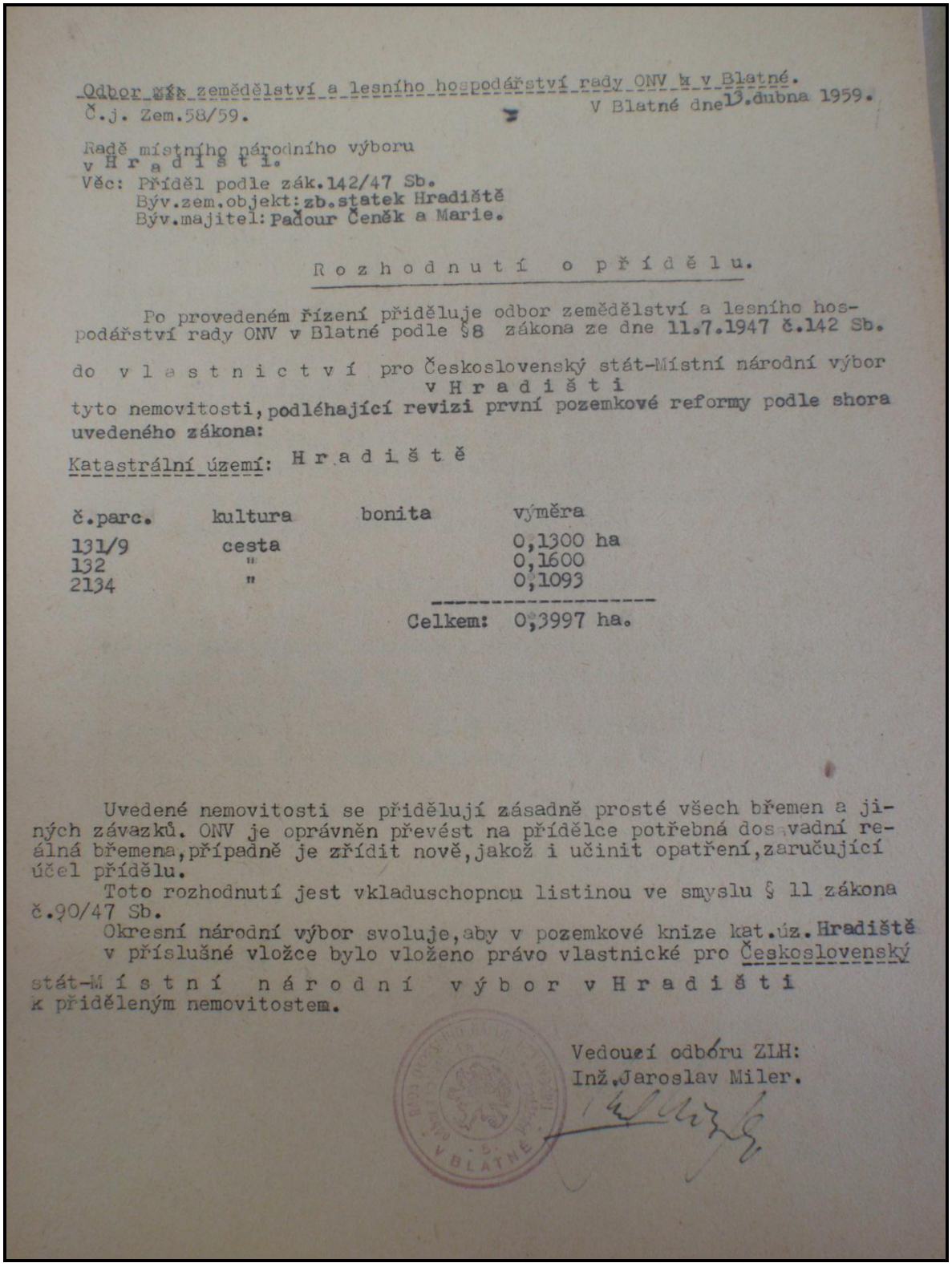

Odbor pro zemědělství a lesního hospodářství rady ONV v Blatné.
Č.j. Zem.58/59. V Blatné dne 13.dubna 1959.

Radě místního národního výboru
v H r a d i š t i.
Věc: Příděl podle zák.142/47 Sb.
Býv.zem.objekt: zb.statek Hradiště
Býv.majitel: Pačour Čeněk a Marie.

R o z h o d n u t í o p ř í d ě l u.

Po provedeném řízení přiděluje odbor zemědělství a lesního hospodářství rady ONV v Blatné podle §8 zákona ze dne 11.7.1947 č.142 Sb.

do v l a s t n i c t v í pro Československý stát-Místní národní výbor v H r a d i š t i

tyto nemovitosti, podléhající revizi první pozemkové reformy podle shora uvedeného zákona:

Katastrální území: H r a d i š t ě

č.parc.	kultura	bonita	výměra
131/9	cesta		0,1300 ha
132	"		0,1600
2134	"		0,1093
		Celkem:	0,3997 ha.

Uvedené nemovitosti se přidělují zásadně prosté všech břemen a jiných závazků. ONV je oprávněn převést na přídělce potřebná dosavadní reálná břemena, případně je zřídit nově, jakož i učinit opatření, zaručující účel přídělu.

Toto rozhodnutí jest vkladuschopnou listinou ve smyslu § 11 zákona č.90/47 Sb.

Okresní národní výbor svoluje, aby v pozemkové knize kat.úz. Hradiště v příslušné vložce bylo vloženo právo vlastnické pro Československý stát-M í s t n í n á r o d n í v ý b o r v H r a d i š t i k přiděleným nemovitostem.

Vedoucí odboru ZLH:
Inž.Jaroslav Miler.

[159] Státní okresní archiv Plzeň – jih. Zn. fondu MNV Hradiště (u Blatné), č. evid. jednotky N5, *Konfiskace půdy a přídělová řízení (1959 – 1978).* inv. č. 76.

Příloha č. 39: Dopis popisující změny na tvrzi Hradiště vlivem působení JZD[160]

V podstatě to vše začalo tím, že v roce 1957 začalo hospodařit JZD Hradiště, které nemělo žádnou kancelář ani stáje. Dobytek byl ustájen na 38 místech u členů družstva doma. Z předchozího bádání vyplynulo, že na podobě budovy se velmi podepsala rekonstrukce přízemí objektu tvrze stejně jako samotné užívání celého dvora Jednotným zemědělským družstvem. Dvůr byl vyvlastněn původnímu majiteli Čeňku Paďourovi a jeho ženě na konci 60. let 20. století. ***V roce 1960 ukončil hospodaření v Hradišti Státní statek, kdy půda i nemovitosti přešly na JZD. Tak získalo družstvo nějaké stáje a právě budovu, o kterou se zajímáte. V té si zřídilo kancelář a malou kuchyň, aby se v ní při sezónních pracích vařilo pro družstevníky. V době získání objektu byl tento v dobrém stavu.***

Již bylo řečeno, že nejvíce se nešetrná rekonstrukce týkala přízemí objektu. Rekonstrukce byla provedena kvůli výstavbě závodní jídelny s kuchyní. Původní příčky byly zbourány a celková dispozice byla předělána.

V roce 1964 byla k Hradišti přidána i družstva Bezděkov, Nezdřev a Záhorčičky, jejichž pracovníkům se hradišťské stravování velmi líbilo a muselo zákonitě dojít k rekonstrukci zatím skromné kuchyně. Musela tudíž pryč kancelář družstva, aby z celého objektu mohla být kuchyně se skladem, s mrazicím boxem o kapacitě několika poražených kusů dobytka a jídelnou asi pro 40 strávníků.

Rekonstrukce se však netýkala bohužel pouze interiéru, ale došlo i k jiným stavebním úpravám.

Došlo tedy ke generální přestavbě vnitřku, opravě střechy a budova byla opatřena novou fasádou.

Zajímalo mě také, zda bylo vůbec přihlíženo k tomu, že budova je historicky velmi cenná a zda byl zachován původní vzhled budov.

Zda bylo přihlíženo při opravě k historickému rázu nevím, z vlastní paměti vím, že se na budově osadila všechna nová okna, která byla jen o málo větší. Přesný datum kdy byla tato přestavba zahájena, není nikde uveden a i naše paměť selhala.

Po sloučení s JZD Budovatel Kasejovice sloužil prostor v budově pouze jako jídelna, protože strava sem byla dovážena z Kasejovic.

Vařit se zde začalo zase v roce 1991, kdy jsme se od Kasejovic odtrhli a to až do roku 1996, kdy jsme museli budovu opustit, aby mohla být vrácena v restituci. Budovu jsme předávali dědicům původního majitele ve velmi dobrém stavu.

Dodatek, že budova byla předána v dobrém stavu, však po předchozím bádání nutí spíše k úsměvu. I po několikaleté snaze nových majitelů o navrácení původního vzhledu, je naprosto zřejmé, že socialistická přestavba změnila „tvář" tvrze natolik, že bude jen velmi obtížné vrátit se k původnímu rázu tvrze.

[160] Rozhovor autorky s pamětníkem Jiřím Chvátalem, narozeným 18. 4. 1953, dne 9. 4. 2014 v Hradišti.

Příloha č. 40: Řešení pracovních listů pro první stupeň základního vzdělávání

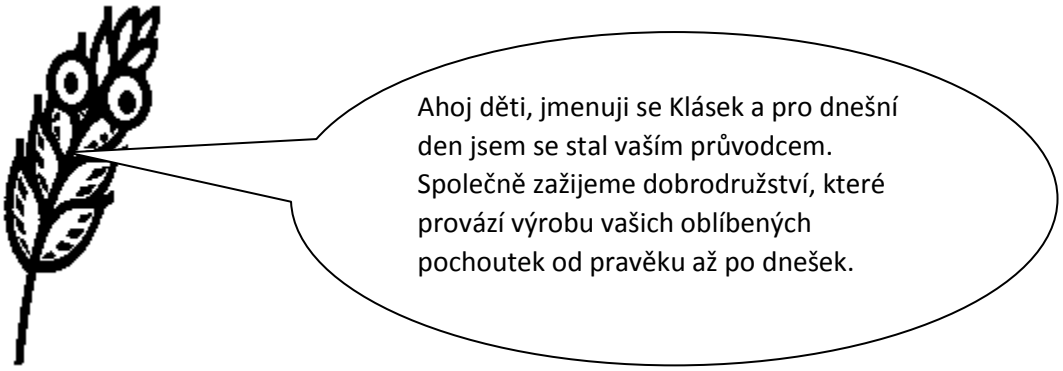

1. úkol – Najděte v expozici muzea předmět, kterým jako prvním člověk oral půdu. Předmět nakreslete a popište.

Jedná se o hák. Hák byl prvním nástrojem určeným k orbě půdy. Původně se jednalo o zahnutou větev, se kterou pravěký člověk kultivoval půdu.

2. úkol – V pravěké expozici najděte předměty, které používal pravěký člověk a které dnes používáte běžně. Jak moc se předměty změnily?

Kosa, lopata, motyka, nůžky, rýč, srp, vidle. Předměty jsou hodně podobné těm dnešním. Moderní předměty mají zdokonalený tvar a všechny jsou tvořeny částečně z kovu.

Výborně! Vaším dalším úkolem bude pokusit se umlít mouku. V jedné z částí muzea jsou mlýnské kameny, které sloužily vašim předkům k mletí mouky. Najděte je a mouku namelte. Dejte při práci pozor, abyste se neporanili!

3. úkol – Rozpoznejte a pojmenujte následující plodiny.

kukuřice setá

pšenice setá

ječmen setý

4. úkol – Pojmenujte zvířata na obrázcích a ke každému napište, k čemu se využívalo dříve a k čemu se využívá dnes.

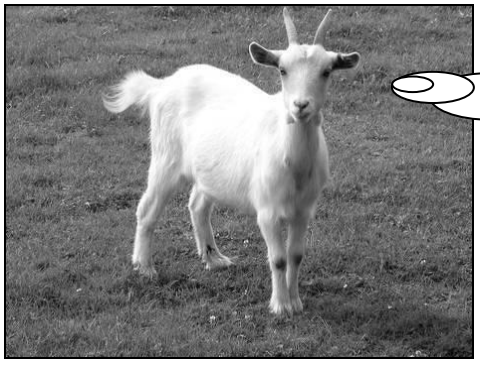

Koza domácí
Dříve i dnes chována kvůli masu a mléku.

Tur domácí
Dříve hlavně tažné zvíře.
Dříve i dnes chován pro maso, mléko a srst.

Ovce domácí
Dříve i dnes chovány pro maso, mléko, lanolin a srst.

Kůň domácí
Dříve i dnes chován jako tažné zvíře.
V menší míře chován pro maso.

Skvěle! Nyní si zkusíte další činnost, která čekala každého sedláka – mlácení obilí. Ve středověké expozici pro toto užijte repliku středověkého cepu. Dejte pozor, ať se nikomu nic nestane!

Mlatci měli pro mlácení obilí říkadla, aby měli správný rytmus, pokuste se pracovat na základě rytmu z říkadel.
1 mlatec – cap, chlap, cap, chlap
2 mlatci – cap chlap, cap chlap
3 mlatci – po plac-ku, po plac-ku
4 mlatci – po pe-cen-ku, po pe-cen-ku
5 mlatců – buch-ty-na-pe-ci, buch-ty-na-pe-ci
6 mlatců – ta-ta ma-mu če-še, ta-ta ma-mu če-še

5. úkol – Ve středověké části jste se seznámili s jednotlivými druhy pěstovaných plodin. Vyjmenujte, které byly pro středověk typické.

Pšenice, ječmen, len, hrách, mák, rozvoj sadařství.

6. úkol – Rozhodněte, které potraviny nemohl mít na svém stole sedlák ve 14. století.

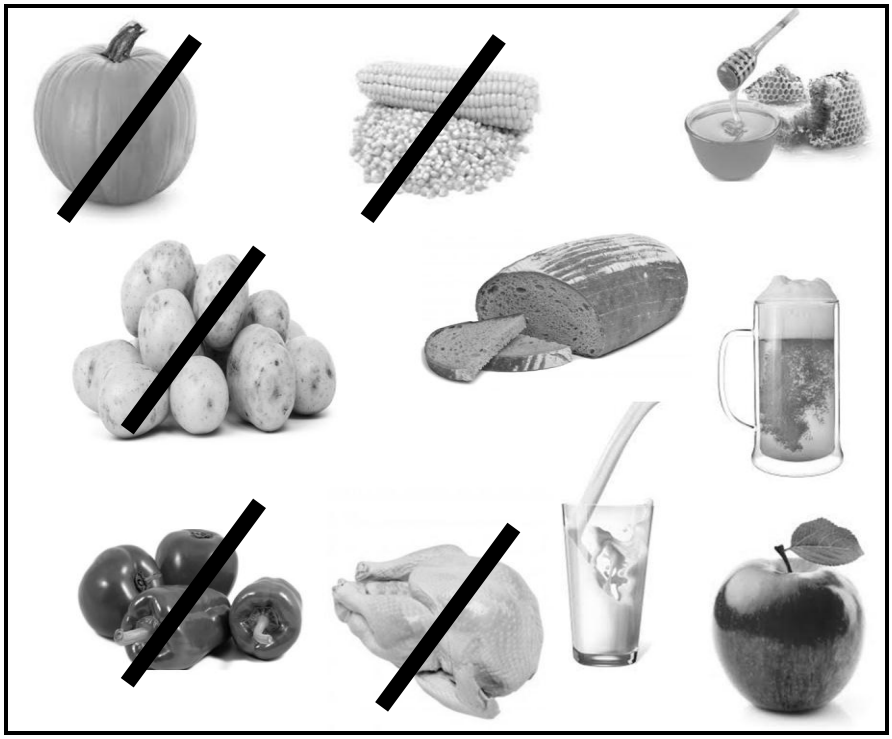

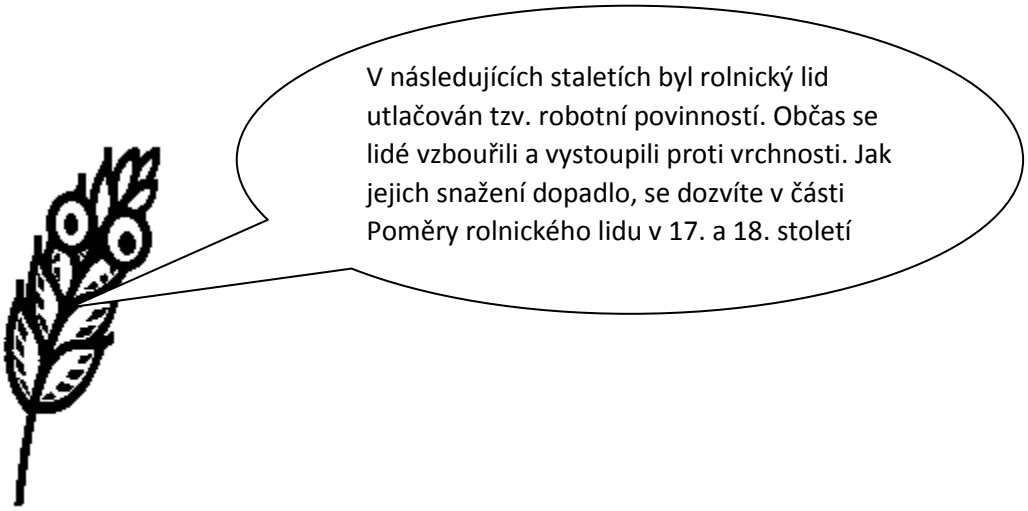

7. úkol – Slyšeli jste někdy rčení „dopadli jako sedláci u Chlumce“? Co to znamená?

Roku 1775 byla tvrdě potlačena vzpoura sedláků u Chlumce nad Cidlinou. Hlavní představitelé odporu byli popraveni. Rčení znamená, že někdo dopadl nešťastně.

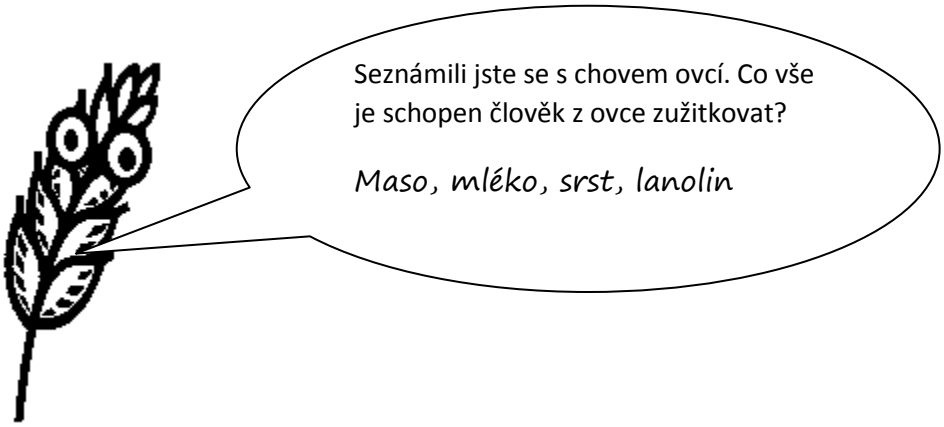

8. úkol – Kolik času zabralo sedlákovi obdělat hektar půdy pomocí koně a kolik pomocí nové techniky? Která z těchto technik byla přínosnější?

Pomocí koně mu trvalo obdělání hektaru půdy zhruba 14 hodin, se zlepšeným pluhem 12 hodin. Používáním víceřadých pluhů vláčených za traktorem se doba snížila na 40 minut. Přínosnější je tedy využití techniky.

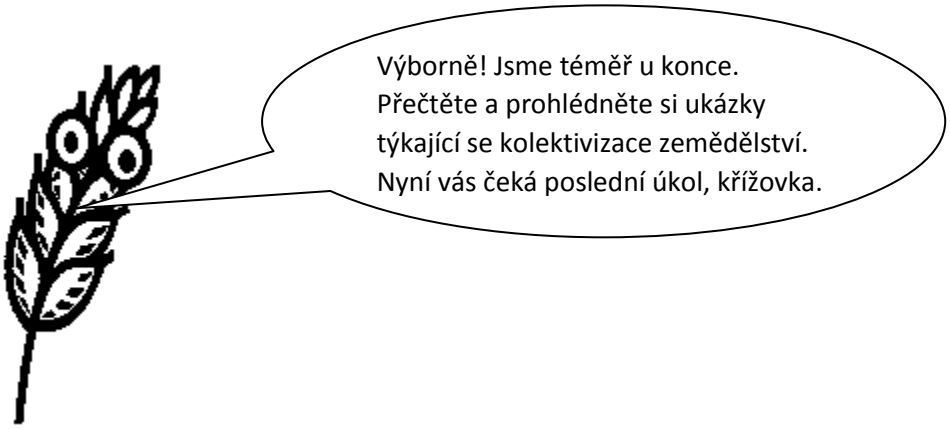

				CH	O	D	S	K	O			
			K	R	O	C	A	N				
		O	Z	I	M							
				R	O	B	O	T	A			
			K	U	K	U	Ř	I	C	E		
K	O	L	E	K	T	I	V	I	Z	A	C	E

1. Jak se jmenuje oblast, ze které pocházel Jan Sladký Kozina?
2. Jaké zvíře se do našich zemí dostalo až po objevení Ameriky?
3. Trojpolní systém hospodaření je rozdělen na tři části jař, úhor a … ?
4. Jak se nazývala povinnost poddaných pracovat na vrchnostenské půdě? (zrušena až v 19. století)
5. Plodina, která se do našich zemí dostala až po objevení Ameriky. Dnes ji znáte například z kina – vyrábí se z ní totiž popkorn.
6. Jak se nazývá násilná změna v zemědělství, kdy platil výrok, že půda patří těm, kteří na ní pracují?

Jaké vám vyšlo slovo? Co znamená? Kdy se poprvé tento vynález objevuje?

Chomout – nástroj na zápřah tažného zvířete. Chomout je vynálezem, který se objevuje ve středověku. Chomout lépe využívá sílu tažného zvířete a je efektivnějším nástrojem, než bylo jho.

Příloha č. 41: Řešení pracovních listů pro druhý stupeň základního vzdělávání

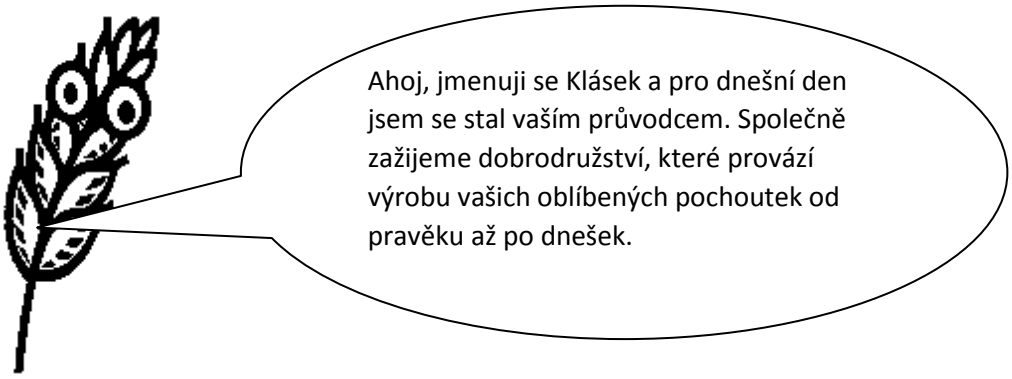

1. úkol – Najděte v pravěké expozici všechny nástroje, které se v zemědělství využívají dodnes. Vypište je, jeden si vyberte, ten nakreslete a popište jej.

Kosa, lopata, motyka, nůžky, rýč, srp, vidle. Předměty jsou hodně podobné těm dnešním. Moderní předměty mají zdokonalený tvar a všechny jsou tvořeny částečně z kovu.

Vidle – Původně rozdvojená větev. Člověk začíná tento nástroj vyrábět cíleně a v průběhu času opatří vidle železnou částí.

Výborně! Vaším dalším úkolem bude pokusit se umlít mouku. V jedné z částí muzea jsou mlýnské kameny, které sloužily vašim předkům k mletí mouky. Najděte je a mouku namelte. Dejte při práci pozor, abyste se neporanili! Stopujte, jak dlouho bude mletí trvat.

2. úkol – Na váze u mlýnských kamenů zvažte, kolik mouky jste umleli. V návaznosti na změřený čas spočítejte, kolik času byste potřebovali k výrobě 1 kilogramu mouky. Pokud nebudete vědět jak, požádejte o pomoc pracovníka muzea.

Výpočet bude probíhat tzv. trojčlenkou.

Moje váha (př. 10 dkg) …… Můj čas (př. 10 minut)

1 kg = 100 dkg …… Požadovaný čas (výsledek 100 minut)

3. úkol – Jak byla tažná zvířata zapřažená? Byl v jejich zápřahu učiněn ve středověku nějaký pokrok? Nakreslete jeden ze způsobu zápřahu zvířat.

Zvířata byla zapřažena buď do jha, nebo do chomoutu. Chomout je vynález středověku a efektivněji využívá sílu tažného zvířete. Vytlačuje jho.

4. úkol – Které ze zvířat bylo chováno pro svoji velkou sílu a pro využití při obdělávání půdy? Ostatní zvířata správně pojmenujte.

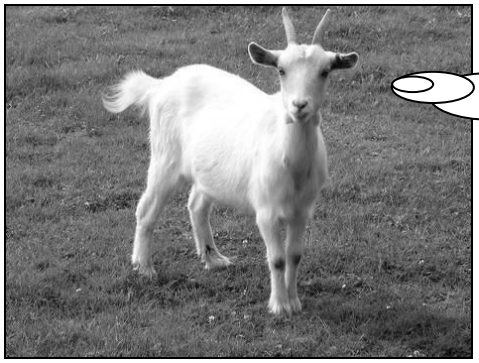

Koza domácí
Dříve i dnes chována kvůli masu a mléku. Nikoliv jako tažné zvíře.

Tur domácí
Dříve hlavně tažné zvíře.
Dříve i dnes chován pro maso, mléko a srst.

Ovce domácí
Dříve i dnes chovány pro maso, mléko a srst. Nikdy nevyužívány jako tažná zvířata.

Kůň domácí
Dříve i dnes chován jako tažné zvíře.
V menší míře chován pro maso.

5. úkol – Rozpoznej následující plodiny.

kukuřice setá

pšenice setá

ječmen setý

lilek brambor, též brambor obecný, též brambor hlíznatý

Skvěle! Nyní si zkusíte další činnost, která čekala každého sedláka – mlácení obilí. Ve středověké expozici pro toto užijte repliku středověkého cepu. Dejte pozor, ať se nikomu nic nestane!

Mlatci měli pro mlácení obilí říkadla, aby měli správný rytmus, pokuste se pracovat na základě rytmu z říkadel.
1 mlatec – cap, chlap, cap, chlap
2 mlatci – cap chlap, cap chlap
3 mlatci – po plac-ku, po plac-ku
4 mlatci – po pe-cen-ku, po pe-cen-ku
5 mlatců – buch-ty-na-pe-ci, buch-ty-na-pe-ci
6 mlatců – ta-ta ma-mu če-še, ta-ta ma-mu če-še

6. úkol – Rozhodněte, zda byl efektivnější systém dvojpolní, či trojpolní. Své rozhodnutí zdůvodněte. Nakreslete schéma toho systému obdělávání země, který je dle vás efektivnější.

Trojpolní systém byl efektivnější, protože lépe rozděloval půdu a lépe ji obdělával. Úhorová část byla hnojena domácím zvířectvem. Půda byla také efektivněji osévána.

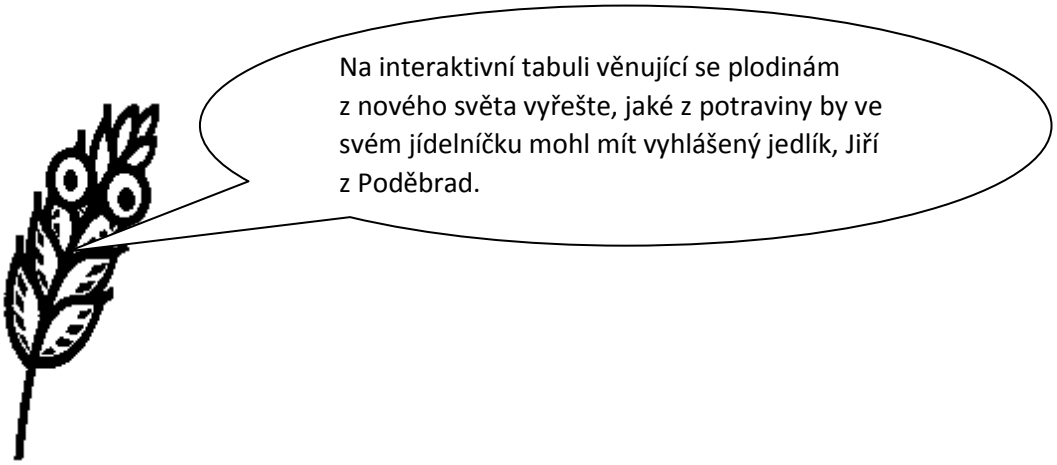

7. úkol - Jaké druhy zemědělské půdy se nacházejí v Plzeňském kraji? Co se na těchto druzích půdy nejčastěji pěstuje?

V Plzeňském kraji se nejčastěji nachází horské podzoly, podzolové půdy a rašeliništní půdy. Na půdách jsou nejčastěji pěstovány pícniny, okopaniny a na půdách se nacházejí lesy.

8. úkol – Slyšeli jste někdy „dopadli jako sedláci u Chlumce“? Co toto rčení znamená? Jak dopadli sedláci u Chlumce?

Roku 1775 byla tvrdě potlačena vzpoura sedláků u Chlumce nad Cidlinou. Hlavní představitelé odporu byli popraveni. Rčení znamená, že někdo dopadl nešťastně.

9. úkol – Popište přínos vynálezu Bratranců Veverkových. O jaký vynález se jedná?

Jedná se o ruchadlo. Ruchadlo dokázalo efektivně kultivovat zemědělskou půdu. Jedná se o kovovou konstrukci s pevnou radliční částí.

10. úkol - Porovnejte výkon tažných zvířat s výkonem nových strojů, které se v zemědělství v 19. století začaly objevovat. Jaké využití bylo efektivnější? Zvíře nebo stroj?

Pomocí koně mu trvalo obdělat hektar půdy zhruba 14 hodin, se zlepšeným pluhem 12 hodin. Používáním víceřadých pluhů vláčených za traktorem se doba snížila na 40 minut. Přínosnější je tedy využití techniky.

Přečtěte si jednotlivé výpovědi pamětníků, kteří vzpomínají na kolektivizaci zemědělství. Porovnejte je s budovatelským filmem Cesta ke štěstí.

11. úkol - Jak kolektivizaci zemědělství představovala vládnoucí strana? Jak kolektivizace ve skutečnosti vypadala?

Strana kolektivizaci popisovala jako vítaný proces za zkvalitněním zemědělství. pamětníci však uvádějí, že to byla násilná a tragická změna v zemědělské tradici, která nepřinesla kýžený efekt.

12. úkol – Rozhodněte, co do řady nepatří. Proč?[161]

JHO - CHOMOUT - ~~CEP~~

KUKUŘICE - RAJČE - ~~JABLKO~~ - PAPRIKA - DÝNĚ

~~PES~~ - KŮŇ - TUR

MOTYKA - PLUH - LOPATA - ~~NŮŽKY~~ - RUCHADLO

~~LETNÍK~~ - OZIM - ÚHOR - JAŘ

KOLEKTIVIZACE - ~~ROBOTA~~ - JZD - ZDRUŠTEVNĚNÍ

PŠENICE - ~~LEN~~ - ŽITO - OVES

ŽACÍ STROJ - MLÁTIČKA OBILÍ - ~~CEP~~ - LOKOMOBIL

PLUH - HÁK - ~~RUCHADLO~~ - KOSA

[161] V tomto úkolu záleží na žákovské argumentaci a existuje tak více správných odpovědí.

Příloha č. 42: Řešení pracovních listů pro studenty středních a odborných škol

1. úkol – Pojmenuj následující nástroje. Ke každému napiš tři informace.[162]

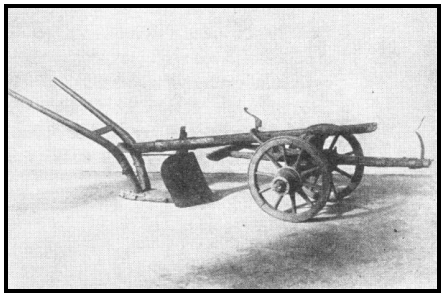

Ruchadlo
Vynález bratranců Veverkových.
Celokovová konstrukce s pevnou radliční částí.
Zefektivnění kultivace půdy.

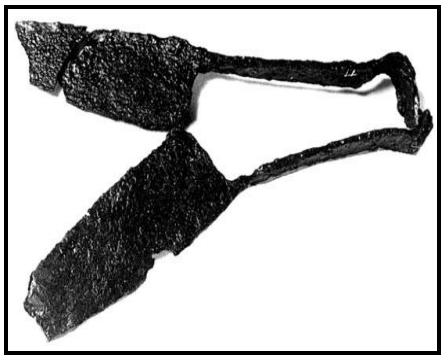

Nůžky
Sloužily a slouží ke stříhání hospodářských zvířat.
Na našem území je používali Keltové.
Od pravěku se jedná o kovový nástroj.

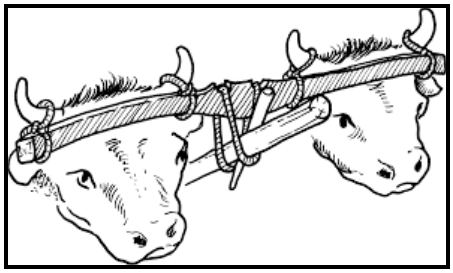

Jho
Na obrázku je jho čelní.
Jho neefektivně využívalo sílu zvířete.
Ve vrcholném středověku bylo jho nahrazeno chomoutem.

2. úkol – Popiš hlavní rozdíly mezi dvojpolním a trojpolním systémem.

Dvojpolní systém rozděluje hospodářskou půdu na dvě části – osetou a úhorovou. Oproti tomu trojpolní systém rozděluje půdu na tři části – ozim, jař a úhor. Trojpolní systém efektivněji využívá, osévá a hnojí půdu. Úhorová část pak sloužila jako pastva pro hospodářská zvířata, která půdu zároveň hnojila.

[162] Zde je více možností, každý student vybírá na základě svého úsudku nejdůležitější informace.

3. úkol – Dvojpolní systém není v expozici vyobrazen, pokus se jej nakreslit na základě znalosti o dvojpolním systému a na základě vyobrazení trojpolního systému.

4. úkol – Pokus se umlít mouku na pravěkých mlýnských kamenech. Čas své práce změř, svůj produkt zvaž. Spočítej, kolik času bys potřeboval na výrobu 1 kilogramu mouky.

Výpočet bude probíhat tzv. trojčlenkou.

Moje váha (př. 10 dkg) ..... Můj čas (př. 10 minut)

1 kg = 100 dkg ..... Požadovaný čas (výsledek 100 minut)

5. úkol – Při práci s cepem sis ověřil, jak je důležitý rytmus pro efektivní práci, který si naši předci udržovali přeříkáváním říkadel. Pokus se také vymyslet nějaké říkadlo tak, aby byl dodržen pracovní rytmus.[163]

.....

.....

.....

.....

.....

[163] Tento úkol vypracuje každý student rozdílně. je důležité porovnat výsledek s předlohou.

6. úkol – Vypiš nejdůležitější body plynoucí ze zrušení roboty. Kdy a kým byla robota zrušena?

Robota byla zrušena 15. 10. 1848 císařem Františkem Josefem I.

Poddaní byli vyvázáni ze svých povinností na panských statcích. Byla přerozdělena půda.

7. úkol – Který z následujících pokrmů bys mohl uvařit, kdyby se k tobě na návštěvu chystal Jan Nepomucký?

Nadívané křepelky se šťouchaným bramborem ~~**ano**~~**/ne**
Rajská omáčka s houskovým knedlíkem ~~**ano**~~**/ne**
Hovězí guláš s chlebem **ano/**~~**ne**~~
Srnčí hřbet s borůvkovou omáčkou **ano/**~~**ne**~~
Krůtí maso na pepři se zelným salátem ~~**ano**~~**/ne**
Hovězí pupek s fazolkami a kukuřičnou plackou ~~**ano**~~**/ne**

8. úkol – Jak představuje kolektivizaci zemědělství dobový film *Cesta ke štěstí* a jak ji vnímali pamětníci? Podrob všechny ukázky kritice a napiš na kolektivizaci vlastní názor.

Film kolektivizaci popisuje jako vítaný proces, který směřuje za zkvalitněním zemědělství. Pamětníci však uvádějí, že to byla násilná a tragická změna v zemědělské tradici, která nepřinesla kýžený efekt.

+

vlastní názor

9. úkol – V 19. století došlo k mechanizaci zemědělství. Tento pokrok vedl k tomu, že stejná část půdy byla obdělána mnohem rychleji než dříve. Jaké nové stroje se objevují? Mohou si je v počátcích dovolit všichni rolníci? Svoji odpověď zdůvodněte.

Objevují se lokomobily, žací stroje, secí stroje, mlátičky obilí, traktory, či plecí stroje. Stroje si mohou zpočátku dovolit pouze velkostatkáři, protože stroje jsou velmi nákladné. Rolníci na ně nemají potřebné peníze. Dalším důvodem je tradice, které se rolníci nechtějí vzdát.

10. úkol – Rozhodni, co do řady nepatří? Proč? [164]

JHO - CHOMOUT - ~~CEP~~

KUKUŘICE - RAJČE - ~~JABLK~~O - PAPRIKA - DÝNĚ

~~PES~~ - KŮŇ - TUR

~~NEOLITICKÁ R.~~ - ZRUŠENÍ ROBOTY - PŘECHOD NA TROJPOLNÍ S.

MOTYKA - PLUH - LOPATA - ~~NŮŽKY~~ - RUCHADLO

~~LETNÍK~~ - OZIM - ÚHOR - JAŘ

KOLEKTIVIZACE - ~~ROBOTA~~ - JZD - ZDRUŠTEVNĚNÍ

PŠENICE - ~~LEN~~ - ŽITO - OVES

ŽACÍ STROJ - MLÁTIČKA OBILÍ - ~~CEP~~ - LOKOMOBIL

PLUH - HÁK - RUCHADLO - ~~KOSA~~

~~A. STELZIG~~ – LAMMINGER – J. SLADKÝ KOZINA

[164] V tomto úkolu záleží na žákovské argumentaci a existuje tak více správných odpovědí.